

ENN PÕLDROOS

J O O N I K K I V I

Ühel päeval märkasin, et elulugu
ei ole mulle enam vajalik,
ja ma jätsin ta maha nagu joomisegi.

Carlos Castaneda
"Tee Ixtlani"

Sirutan käe raamturiuli klaasuste vahele. Libistan nimetissõrmega pikki köiteselgi, kuni riivan SEDA pöidlaseljaga. Haaran tast kolme sõrmega ning, püüdes mitte puudutada kapiuksi, tõmban käe tagasi. Pööran rannet ja veeretan kivi peopesale. Kivi mügarikud ei ühti piisavalt peopesa õnarustega, ma kohendan selle asendit väikese sõrme ja pöidlaga. Valkjad sooned kivi mustaval pinnal jätkavad peopesa mustrit, muutes seda aga oluliselt. Elujoon keerdub ümber kivipinna ja kaob silmist. Kivi teisest küljest väljailmuv kriim võib olla selle jätkuks. Meenutan ennustajaprouat, keda tudengipõlves purjuspäi külastasime. Nüüd võiks ta kokku lugeda minu peopesa kirja kivi igavikumärkidega. Liigutan kivi, ning joontesõnum, mida ma niigi ei suuda dešifreerida, pakub välja uue saatuseversiooni. Paraku sama hämara. Libistan teise käe keskmise sõrmega üle kivi kiiru. Kivi randmepoolses otsas on kaks selgesti tuntavat möhna, üks suurem, teine väiksem. Ma ei tea midagi frenoloogiast ja võin vaid kujutleda, milliste vaimuannetega need seostuvad. Puudutan võrdluseks enda kiilas kukalt.

Kivi on akumulierenud raamatute soojust. Kas olete märganud raamatuid ümbritseva õhu liikumatust? Võttes raamatu riiulist, tuleb kamakas seda õhku kaasa, see kleepub varrukatele ning katab sind õhukese ühtlase kilega. Helid läbivad seda kihti ebaühtlaselt, võimenduvad madalad toonid, lõhnad kaotavad tähenduse, sõrmeotste papillaarid ergastuvad. Nüüd on kivi pakitud sellesse õhku, ta ei puudutagi tegelikult peopesa, tema sametine raskus on vahendatud sõnade fluidiumist ning tuleneb pigem aastamiljonitest, mida ta on veetnud teadmata peidupaikades. Õõtsutan kätt, et tabada kivi kaalu, kuid ei vaevu sõnastama saadud kogemust raskusühikuteks.

Kergitan ennast pisut ja asetan kivi tagasi oma kohale.

Kolisin siia majja vast aasta eest. Minu jalad on muutunud viletsaks, minu tavaline mõttelaiskus oleks nagu hakanud nendesse kogunema. Seetõttu oli korterivaliku suures osas määranud vana logisev lift. Franz Krull, aastast 1934. Nupule vajutamisele reageerib see mürtsuva paigalhüppega, hakates alles seejärel ragisedes korruselt korrusele ronima. Täpselt nii startis pool sajandit tagasi Elmar, tundes tungi kõrguste poole, ees Suure Munamäe kuuskedesse varjunud tipp.

Neid kõlavaid sõnu!

Elmar oli täis riputatud plaskusid, binokleid ja fotaparaate, mis kolisesid tema rangjalgsete sammude taktis. Meie jalge ette veeres rajalt lahtikistud kruusa. Me teised astusime tollel hommikul möödukul sammul, heas ringmängu stiilis, poisid-tüdrukud käeulatuse kaugusel. Me olime ärganud ebamäärase arvu tundide eest kinnikasvava metsajärve ääres. Öhtune lõkkesuits oli asendunud hommikuste uduviirgudega, päike alles rabelemas välja männivõradest. Maila oli seisnud palja jalu kaldamudas, vesi nirisemas külmast kokkutõmbuvate varvaste vahelt. Olin ülevee paadisillalt hõiganud teda paati, kuid ta ei märganud vastata. Hulpiv tuulehoog riivas minu õlga, jälle kord üritas meenuda midagi ähmast, mille leidmisest olin ammu loobunud.

Huvitav, et udu seostub joonistuse selgusega. Uduviirust varjatud Maila puusajoon aimdus nõelteava punktiirina. Nii ka vihm. Praegugi voolab see aknaklaasidel, sirgjooned on võtnud vonklema. Kohtuvates ja laialiväänduvates joontes aiman vastasmaja aknaümbrise detaile, mida ma polnud märganud selgema ilmaga.

Ma üritan tõusta, et tuua köögist vett. Tegelikult ma ei tea, mis minu jalgadega on. Nad on kaotanud lugupidamise minu vastu. Igavlev arst, kes ei vaevunud pilku tõstma, kui tema ajatusse kabinetti astusin, kirjutas välja mingi haiseva soga, mille kallasin hulkuva kõutsi rõõmuks Kadrioru prügiurni. Ümbritsevad lilled tundusid järgmisel päeval närtsinutena.

*

Lifti teenistusvalmidusest hoolimata ei käi ma sageli väljas, uut aastatuhandet veedan põhiliselt nelja seina vahel. Kunagistel luitunud aegadel panin mõttes kirja plusspunkti, nähes mõne hotelli vestibüli peeglis vilksatamas oma nõtket kuju. Tunnistan, et pilk peatus sellel vähe kauem, kui sobinuks ükskõikse ilmega, mida püüdsin hoolikalt säilitada suunurkades. Ma olin tasemel. See oli aeg, mil üritasin matkida härrasmehelikku hoiakut, mida olin näinud vanadel fotodel kolmekümnendate aastate perekonnaalbumitest. Või üldse piltidelt, mis kujutasid iseteadva näoga inimesi. Nii vaimustas mind Antonis van Dyck'i härrasportreede üleolev kulmukergitus ja ülbevõitu kaelapööre. Kogusin kinninööritud pappkaante vahele pilte, mida olin harakana siit-sealt kokku krabanud või üle pildistanud – reprodid suurejoonelistest maalidest, fotosid kinonäitlejatest, pilvelõhkujatest ja uhketest autodest. Oli ju üks ajastu siin maal, mil kõik oli hangunud. Postkaarti van Dyck'i Johannes Baptiste Franck'i portreega kandsin pidevalt nagu pruudi pilti rahakoti vahel. Ma polnudki nii kerge poiss, et piirduda vaid välise järeleahvimisega. Nende tegelaste silmavaates oli paras annus mõistvat persesaatmist (Johannes Baptiste puhul), see tundus kohane tolle kopitanud maailma suhtes, mis mulle oli tookord antud vahtida, või sisemiste värkide leiget paigasolekut (albumifotode puhul), millest mul tegelikult oli rängalt puudu. Niisiis olin kangesti rõõmus, nähes peeglist, et olen suutnud sellesse mängu mingil määral sisse elada. Preagu teeb mulle nalja, kui märkan, et ma pole eriti muutnud. Ma asetan kohvitassi lauale ja mähin ennast hommikumantlisse, alateadvuses aga toksib El Greco maalitud kardinal don Fernando Niño de Guevera talaari mähitud kuju, silmad prillide taga valmis külvama hirmu ja armu. Edev ma olin ja selleks olen ka jäänud.

Mulle meeldib edvistada nimedega, mida tean. Ma tean neid veel umbes paarkümmend.

Edevus on hoidnud seda maailma püsti. Kolumbust ei kannustanud kauged maad, vaid kujutelm sellest, kuidas ta tagasitulnuna kõnnib mööda punast vaipa, tõstetud mõõkadega grandide vahelt kuninga väljasirutatud käe poole. Meeldib see meile või mitte, kuid Ameerika sündis, sest üks avantürist tahtis patseerida väljaõmmeldud kuue ja pitskätistega. Mis siis veel minust ja minu hommikumantlist! Võib pöörata ära maailma kiiduhõigetest ning kanda nürust kuube. Püha Pahnutios põgenes au ja kära ja kiusatuse eest samba otsa. Kuid targu valis ta koha, mis oli tema Jumalale kõige paremini nähtav. Võib olla veel kõvem vend ja loobuda edevusest Jumala ees. Kuid iseenda ees? Ikka mõtleb inimene välja midagi, mis eraldab teda “nendest kõigist teistest” ja on selle üle edevalt uhke. Mina igatahes olen. Võib loobuda maailmast ja Jumalast, kuid mitte edevusest. Kui loobud ka edevusest, siis on kõik, lõpp, surm.

Võtan laekast väikese käsipeegli. Sellele mahub korraga ainult veerand minu näost, kuid ma tean oma näokuju peast. See on pikk ja kitsas, terava lõuaga mida stiilipuhtalt rõhutab paljastunud kolp. Küsivalt mudin oma nina. Kunagine uhke kotkanina, mis võttis naistel põlved nõrgaks, on muutumas üha juudilikumaks ning ulatub kokkusurutud põskede vahelt oma tubli kolmandiku kaugemale ette, kui varem. Nina on minu au ja uhkus, ma leian et aeg on talle toonud juurde ainult võimukust. Kogu minu nägu oleks nagu disainitud nina eksponeerimiseks. Ka kortsud otsmikul, mis tavaliselt asuvad inimesel rõhtsalt, on minu näkku joonistatud püstkriipsudena – et rõhutada nina poolt antud suunda. Kusagil otsmiku ülaosas nad kaovad, et anda ruumi luisele pinnale. Veel kõrgemal on luu kaetud vaevumärgatavate udemetega, millesse kukla piirkonnas lisanduvad üksikud pikemad karvad. Kortsud põskedel on samuti rõhtsad. On suur väärtus, et kõrvad sellise näoovaali puhul ei ole laialihoidvad, vaid asetsevad pea ligi.

Aga silmad! Need on suured ja pruunid, kergelt pungis, tugevate laugudega. Vaatamata kottis silmaalustele pole nende pilk muutunud. Veelgi enam – tänu sellele on neile lisandunud sügavust ja nukrat maailmamõistmist. Nad olid peamine trump minu kohtupraksises. Veenev, läbitungiv pilk osutus tihti mõjusamaks loogilistest arutlustest.

Väikesest peeglist ei piisa. Ma komberdan esikusse tema suurema suguvenna juurde. Kui ma ennast keppde najal sirgu ajan, olen ikka oma meeter üheksakümmend pikk. Ma olen ikka veel sirge ja luine, paras inglise sõjaväemundrit kandma. Ma jään endaga rahule.

*

Tookord Munamäe vaateplatvormil lähenes Elli mulle selja tagant, põimis käed õlgadele ja surus oma kikkis häbemekingi vastu minu tuharaid. Heitsin kõrvalpilgu Elmari poole ja nägin teda kätega vehkides midagi teistele seletamas. Nägin sedagi, et Maila seisis üksinda, nagu ikka, kaks kätt sirgelt sirutatud rinnatisele, lubades pilve varjul libises üle oma oimude. Udemed tema seljal hakkasid päikesekiirtes sädelema, pilvevari ise tõttas üle puulatvade silmapiiri

poole. Pilvede varjud reastusid põldudel ja puulatvadel trepiastmeteks, minek neid mööda töötas vabanemist. Millest? Silmad suletud, püüdsin järgida astmete kutset.

Elmar oli kahtlemata tubli, me pidasime teda tookord geeniuuseks. Ta ei märganud, et bussis Munamäelt tagasi sõites istus Elli minu kõrvale. Elmar ise käis sõbra juurest teise juurde ja keris vestlust nagu malesimultaani. Tookord ei suutnuks meist keegi välja pakkuda asja, mida Elmar poleks teadnud. Me olime tema üle uhked, samas kergelt väsinud tema kõiketeadmisesest.

*

Köögis solistab Rosalind. Kujutlen, kuidas vesi nõrgub tema kortsus käsivarsi mööda, koguneb küünarnukkidele ja tilgub sealt põrandale. Rosalind peab oma kohuseks tulla iga paari nädala tagant ja küürida üle minu poolt pestud tassid ja taldrikud. Olen kindel asi tema elukorralduses, nagu kuust-kuusse korduv menstruatsioon – juhul, kui see tal veel toimiks. Mina nähtavasti toimin, vaatamata mittetoimivatele jalgadele.

Olen leppinud oma saatusega. Olla menstruatsioonitsükli aseaine, see polegi nii paha. Oleksin nagu võrdne võrdsete seas ühte ritta seatud looduse suurte müsteeriumitega. Tavaseisus ju inimene vaid narrib looduse korrapära. Kui Rosalindi külaskäigutsüklites ilmuvad häired, tunnen muret ja saadan naaberkorteri poisi teda otsima.

Teisalt vaadatuna on Rosalind minu elu juurde kuuluv asi, nagu seep vannitoas või jooneline kivi raamaturiivil. Ma ei tea, kas looja oma armulisuses on kinkinud asjadele õiguse valida endale peremees. Ei ole mina Rosalindi kutsunud, ta lihtsalt tuli, juhindudes oma käskudest ja keeldudest. Nagu tuleb vanadus, kuuvarjutus, jõuluõhtu ja kõhukrambid. Peremehe asi oleks kord majja lüüa ja valitseda seebitükke, kive ja isehakanud köögitudrukuid, mida mina aga teha ei viitsi. Rosalind terroriseerib mind, ikka minu heaolu nimel. Ta on võtnud pähe, et see on tema kohus.

Lapsepõlves oli mul üksvahe sõber, kes tundide kaupa tammus nutuselt minu akna all ja mangus, et tuleksin välja mängima. See oli tüütu, samas olin talle tänulik, et võisin teda läbi akna oma klassikaaslastele näidata ja kiidelda oma võimuga tema üle. Ta oli minu varandus. Mingil hetkel kaalutlen, kuidas samal viisil paika panna Rosalindi, kuid millegipärast ma ei tee seda. Ju vist ma ei suuda kujutleda nutust ilmet tema kivisel indiaanipealiku näol. Ilma pisarateta ei pakuks aga asi pinget.

*

Meid oli seitse või kaheksa, ma püüan meenutada, kuidas meie kamp kokku korjus. Polnud me ei kursusekaaslased ega muidu ühe ameti pidajad. Peeter oli minu täditütre poiss, ma tutvusin temaga Pirita rannas, kus ta Inge põlenud õlgu kreemitas. Valgeihulise punapeana oli Inge alati esimene, kelle nahk erkroosaks plahvatas. Tegime Peetriga paar õlut ning osutus, et saame teineteisega rääkida. Juba olin jõudnud märgata, et mitte igaühega pole see võimalik. Elmarit

kohtasin mingi ühise tuttava sünnipäeval ja me meeldisime teineteisele kohe. Elli oli tookord vist peavaluga kodus (või oli see ettekääne) ja ilmus pilti väikese ajanihkega. Igatahes järgmisel hommikul läksin nende juurde pead parandama. Maila liitus seltskonnaga kuidagi märkamatult, nad olid Elliga sõbrannad, koguni vist lasteaiast saati. Algusest peale kujunes reegel: oma kamba plikadega ei semmitud, jahil käidi eemal, olime vaid kambajõmmid. (Kuigi noh, ega me nii puritaanlased ka polnud. Lihtsalt ilus on praegu nii mõelda). Paeltesse püütud linnukesi kampa eriti ei kutsutud, seda peeti halvaks maitseks. Erandiks olid vaid Elli ja Elmar, kui abielus olemist saab nimetada semmimiseks. Me käsitlesime neid kui oma kamba vapiloomi, ühe ühikuna, mille käigushoidmisele kulus ainult topeltjagu veini. Ajapikku kujunes nõnda, et tegime kõike koos – panime pidu, käisime, kus käia andis.

*

Tavaliselt istun ma kirjutuslaua taga. Minu ees on leht puhast paberit. Vahel tõstan käe, et kritseldada sinna mõni sõna, kuid harilikult langeb käsi poolel teel. Mul on tekkinud komme asetada sellele lehele kohvitass. Selle köögist kohaletoomine on igavene tegemine, värisevas käes loksus kohv üle ja tassi külgedele ilmuvad pruunid nired. Kui üleloksunud joogiollusest ilmub paberile määrdund rõngas, viskan lehe ära ja võtan puhta. Minust vasakul seinal ripub musta lakipinda inkrusteeritud vandlist Hiinamaa draakon, ümbritsetud nikerdatud raamist.

Minu vastas on aken. Vaade sellest pole liialt igav, kuid õnneks ka mitte ülemäära sündmusterikas. Üle poole nähtavast hõivab tulemüür ning sündmused sellel on vast kõige vaatamisväärsamad. Värvilaigud krohvipinnal muutuvad sõltuvalt valgusest ja aastaajast. Vahel toimub piiratud värvipudenemisi ning seda tuleb käsitleda juba astme võrra suurema arenguna. Ülejäänud vaatevälja moodustab hoov, kuhu aeg-ajalt ilmuvad tavalised igavad inimesed.

Karniisile kolmanda korruse kohal reastuvad kunagised päevad. Olen märganud, et enamik omaaegseid tegemisi koosneb stoppkaadrite reast, millesse vaid harva kiiluvad üksikud sööstliikumised – pilvelaikude jooks rukkipöällul, pidurdava auto vänderdamine. Näib, et nendel ammustel aegadel tegelesime põhiliselt pooside võtmisega – elavad pildid, mida kunagi lavastati koolipidudel. Mälu seab meid seisma maalilistes asendites, et lasta siis eesriidel korraks avaneda ja jälle sulguda. Ma ise istun etendustesaalis, mõõdukalt aplodeerides ja mõeldes sellele, mida teha pärast seansi lõppemist.

Pimeneb. Laualambist langeb seinale minu nina kuninglik vari, nagu nomaadil kõrbelgelis. Tõstan sõõrmete juurde kergelt kõverdatud nimetissõrme, varjust sünnib kenutava kaelaga dinosaurus. Dinosaurused on ilusad loomad. See nuusib ringi, noogutab mulle sõbralikult ja volksab kapi taha. Hiinlasest draakon jääb talle järele vaatama.

*

Niisiis olin peohäigus tutvunud Elmariga. Hommikul läksin nende juurde, püüdes lahti lugeda öösel märkmikusse kritseldatud aadressi. Elmari-Elli uksele oli veeuputuseaegne kõlistamisriistapuu – muustriline metallapakas, mida kruttides tekkis nõrk tilin. Minu lapsepõlves tegid sellist häält jalgrattakellad. Ma ei tea, kas pererahval endal oli muude toimetamiste vahel mahti seda märgata. Tollel esimesel külaskäigul pidin käepidet armutult ja kaua keerama, enne kui Elmar välja ilmus – silmad räämas ja puha aluspükste väel, kohtumisrõõmust neegritantsu karates. Ta salvestuski, kaks jalga kõverdunud ja maast lahti. Elli tuli tuppa, käteätik peas ja tegi järgmises kaadris näo, nagu oleksime ammused tuttavad. Näis, et Elmar oli napi ööveerandiku jooksul minust põhjalikult aru andnud. Ise polnud ma vahepeal koju saanud, olin salakoputusega ühe poe tagauksest pudeli *portvein rozovõi'd* välja võlunud ja selle siis koos poeprouaga sealsamas esikus ära joonud. Elmar otsis kardina tagant pooliku Vana Tallinnat lauale, lükkas küünarnukiga selle kõrval natuke ruumi vabaks ning hakkas mulle näitama paksu läbi seitsme kopeeri paljundatud käsikirja. Ma ei saanudki päriselt selgeks, mis asi see oli. Kanaarilind puuris laulis kõrvulukustavalt ning Elmari sõnad kleepusid tihkeks liikumist takistavaks massiks.

Millega Elmar tegeles, selles oli raske selgust saada ka hiljem. Ta tõttas alati, mingid raamatud ja käsikirjad portfellis. Ta ei armastanud neid näidata, neil oli mingi keelatud maik, kuid, lükates portfelli tooli alla, hakkas teinekord pikalt ja üksikasjaliselt rääkima neutriinodest, mayade püramiididest või aju peidetud ressurssidest.

*

Need aju salapärased ressursid hakkavad välja paistma ilmselt siis, kui pealt on parasjagu kihte maha nühitud. Inimaju pealmine jagu koosneks nagu hunnikusse aetud ajaleheväljalõigetest. Ei maksa käia mütsita väljas, tuul paneb selle pahna lendama ja midagi võib maanduda võõrastes peades. Pole mul lenduläinud mõtetest kahju, kuid hale on nende uutest omanikest. Hea on sealjuures see, et siis hakkavadki välja paistma ajju kivistunud dinosauruste skeletid. Dinosaurused on targad loomad, nad kuulevad helisid, mida pole veel tekitatud. Natuke tuld alla, ja juba hakkavad nad ennast liigutama. Nad ronivad tuba mööda laiali, võtavad kohad sisse riiulitel ja kapipealsetel ning lükkavad ustele ja akendele riivid ette. Siis ei jää muud üle, kui käia mööda nende jahtunud jälgi ja sorkide kivilinenud ekskrementides. Kui oled hea põllumees, saab siit väärt põlluramm, millest lööb vohama igasugust kummalist värki. Mälestused värvuvad ootamatutesse toonidesse, kaua ringiekselnud hääled jõuavad elukogenenult sinu tuppa ning võtavad kardinapuul reas kohad sisse. Ma ei saa midagi parata, ikka viib mind mingi jõud, nagu joodikut viinapudeli juurde, näppima varjatut. Ma mõistsin seda siis, kui hakkasin Elmarit unustama ja minu kolba tipust kadusid viimased karvad.

*

Rosalind astub tuppa ja asetab mulle rinnale äsjakootud kampsuni esitüki. Ma tean juba, kuhu see viib, ta harutab selle kas osaliselt või täiesti üles ja alustab tööd uuesti. Rosalind vaatab, pea viltu ühelt, siis teiselt poolt. Ta rapsab tükki venitada, siis asetab uuesti kohale.

“Oled jälle paksemaks läinud. Peaksid rohkem liikuma!” Mina seda küll märganud pole. Kui ma kusagilt olen hakanud kogukamaks muutuma, siis ainult ninast.

Ilmselt ei oota ta minult vastust. Meie vestlus toimubki tavaliselt ühepoolsete repliikide korras. Rosalind tarib mu üles ning viib kaenla alt toetades peegli ette.

“Ma ei usu, et need laiad triibud on see, mis sulle sobiks” ütleb ta uuesti ohatas. “Sulle oleks vaja midagi peenemat”, ta voldib ühe laia madarapunase triibu paarikordselt kokku. “Ka värv pole see! Ma ei suuda sind kuidagi tabada. Kui ma sind kodus ette kujutan, oled sa alati hoopis teistsugune, kord sirgem, teine kord aga paksem ja vormitum. Kuigi sa peaksid olema mulle pähe kulunud.”

Ju sa oled mind välja mõelnud. Vaata, mind pole olemaski – mõtlen vastata, kuid vaikin.

Rosalind korjab lapid kotti kokku, nõiub kusagilt välja ühe teise, kulunuma kaltsu ja hakkab nühkima raamatukapi klaase. Veendunumalt pääsevad kumama ammuste seadusekogude kuldtähelised kaaned. See kuma on salakaval, selles heiastuvad kunagised lootused ja hilisem tuimus. Mis kuradi pärast ma neid alles hoian? Ma säilitan üldse liiga paljut. Kui mind pikuti lõhki lõigata, vajuks põrandale hunnikute kaupa vanu kaltse, vanatestamentlikke õpetussõnu, pudelikorke ja kirjutamata jäänud kirju. Võtan närviliselt Rosalindi nina alt kivi ja pistan selle kirjutuslaua laekasse, taskulambi kõrvale.

Rosalind lohistab kergelt jalgu, kuid mitte nii, nagu seda tavaliselt tehakse – jalg venib mööda põrandat, enne, kui õhu alla saab. Rosalindi jalg tõuseb järsult õhku, kuid puudutades põrandat libiseb edasi, nagu leidmata sobivat toetuskohta. Kokku annab see küljelt küljele kõikuva liikumise, mida tasakaalustavad kahele poole eemalehoidvad käed. Rosalind kannab pehmeid susse, seetõttu on tema uisutamine vaevukuuldav. Võiks öelda, et ta ise kõnnib hääletult, kuid iga tema poolt liigutatud ese tekitab häält, selline helideküllus käib mulle närvidele. See takistab mind kuulamast maja hääli.

*

Maja genereerib pidevalt helisid. Kopsude täitmine ja tühjendamine võtab majal ööpäeva. See tsükkel tekitab nagingaid, milles talade ja laakide vahendusel osaleb ka minu olmevara. Kirjutuslaud kōditab allarippuva lambijuhtmega põrandat ning paneb selle turtsudes kurku puhastama, laekad vestlevad, taskulamp veereb teise kohta. Kusagil eemal sahiseb liiv uuretes, torud mulksuvad.

On hääli, mille suhtes ma ei osanud pikka aega võtta seisukohta. Ma ei teadnud, kas lugeda neid majavälisteks võõrhäälteks või pidada neid maja juurde kuuluvaks. Näiteks sammud. Neid võib tekitada inimene, kes on maja suhtes ükskõikne. Samas osalevad heli tekkimisel ka maja osad – põrandad, trepid, harvemini laed ja seinad. Maja kui tervik mängib kaasa nende helide akustilise iseloomu vormimisel, nagu viulikorpus annab väärtuse metallkeele võnkumisele. Kuid heli võib tekkida ka väljaspool maja – auto võib tänaval pidurdada, koer haukuda. Ka need hääled jõuavad majasviibijani transformeerununa, – parketiliistud toimivad resonaatoritena, sarikad ja veetorud annavad oma värvingu. Hakkasin mõistma, et kujundades helisid muudab maja nad oma kõneks, andes samas nii koera haukumisele kui ka autopidurdusele uue tähenduse. Maja kas nõustub või vaidleb vastu sellele, mis jõuab temani võõrast ja kaugest välisilmast. On helisid, mida maja vahendab entusiastlikult, kuid on ka teisi, mille puhul ta ei suuda varjata skepsist või halvakspanu. Või mida ta püüab vältida. Maja võtab seisukoha, aga see on juba isiksuse tunnus.

Olen rahul, et olen avastanud maja. Sunnitud liikumatus on pannud mind kuulatlema, jõu taandumine jalgadest on lisanud tundlikkust kuulmisvõimele. Ma olen nüüd natuke vähem elus, kui varem (jalgade võrra, tuulest laiali puhutud mõtete võrra) – see tähendab, et ma olen üks jagu rohkem elutu, seega on elutute asjade vestlus saamas mulle omameeste kõneks. Minus hakkab tekkima aimdus, et elutute asjade ütlemissed on tunduvalt tuumakamad inimeste omadest.

*

Täna kallas Rosalind klosetipotist alla supi, mille olin eile keetnud. Ta oli kaasa toonud vesist kapsahautist. Mälumislihaste töö on minu jaoks alati olnud eetiline, kui mitte öelda maailmavaateline ettevõtmine. Sobiva lihakäntsaka väljavalimine, prepeareerimine ja sellest küllastumine eeldab pühendumist, siin võib jälgida aastatuhandete vanuseid salarituuaale. Kogu meie eksistents on õilistunud iidsetes keemisaurudes. Näen selgelt, kuis praetaldriku soustis hulbib põlvkondi ühendav alge, taldrik ise troonib ajastute hämarusse ulatuva püramiidi tipus, ümber kostumas loendamatute inimpõlvete rõõmurõhatusi. Katan pea ja ühildun söömalauas kõigi oma eellaste kaunimate eluhetketega. Selles on midagi religioosset. Mis on selle kõrval tühised seedimishäired!

Toidurõõm on üks väheseid, mis on eetiliselt puhas. Palju on veel seda, mida me naudime ja mis ei toimi sealjuures kellegi teise arvel? Enamik inimlikke rõõme rajaneb sellele, et keegi teine tõmmatakse lohku.

Kapsahautis!

*

Ma ei kuulnud Rosalindi tulemas, enne, kui klõpsatas korteri lukk. Tavaliselt jälgin maja välisukse kriukse ja kolkse. Olen märganud, et need on iga siseneja puhul erinevad, see on nagu maja tervitus (vahest needmine, vahest perssesaatmine) ning selle järgi võib eksimatult öelda, kes majaelanikest või tavakülalistest sisenes. Ma ei tunne inimesi, kellega jagan sama katust, kuid olen õppinud vahet tegema tunnushelide järgi. Ukse

avanemine algab tavaliselt madala helidereaga, mis võib olla rütmiliselt liigendatud pausidega. Siiski on avanemise selles etapis variatsioone vähe ja nad pole eriti olulised. Umbes poole avanemise pealt käändub toon kõrgeks ning sellega algab tõeliselt loominguline osa. See kestab kaks kuni neli sekundit ning siia mahub hulganisti tremoloid ja koloratuurseid keerdkäike. Olenevalt sisenejast võib aimata keel- ja puhkpille, vahest koguni inimhääli. On vanahärra (millegipärast arvan, et ta on vanahärra), kelle ukseliigutamine käsutab kohale sordiiniga trompeti. Teate küll, aastakümneid tagasi armastasid džässmuusikud oma pillidesse toppida selliseid plekktopse. Kuid on ka neid, kelle tarvis arvatakse piisavat kuivast tavakriginast. Avanedes pörkub käepide teinekord vastu seinu. Selles kohas on krohv kahjustatud. Auk seinas suureneb pidevalt ning koos sellega teiseneb ka pörkehääli. Siiki toimub krohvi murenemine väga aeglaselt ja võib seetõttu jääda arvesse võtmata. Ukse sulgumine on üldreeglina tunduvalt vaiksem, kui avanemine. Näib, nagu oleks uks kulutanud kogu oma jõu ning naaseb algasendisse pärast pikka tööpäeva koju tuikuva voorimehehobusena. Siiski lõppeb kõik võiduka ja pateetilise kojujõudmismürtsuga, (mis küll teinekord võib asendada ettevaatliku kõhatusega, millest terav kõrv suudab eraldada asjalikku sulguriklõpsu).

Uks tähendab alati millegi algust ja millegi lõppu, ta piiritleb ühte seisundit teisest. Me ei või kunagi kindlad olla, mis ootab meid aeglaselt avaneva ukse teisepoolsuses. Mul pole veenvaid andmeid, et igaüks, kes lootusrikkalt siseneb ukseavasse, teiselt poolt ka väljuks. Uksed valivad inimesi. Võõraste puhul on tunda nende teatavat reserveeritust. Professionaalselt koolitatud uks suhtub erinevalt sisenejatesse ja väljujatesse. Tulijad äratavad umbusku. Kui aga neist saavad lahkujad, ei suuda uks varjata võidukat tooni.

Kui Rosalind tuleb, reageerib maja välisüks sellele iga kord erinevalt, nii ei tunne ma tema saabumist kunagi ära. Algul arvasin, et see tuleneb ukse ükskõiksusest, kuid varieeruv lobisemishimu osutus liialt silmatorkavaks. Peagi mõistsin, et põhjuseks on hoopis mingil arusaamatul põhjusel tekkinud ja lugupidamisega segatud omamehehoiak, uks näib lugevat Rosalindi omasuguseks ning püüab talle iga kord öelda midagi uut ja huvitavat. Kui Rosalind siseneb korterisse, on see mulle alati üllatuseks.

*

Munamäe külgedel libisevad varjud kutsuvad mind taas ennast näppima. "Poisid, allaminek!" hüüdis Elmar. Kõik tammusid veel natuke ja hakkasid vaateplatvormi trepi poole venima. Äkki tundsin mustavat viha silmini kerkivat. Ma olin kujutluses hõljunud kõrgel hõrenenud õhus, neelates pikkade sõõmudega ilmamaa ilu. Et pean siit lahkuma, tundus äkki jabur ja ülekohtune. Ma mõtlesin kõigile neile toimingutele, asfaltkõnniteedele ja viltuvajunud postkastidele, millega homme ja ülehommene asendan pilvede ja põldude lõhna. Mul hakkas endast piinavalt kahju. Hetkeks ma vihkasin laiuvaid avarusi, nad jäävad ilutsema ka siis, kui mina olen läinud. Polnud nende asigi, et sellega kuulutasid nad edasielamise võimatust.

Kui sõitsime tagasi, istus Elli minu kõrval. Aeg-ajalt üritas keegi meist reipa hüüatusega tõsta ühistoonust, kuid leides vaid häbuvat toetust, vaikis resingneerunult. Ainult Elmar rändas pinkide vahel oma lõputut rännakut. Elli ümises mingit moodsat laulukest. Teatavatel kõrgustel liitus tema hääl mootori omaga, resoneerudes üheaegselt nii valjuks kui ka vaevukuuldavaks. Kui nad siis uuesti lahknesid, muutusid mõlemad umbisikuliseks, nii ei suutnud ma mõneks viivuks taibata, kumb on kumb. Elli kints minu jala vastas tundus kivise ja raskena, ma püüdsin asjata oma reiega peilida selles veretukset. Mootori sumin rääkis rahunemisest, kuid mind see ei huvitanud. Olen elus kuulnud paljusid hääli, kusjuures enamiku eesmärgiks on olnud eksitada.

Mootor oligi petnud. Bussi hääl oli juba mõnda aega olnud veider. Luksumine andis tunnistust agooniast, seekord oli häälil ilmselt tõsi taga. Rattad tõmblesid paaril korral ja tardunud mootoriga plekklaip veeres tee äärde. Elli kints muutus äkki nõtkeks, ta väljus bussist vaatama mutreid keeravat vormimütsis bussijuhti. Oli hakanud tibutama vihma. Kraed püsti, kogunesime parkümmend meetrit eemal troppi. Õeldi vaimukusi, nagu keegi suutis, veinipudel käis ringi. Vihmast hakkasid paistma tuled. Kahe käega vehkides hüppasin teele. Auto pidurdas kahele poole jõnksudes ja ma tormasin selle juurde. "Hüppa sisse!" karjusid kolm punetava näoga selli. Nägin Mailat mööda märga asfalti lähemale jooksmas. Elli käändus kauguses vihmasagarasse. Kiilusime Mailaga laialt naeratava tagaistuja kõrvale. Maila vaatas üle öla ja jälle löikas minust läbi midagi tuttavat, mis oli peitunud salaastjatest kerkiva auru taha.

Auto aknad udutasid, et kuidagi näha, nühhkis roolija pidevalt varrukaga esiklaasi. Oli palav. Amordid olid ilmselt läbi ja kabiin õõtsus hullupööra. Tundsin, kuidas sees hakkas keerama. Poisid mõirgasid kogu kõrist laulda, Et rahustada tõmblevat sisemust, hakkasin kaasa röökima. Kui laul otsa sai, vaatas Maila mind korraks muigega ja võttis valjul häälil üles uue laulu. Kui aga teised liitusid, sai ta laulutuju otsa. Ega poistelgi seda puhku laulu kauaks ei jätkunud. Korraks püüdis üks või teine hääle valjuks keerata, kõrri löid kukehääled ning kõik lagunes tükkideks nagu mälestus eilsest pulmapäevast. Sest sõbra pulmast poisid tulidki. Valgete särkide kraed olid võidunud, näod higised. Tükk aega sõideti vaikides.

"See on lõpuks mehe enda asi, aga minule see ei meeldi," võttis jutu üles roolis istuv voltkael. Ilmselt juba ei tea mtmendat korda. "Plika on meie kõigiga maganud. Sinuga on?"

"Ja siis? Kui sa ise kunagi naise võtad, võid ka kindel olla, et noorikul on pikk nimekiri ette näidata. Või ihkad neitsit?" Kõigile tegi selline võimalus nalja.

"Jaagul pole treeneri soont. Temast poleks algkursuse andjat!" võttis kokku minu kõrval istuv lainägu.

"Rahu, rahu! Kõik on õige, kuid mina neid nimekirja kutte isiklikult tunda ei taha. Mis on toimunud kusagil eemal, pole minu asi. Mees aga tunneb meid kõiki. Mul oli kuradi vastik olla." Ma tabasin tema

hääles krigiseva tooni. Kusagil kurgus hõõgusid sõnad, mida ta ei saanud välja öeldud. Mulle tundus, et peigmehe asemel olles poleks ta ise seda nimekirja uurima hakanud.

“Viinavõtmist see sul ei seganud?” see oli ikka to lainägu.

Taas sõideti tükk aega vaikides.

Tihedalt minu vastu surutud Maila reiest voogas ühtlast soojust. Kas olete märganud, et enamiku inimeste ihusoe levib närviliste ipulssidena? Maila ei tunnustanud ka seda reeglit. Sulgesin Maila poolse silma ning püüdsin teda kiigata teisega, kuid ta jäi minu esindusliku nina varju. Pildi puudumine aitab teinekord midagi mõista, kuid sedapuhku polnud sellest abi. Jäin Maila hellitavast reiekiirgusest tukkuma. Kui ärkasin, sisenesime juba Tallinna. Kutt minu kõrval jorises midagi vaikselt omaette. Maila ees istuv tüüp oli pööranud ennast seljaga sõidusuunda ja jutustas mingit pikka lugu oma lapsepõlvest. Lahkudes ütles ta mulle: “sul on kuradi vahva tüdruk!”

*

Lasen Rosalindil osta endale kohvikeetja ja tuua plastmasskanistriga vett. Ma asetan kannu taburetile endast vasakul. Nüüd saan keeta kohvi, ilma et oleks vaja korterit mööda kolistada. See on värk, millega seoses ma ei taha Rosalindi kamandada. Kohvikeetmine on intiimne tegevus ja kuulub koos mitmete vannitoa salatoimingutega ritta, kus mees ei tohi otside endale asendajat. Kohvi lõhn ei paikne ruumis ühtlaselt, tema viirud moodustavad ornamente. Võõras võiks neid vaid rikkuda.

*

Kunagi hommikul pärast Elmari ei tea mitmendat sünnipäeva kogunesime logisevate luukidega Kadrioru kohvikusse. Kõnniteedel ja vastasasuvas trammi lõppeatuses ajas tuul vahtralehti, madalas lustiruumis aga võistlesid ülekoetud ahju ja igapäevase kotletisousti lõhn. Kui juhtusid asukohta vahetades õhu liikuma lööma, tungis sõõrmetesse veel annus klooritatud kemmerguaroomi. Oli eriline ergas seisund, mis saabub siis, kui paaritunnine uni on väsimuse kaotanud, kuid pohmell pole veel päralt jõudnud. Lisakogus alkoholi löi maheda surina, meeled teravnesid hetkeks äärmuseni ning tagasipöördumine joobesse oli nagu pikalt reisilt kojutulek. Aeg seiskus, Elmar lõpetas juba terve igaviku oma lauset. Siis võttis aeg ennast kokku, tegi jõnksu ja Elmar sai oma lausega uhkelt valmis. Avaldasime lärmakalt heakskiitu, kuigi jutu algus oli juba meelet läinud. Keegi hüüdis: “Elmar, sa oled prohvet, sa panid nende sõnadega oma saatuse paika”, kuigi hetk hiljem ei suutnud enam seletada, millist saatust Elmar endale kuulutas. Asi tekitas huvi, igaüks pakkus midagi, üks pöörasemat saatuseteed kui teine, nalja sai laialt.

“Mees, sul on vähemalt saatust, teistel pole sedagi!”

Elmar muutus järjest süngemaks, lükkas põselihased riivi ja krambid ette. Ta püüdis meenutada, mida ta asja kohta varem oli mõelnud ja öelnud. Mina mäletasin küll. Elmar pistis mässama iga vihje puhul, et kusagil registris on vastuvaidlematult kirja pandud tema edasine elukäik. Olgu parteikongressi otsustes, olgu saatuseraamatutes või papa-mamma vagades soovides. Papa-mammaga oli asi kõige lihtsam, need olid vaiksed kenad inimesed, kord avaldanud soovi poja tuleviku osas, ei julgenud nad selle jutuga enam teist korda välja tulla. Elmar respektieris oma vanemaid, kuid suhtus nende arvamusse kui kopikapurusse, mida ei tasu eriti hoida. Saatuse ja ettemääratuse võis ta kuradile saata. Parteikongressi saatis ta ka kuradile, ainult kõrged võimud ei soovinud millegipärast tema korraldust täita. Elmar eelistas sellele mitte mõelda. Saatuse tema kujutluses ei tähendanud mitte korda ja ettemääratust, nagu meie, lihtinimesed arvame, vaid määramatust ja kaost. Hea vana saatuse kamandab ju kusagilt kättesaamatust kõrgusest. Kui aga keegi väljaspoolne ja kaugel korraldab ja käsib, pole see kunagi usaldusväärne, ei või iial ette teada, kuhu pauk käib. Elmar tahtis aga ise olla peremees oma majas. Hetkel küll polnud tema mõtlemine enam kuigi järjekindel, kuid ilmselt ta siiski mäletas üksikuid pidepunkte oma kunagistest ütlemistest.

“Lähme ennustaja juurde, uurime Elmari saatuse välja!” hõiskas Elli. Võtsime paar veini reisimoonaks kaasa. Esimese jõe ääres Pioneeride pargis, teise veel kusagil. Käevaataja ukse taga oli Elli eeskõnelejaks. Ma ei tea, kust ta seda vesinikblondi prouat tundis. See oli millestki ilmselt häiritud, kuid manas ette seltskonnadaami näo ja lasi meid uksest sisse.

“Noormees, ulatage oma käsi”, Elmari vaim aga tuuritas juba mägede kaugustes:

“Madam, Te palute minult kätt? Kahjuks olen ma juba abielus” pudistas ta. Plaat jäi ühel kohal keerlema, Elmar ei saanud sellest ringist enam välja, ta aina kordas ja kõkutas naeru.

Olukorra lahendas Maila, kes tõusis ja salapäraselt naeratades istus ennustaja ette.

Maila sirutas käe, algul millegipärast käeseljaga ülespoole, nagu vanasti daam kavalerialle suudlemisks. Ennustajamoor oli ilmselt vale valik, Maila mõistis oma viga ja nähtavale ilmus kergelt roosatav peopesa, vaevumärgatavate sarvestunud mõhnadega sõrmede liitumiskohas. Tema käsi oli kitsas, samas polnud sõrmed liialt pikad. Pikkade sõrmedega on mul olnud kokkupuudet, mul on nendega omad arved. Nad sunnivad mind enda järele jooksmas, neist lähtuvad peenikesed nõõrid, mis kinnituvad minu randmete külge ja panevad mind tõmblema. Pikkades sõrmedes aimdub erootilise puudutuse lubadus, kuid nad oskavad ka imeelegantselt osutada lahkumiseks uksele. Lühemad sõrmed peatuksid poolel teel ja annaksid veel ühe võimaluse. Ma olen alati tähendusrikkaks pidanud naise randme kuju ja mõõtu. Sellesse oleks nagu kodeeritud kogu tema lugu, kuni

intiimorganite mõõtudeni välja. Maila randmed olid usaldusväärset vormitud, nad olid hõivatud endaksolemisest.

Kui Maila trummeldas sõrmeotstega lauaservale, polnud kunagi kuulda küünte kriginat.

Ma ei mäleta, mida ennustaja Mailale kuulutas, sellel polnud tähtsust. Kuid läbi alkoholiudu mäletan selgesti Maila ilmet. Oli näha, et ennustamist polnud talle vaja, ta teadis ise kõike juba ammu ja palju paremini.

Vahepeal oli Elmar ennast piisavalt kogunud, et asetada käsi eksimatult ennustaja vaatevälja.

“Noormees, see on kummaline, ma ei oska seda seletada” ütles daam pärast paariminutilist vaikust. “Teie elu nagu katkeks vahepeal, et jätkuda uuesti kunagi hiljem – siis, kui sellega pole midagi enam peale hakata”.

*

On saabunud öö. Tuli on kustutatud. Sirutan käe teki alt lauale ja puudutan sõrmeotstega kivi. Kivi mäletab eksimatult kunagisi geoloogilisi kataklüsme, need on vajutanud valged jooned tema mustavasse pinda. See on tema kirjapandud lugu, kuid millegi pärast seostan seda ka enda looga. Ma pole muidugi nii ülbe, et kujutleda kunagisi maapõuejõudusid ponnistamas, et šifreerida joontesse ühe sandi aastamiljonite pärast teokssaavad toimetamised. Pigm võib arvata, et mingil arusaamatul põhjusel olen võtnud kätte ja käinud oma teed nende joonte järgi, et ma olen kogu elu juhendunud valgetest triipudest, mida küll praegu pimedas ei näe, kuid mida tean peast. Et need on noodid, mille järgi olen mänginud oma vilepillilugu. Miks ka mitte, need armid on ilusad. Me kõik oleme siirviirulised, meie kivinenud pealispinnas on praod, nendesse on omakorda paakunud hilisemad setted. Võib-olla kivi vaatab mind ja leiab ilu ka minu armides – nagu mina tema joontes.

On joon, mida millegipärast pean omaks. Ma süütan valguse ja näen seda kulgemas kõrvuti paljude teistega. On kriime, mis lõikuvad minu joonega liugja nurga all. Mingiks hetkeks nad liituvad ja liiguvad koos edasi, siis tulnuk eraldub taas ja jätkab oma teed muutunud nurga all. Minu joonel on eriline omadus – ta ei katke kunagi. Ta aina keerleb ja keerleb ümber kivi, ikka ringiratast, nõrkemiseni. Ta keerles enne mind ja jääbki keerlema.

Hommikul, kui uut särki selga tõmban, jääb minu kongnina ette ja särk ei taha üle pea libiseda. Minu kolp on piisavalt kiilas ja voolujooneline, et mitte takistada rõiva liikumist. Kuid sellest pole küllalt. Thti saab elus takistuseks see, mis meis on väärtuslikku.

Ma olen olnud ninakas. Ma olin tähtis nina. Ma toppisin oma nina igale poole. Ma sain nina pihata. Ma lasin nina longu.

Minu hiigelnina suurim väärtus on, et ta pole kunagi olnud nohune.

*

Rosalinde on kinni püüdnud hiire. Hiir sabapidi kahe sõrme vahel, tuleb ta mulle seda näitama, teises käes klaas minu jaoks keedetud rohelist teed. Hetke ma ei suuda otsustada, kumma käe pakkumine vastu võtta. Hiir tekitab tõrget, seepärast võtangi selle. Loom on šokis ja ma pean teda surnuks. Küllap minu käesoojusest (tahaks nii arvata, ei meeldiks mõelda, et põhjuseks võis olla lähedase teeklaasi hingus) ärkab ta ellu. Kiire liigutus – ja läinud ta ongi, näen teda raamatukapi alla jooksmas. Rosalindi silmad hakkavad pilkuma. Jahikirg oli haihtunud.

“Ma ei mõista, ma ei mõista” pomiseb ta omaette. Jalgu järele lohistades tatsab ta kööki. Hetke pärast tuleb tagasi ning asetab raamaturiiuli ette alustassi piimaga. Tee mulle, piim hiirele. Rosalindil on omamoodi arusaamad maailma asjadest, sinna kuulub ka piima limpsiv hiir.

*

Elmar oli temast rääkinud korduvlt. Ta ütles ”professor”, kuid tegi seda erilise rõhuga s-idel, mis tema keeles tähendas, et pärisprofessoriga tegamist küll pole. Ma olin juba ammu soovinud seda tegalast oma silmaga näha. Lõpuks kutsus Elmar mind kaasa. Professor elas vanas kivimajas keset veel vanemaid puumaju. Oli veel puukuure, mis võisid olla kas päris vanad või või hoopis äsjased, polnud vahet. See oli kant, mida igal ajastul oli püütud hakata uueks murdma, kuid millisest ettevõtmisest oldi alati ja vääramatult loobunud. Tulemuseks oli kaootiline kogum teineteist põrnitsevaid ehitisi, omamoodi unustatud mänguasjade kast, kuhu kasvav laps on järjepanu ära visanud tüütamahakanud lelud.

Tükk aega pärast kella helistamist hakkasid kolisema riivid, uks avanes ettejäetud keti jao. Lühikese vanamehe nõelteravad hiiresilmad uurisid meid tähelepanelikult. Ilmselt oli Elmar minu tulekust ette teatanud, sest kett ragises rahustunult, uksepilu suurenes veel paarikümne sentimeetri jagu ja me pugesime sisse.

Ma ei saanudki selgeks, paljus olenes korteri labürintlik jaotus seinte paigutusest, paljus kõikjale topitud raamaturiiulitest. Vanamees tippis kogu aeg kahtlustavalt meie kõrval. Iga kord, kui ma peatusin, et mingit köidet uurida, pobises ta: “Selles pole midagi huvitavat, seda ei maksa vaadata!” Elmar võttis portfelist kotikese bontšikuid ja andis need vanamehele. See leebus märgatavalt.

“Tead, viimati leidsin siit Shopenhaueri “Elutarkuse” sosistas Elmar.

Ta näitas mulle oma lugemispaika. Ta oli kemmergusse kombineerinud kokkuklapitava lugemislaua. Parajaks saetud plaadilt võis lugeda suuri punaseid tähti:

ELAG 1. M PROLET

Vineeri saamiseks oli Elmar oma instituudis pihta pannud 1. mai rongikäigu jaoks valmis maalitud plakati, selle siis vanasse kotti pakitult siia tirinud. Istudes prillilaul, oli hea sinna raamatut asetada.

Märkasin, et vanamees oli mööda pikka, kõikuvat redelit lae alla roninud ning toppis pead raamaturiuli ja seina vahelisse prakku.

“Mida ta teeb?” sosistasin.

“Tal on seal seinas auk. Ta käib õhku hingamas” vastas Elmar

Jäi mõistatuseks, kuidas läbi Stalini aja oli vanamees suutnud säilitada raamatukogu, mille igas kümnendas köites kummitas Siber. Ilmselt oli ta niivõrd hall ja silmatorkamatu, et keegi teda ei märganud. Ma külastasin teda veel üks kord, andsin üle bontsikud ja siis ta jutustas lapselikult itsitades, kuidas ükskord siiski oldi tema juurde tulnud. Ta oli ülemuse kõrvaltuppa kutsunud ja sellele paki briljantkaelakeega taskusse poetanud. Rohkem teda ei tülitatud.

Hiljem sain teada, et just nendel ränkadel aastatel hakkas tema raamatukogu paisuma. Rekvireeritud raamatuid ei põletatud, need müüdi asjahuvilistele teadaolevates kohtades. Vanamees oli pidev ostja. Tal oli vanu pilte, serviise ja hõbedat, mida ta omakorda rahasaamiseks variisikute kaudu müüs.

*

Rosalind on aastatega kogukust korjanud vaid näpuotsa jao. Nooruses polnud ta ei paks, ei kõhn, võiks öelda, et paras Eesti keskmine. Nüüd on ta külge kasvatanud vaid õhukese kamarakihi ning deformeerinud selle all lihtsalt lopergusemaks. Sellegipoolest punduvad vormid tema pingul riiete all tihketeks, kinninööritud voltideks. Rosalind kannab nimelt lõpuni kleite, mis pärinevad noorusaegadest. Seetõttu ongi tema rõivad alati natuke kitsad. Vormide tihkus annab aga talle erilise voolujoonelisuse. Vaatamata kõikuvale kõnnakule loovib ta täpselt minu kappide ja toolide vahel.

Elekter katkeb ja tuba mähkub pimedusse. Näen üle õue võõras aknas taskulampi vilkumas. Rosalind, kes asutab parajasti lahkuma, pöördub tagasi ja läheb kööki. Kuulen teda sahtleid mööda kolistamas. Hetke pärast, käsi varjuks ees, tuleb ta küünlaga tuppa ja asetab selle minu ette lauale. On nõnda, et küünlavalguse lõikuvatest varjudest vormuvad näojooned teravateks ja otsusekindlateks, märkan aga, et Rosalindi kivine nägu on saanud ootamatult pehmeks ja kõikehõlmavaks. Ta kumab raamatukapi klaasidelt peegelduva küünla taustal rahukuulutava meremärgina, loobudes hetkeks liikumast, et anda eksinutele aega suunavõtmiseks. Ta nagu ehmuks sellest ise, lööb käega ja ruttab minema. Kohale, kus ta on seisnud,

jääb tükiks ajaks tühemik. Alles tasapisi hakkab see täituma varjude ja häältega.

Orbades kivvi raiutud võlvide all põleb õlilampe, krobelistele seintele on nendest jäänud tahmased viirud. Lattidest raamil kantakse valgesse mähitud keha, ihuvormid tihkelt kinni nõõritud nagu Rosalindil. Kust pagan ma seda mäletan?

Paksude raamatute vahelt kostub litauride kuminat.

*

Maja kõnekooris domineerib lift. Nagu uksegi puhul, võib ka tema tekitatud helides eristada mitmeid pille, vast ainult orkestrikoosseis on tunduvalt avaram. Kui lift sõidab, võib masinamüra ja raudsete liitekohtade naksumises kuulda vaevukuuldavaid helisid, mida mina nimetan pasunateks, flöötideks ja simbliteks. Võttis aega, enne, kui õppisin neid eristama. Pikka aega ma seda ei hoomanud (nagu me ei kuule ka vaikseid helisid mööduvate inimeste kõnes) ning suhtusin lifti käivitumisega kaasnevasse kolksatusse ärritusega. Ma tajusin selles vaid agressiivsust. Nägin, kuis tuimestavast metallilärmist ilmuvad seinakalendri akvarellpiltidele õliplekid. Ma püüdsin ründava müra eest kõiki vahendeid kasutades põgeneda. Peitusin nägemusse kaevult tulevast neiust, paljad jalad astumas kasteheinas. (Ma olin seda vaid korra näinud, sõites varasel hommikul kõrvalteid mööda Tallinna poole, lükates laiskade roolikeeramistega eemale päralejõudmist. See oli vaid viiv, mil ta astus sirelipöõsa tagant lahtirulluvasse vaatepilti, et saada siis taas maetud ettesööstvast künkast). Et liftimürinaga on asjad keerulisemad, märkasin tol õöl, kui olin varavalgeni lugenud. Kui kõlas liftiukse sulgemiskolks ning sellele järgnev releedeklõbin, registreerisin automaatselt, et koju on jõudnud preili ülemiselt korruselt (seda oli mulle öelnud juba välisuks). Kui lift liikuma hakkas, tabasin esmalt mingi meloodilise undamise, mis muutis mind valvsaks. See avastus oli üllatav, sest trosside ja hoorataste õlises loomuses oleks vast ennatlik otsida tungi vaimsuse poole. Kuni sain oma kepid pihku ja aluspükste väel komberdatud välisukseni, oli lift piduliku lõpuakordiga oma liikumise lõpetanud. Kostusid kõrgete kontsade kojujõudnud tööinimesesammud, üks kääksatas ja lukk tegi klõpsu. Järgnevatel öödel võitlesin unega, kuni sain selgusele erinevate pillirühmade paiknemises küll keldris, küll katuse all. Edasine kuulamine veenis mind, et tegu polnud pelgalt ilutsemisega, ega ka erinevate sõitjate tunnusmeloodiatega. Mul tekkis kahtlus, et mingid variatsioonid, erinevate pillirühmade esileastumised seostuvad liftikasutaja meeoluga, ka sellega, kuidas on kulgenud tema päev, milline on tervis ja koguni sellega, kuidas ta on riietatud. Lift kui vana esteet pöörab suurt tähelepanu oma kasutaja välimusele. Nädala pärast tirisin madratsi esikusse ja jätsin välisukse ketiga suletult paokvile. Asja toimumispõhimõtted hakkasid selguma alles siis, kui ma ühel õöl poolalasti ja värisevi põlvi trepimademele hiilisin ja kõrva küll siin, küll seal vastu liftišahti vibreeruvaid raudosi surusin. Tundus, et kõik need võrgutrossid ja nurgatalad on häälestatud mingis keerulises helistikus ning teavad täpselt, millal on aeg soleerida või koonduda ansamblisse.

Lift meie majas pole peidetud seinte vahele, vaid asub trepikoja keskel, astmestik boana keerlemas ümber pööninguni ulatava traatidest ja varrastest linnupuuri. Kabiini ukseks on kokkulükatav võre, külgedel on

klaasaknad (kunagine peegelklaas on küll asendatud pesemata tavaklaasiga) Kabiinis koha sisse võtnuna näed kõigepealt trepilkõndija terasvõrgust viirutatud jalgu, siis kätt, siis alles silmade ärritunud külgpilku. Aeg-ajalt lõikab möödujat diagonaali pidi pooleks mõni juhuslik möödalibisev tala. Trepilkäija on liftisõitja vastu alati vaenulik ning surub huuled põlastavalt kokku. Kui liigud ise astmetel, näed endast mööda jõnksuvas vaatetoosis nagu monumendi otsast mahakruvitud poolfiguuri, poos tardunud võimalikult elulähedaseks. Sestap sõites liftiga panen alati lipsu ette ja püüan näida endast massiivsemana.

Lift on hakanud mind painama, ma mõtlen temale pidevalt. Ta teab midagi, ta teeb uduseid vihjeid. Ma ei suuda mõista, kas lift salapäratseb ja naerab minu taipamatuse üle, või pole mina suuteline jälgima tema kõnet.

*

Peatunud buss sülitas mu talvisele pimedale metsaservale. Harjumatud silmad suutsid vaevu eraldada puulatu mustavast taevakummist. Bussi valgustatud vitriin hakkas mu selja taga liikuma, viies vähesed järelejäänud reisijad vastu oma saatusele. Kusagilt pidi alguse saama metsatee ning tõepoolest tabas jalg sissesõidetud rattarobast. Nõrkeva patareiga taskulamp näitas tühemikku kuuskede vahel, seal võis ollagi läbipääs. Teadsin varasemast, et kuni esimese taluni on minu teejuhiks vasakut kätt jääv lattaed. Lülitasin lambi välja, et lasta silmadel harjuda. Lund oli tulnud palju ja iga paari sammu tagant eksisin sissetallatud rajalt põlveniulatuvasse pehmesse massi. Lumi peibutas rahunema ja endasse viskuma. Oodaku aga! Lattaia jälgimisest polnud suurt abi, see sulas kokku mustava metsaservaga ja ma lohutasin ennast mõttega, et teelt kõrvale kaldudes jooksen ma sellele nagunii otsa. Teisel pool teed pidi olema vist kraav. Talu valgustatud aken ilmus kuuseheki tagant varem, kui ma lootsin – raagus puud paistavad kaugele läbi –, võõristavalt mängis raadio hõredalt langevatesse lumehelvetesse, oli mingi tolle ajastu patriotlik massilaul. Nüüd seisis mul ees kõige raskem ülesanne – jupp lagedat heinamaad lummemattunud rajaga. Silmad hakkasid kohanema ja ma takseerisin eemalasuvat metsäärt. Olin siin käinud kord või kaks, sedagi suvises mälupetvas leitskus. Siiski mäletasin, et kohas, kus rada suubus uuesti metsa, kasvas suur kask. Võtsin umbes suuna ja hakkasin sumpama, ise püüdes pingutatult läbi pimeduse silmata kase võra. Tume metsamass hakkas lähenema, kuid kaske polnud. Peatusin. Pöördusin järsult paremale ja hakkasin liikuma pikki metsäärt. Mõne aja pärast mets näis hõrenevad, kuid mida polnud, see oli kask. Keerasin ringi ja hakkasin oma jälgi mööda tagasi minema. Jäljed kaotasid varsti, kuid ilmselt suutsin sunda säilitada, sest mõne aja pärast silmasin taevasse ulatuvat okstepahma. Nagu näitas taskulamp, oli puude varjus säilinud riismed inimese astunud rajast. Taipasin, et on kasulikum taskulamp kustutada (ei tea, kunas teda rohkem võib vaja minna) ning juhendada tee kohale mustavate puude vahele jäävast paarimeetrisest taevatriibust. Nii ma astusin, pea kuklas, püüdes jalgadega tajuda läbi pehme lume tee kõvadust. Ilmselt hakkasid pilved hajuma, sest ma silmasin paari tähte. Ma

läksin nende järgi, vaid hetketi kadusid tähed etteulatuvate kuuseokste taha. Kordasin endale: need on tavalised puud, need on tavalised puud ning korraks jäin seda isegi uskuma. Mustav tühjus võis peita mida iganes. Ma ei tea, palju oli möödunud aega, kui tüvede vahelt vilksatas valgus. Mets taandus ja minu teed takistas lattvärav. Astusin valgustatud akna juurde. Laua taga, ees petrooleumilamp, istus Elmar. Hetk hiljem oli ta juba uksel, otsaesine varjumas madala piida taha. “No tere” ütles ta, et siis alles mõne hetke pärast kõrvale astuda ja mind sisse lasta. Kaugemal, pliidi ääres nägin Ellit nugekahlvleid kuivatamas “Nad on nii kaua seisnud!”

“Kus teised on?” küsisin.

“Küllap tulevad”.

Sel öhtul ei tulnud enam keegi. Oli järjekordne aastavahetus. 1959. vist.

“Sa oled läbi külmunud” ütles Elmar ja kallaskalle mulle kandilisse klaasi poolejagu viina. Elli asetas klaasile heeringavõileiva.

Pommidega kella osutid lähenesid kaheteistkümnele. Elmar võttis nurgast jahipüssi ja me läksime välja. Ilm oli läinud selgeks, läbi lahtijäänud majaukse kuulsime kumedaid kellalõõke. Kui kajas viimane, pörutas Elmar mõlemast rauast kuu suunas. Või natuke mööda, sest kuu jäi taevasse. Elli oli asetanud kaevurakkele klaasid ja pudeli šampust. Külmas kätega kohmitsesin pudeli lahti, korgiplaks oli vaid nõrgaks jäljenduseks püssile.

“Ilusate aastavahetuste ritta veel üks” ütles Elli ja peitis nina klaasi. Me tammusime lumes ja jõime vaikides. Toas istusime pliidi ette. Elli lõikas lahti ahjust võetud hane.

“Siin elas varem üksik vanapoiss” alustas Elmar. “ma sain temaga hästi läbi. Teisi inimesi ei lasknud ta väravast kaugemale, ässitas koerad kallale. Tal oli lakas igavene pakk Vabadussõja aegseid ajalehti. Ma käisin neid tudeerimas. Vanamehe enda mälu oli nagu raudnael, kuid ega ta tahtnud algul rääkida. Keeras jutu mujale. Kuidagi peilisin välja kirsilikööri, sellega oli mingi pull seotud. Mingid omad erilised mälestused, millised aga, sellest ei tahtnud ta lõpuni juttu teha. Kui aga likööri pudel lauale ilmus, siis hakkas ta kõigest muust küll rääkima. Igasugust põnevast värki. Komissarid oleksid lolliks läinud, kui oleksid kuulnud. Kui ta ära suri, jättis ta maja minule. See jahipüss on tema oma. Kusagil pidi tal olema peidetud ka kuulipilduja, kuid ma pole seda leidnud.”

Jäin süngeks. Mida kuradit on meil endil meenutada, kui kunagi tulevikus tulevad nolid meilt kuulipildujat küsima. Värvilised rõngad ronisid mööda ahju, tegid ajus ringi ära, pörkusid ja vahetasid värvi Elmar ajas rõngad varda otsa ja lükkas tulele küpsema. Tuba oli kord kolmnurkne, kord kuusnurkne.

Korraks ronisid toa nurgad taas oma kohale. “Ja millega sina tegeled?” küsisin Elmarilt.

“Ah ei millegagi!” lõi see käega. Minulgi oli hetkel raskusi ütlemisega, millega tegelen. Ma olin just hakanud huvi tundma oma õpingute vastu – viimasel kursusel, parem hilja kui mitte kunagi. Kuid hetkel ma polnud suuteline meelde tuletama. Midagi küll nagu tuksles kuklas, praegu tundus see eriti tähtis, kuid ma ei suutnud sõnastada, mis see on. Püüdsin ennast kokku võtta ja sellest siiski Elmarile rääkida, kuid ei märganud, kunas ta oli minu juurest lahkunud. Tundsin isegi kergendust, sest alateadlikult mõistsin, et see lugu poleks teda eriti huvitanud.

Olime vist veel väljas käinud, sest ma märkasin, et mu kulmud on lumised.

Mäletan veel, et Elli laulis. Elmar haaras tema rindadest ja hakkas neid mudima. Ase tehti mulle vanast peremehest jäänud lambanahksele kasukale.

*

Kunagi varem seal Munamäe tipus tõi tuul kaugete rukkipõldude lõhna. Aeg oleks tookord nagu seiskunud igveseks. Aeg, mis liigub, on mingis mõttes kole asi, ta hakib värvid ja lõhnad juppideks, keerutab nad segamini ning lõpuks haakuvad kõik valesid otsi pidi.

*

Liftikaabiin on ammustest aegadest vooderdatud sügavpunase mahagonivineeriga, pind poleeritud peegeldama elegantset lambikuplit. Kuplit enam ei ole, on vaid lahtine lamp. Kabiini tagaseinas asub peegel, millel üks nurk on puruks löödud. Peegli all olnud iste on lahti kangutatud ja ära viidud. Vasakpoolses nurgas on üritatud tuld teha. Seintele on terava esemega kritseldatud sõnu, mida taolisesse kohta tavaliselt kirjutatakse. Korrusenuppude kohal aga püsib nurkadest kinnikruvitud (vaid üks kruvi on kadunud) metallplaat, millel kuldsete tähtedega mustal foonil seisab:

AS Franz Krull.

1934. a.

See liftikabiin on vist viimane omasuguste seast, mis meie linnas säilunud.

*

Istun oma laua taga ja võtan laekast pudenevate hallide kaantega õblukese brošüüri: “Masinaehitusvabriku aktsiaseltsi “Franz Krull” põhikiri.” Sealt loen:

“§1. Masinaehitusvabriku aktsiaseltsi “Franz Krull” eesmärgiks on metallide valamine, igasuguste masinate, masinaosade, ehitus- ja majapidamistarvete ning teiste metallsaaduste valmistamine ja nendega kauplemine Eestis ja

välismaal.” Ma leidsin selle trükise pärast Inge surma tema õmblustarvete karbist.

Inge isa Anton oli AS Franz Krulli prokurist. Raudse haardega ärijuhina vabastas ta härrasdirektorite kolmiku tüütumast – vajadusest võtta vastu otsuseid, samas jättis neile magusaima – illusioni, et nad seda siiski teevad. Oma nimekaardile võis ta lisada “dr. jur.” Direktorid pärinesid seltkonna alustalade hulgast ja selleks olemine jäi ka nende edasiseks ametikohuseks. Asendamatus ja doktorikraad sai onu Antoni seltskondliku tõusu aluseks. Elegantne ja mahedate tumedate silmadega (see oli ka tema ainus märgatav semiiditunnus), liikus ta omasugusena kõrgseltskonnas ja oli suutnud soetada arvestatsva varanduse. Kui venelased tulid, sulgus ta kabinetti, avas seina müüritud šeifi, ajas hästiistuva ülikonna taskud mingeid karbikesi täis, toppis kõige otsa brauningu, suudles naist ja last ja väljus uksest. Mitte keegi pole teda hiljem näinud. Tädi Manda, Inge alalõpmata hädaldav ema osutus vapramaks, kui sugulased eeldasid. Ta sai tööle linnavalitsuse tindilõhnast läbiimbunud arhiivi – oli seal edaspidi kõikide võimude ajal – ning pühendus Inge kasvatamisele. Ei tea, kumb neist kumba rohkem toetas ja kasvatas, see oli risttoetamine, nad said sellega hiilgavalt hakkama. Nende kodus pidasid vestlustundi eestiaegsed raamaturiulid ja nurgalambid, unustatud filmimeloodiaid laulis juugendlühter. See polnud küll enam omaaegne suur härrastekorter, algul pandi nende juurde manuliseks töölis perekond sellest samast Krulli tehast, siis õnnestus neil endale vahetada väiksem, kuid omaette korter Lilleküllas.

Kõikesuutev onu Anton oli ka minu isal aidanud omandada näputäie Franz Krulli aktsiaid. Pildid ja kaarduvad tekstid olid trükitud isemoodi paberile, selle katsumisel sündis näpuotstes selgrooni leviv surin. Vene ajal neid algul ikka võeti välja ja vaadati, kuni ununesid rändama mööda sahtlipõhju. Viimaks omastasin ma nad oma mängude tarvis. Ükskord koju tulles tabas isa mind naabripoisiga miljonäre mängimas. Närviliselt korjas ta väärtpaberid kokku ja hakkas neid ahju toppima. Kuulsin, kuidas ta ütles emale:

“Need on piletid Siberisse. Kui need leitakse, tehakse meid kapitalistideks”. Oli 1949. terroriaasta. Isa pilku oli koondunud Siinai mägede nukrus.

Aktsiate kupongid jäid aga alles, ma lõikasin nad lahti ja kleepisin koolivihikutele. Matemaatikaõpetaja, valge habemega vanahärra, jättis mind peale tunde. Ta seisis tükk aega mõttes akna juures, trummeldades sõrmedega vastu klaasi taga paistvaid raagus puid. Siis ohkas:

“Sa pane oma vihikutele õige teised paberid ümber. Nii on ilusam!” Ta andis mulle sõbraliku müksu õlgade vahele ja saatis koju.

*

Kuulamiste aeg on ööseti. Päevane heliruum on saastatud ning helide eristamine raskendatud. Oleks vaja ülipeeni filtreid, et sõeluda välja kõik need loendamatud ja asjasse mitte puutuvad rutiinhelid. See on suur pingutus ja ma olen juba liialt vana, et sundida ennast selleks. Kuid ka korrastatuma helitausta kuulamist tuleb õppida, see pole oskus, mis oleks kaasa antud sündimisel. Tihti ei kuule me ka seepärast, et meie endi keemia kobrutamine summutab kõiksuse peene helikoe. Alles siis, kui inimene suudab saavutada vaikuse ja rahu endas, võib ta kuulda seda, mida Sellel Suurel on talle öelda. Kuulamiseks vajalik sisevaikus võib tulla kahte teed pidi – kas rahunedes või kustudes. Kumba teed olen läinud?

See kinnimässitud kookon lattidest kanderaamil – olen see mina?

*

1967. aasta suvel oli vihma sadanud seitse päeva Vihm heitis paari nende aastate standardse hallusega. Tallinnas oli juuni ja lompe ja voolavaid rentsleid katsid suured mullid, mis tähendas, et sadu jääb kestma veel kauaks. Ootasin trammipeatuses. Me pidime siin kohtuma, et minna minu juurde. Trammide ukсед avanesid ja sulgusid, neelates ja paisates välja tuiskava vee eest nägu varjavaid inimesi. Minagi hoidsin pead kummargil ning piidlesin tilkuvate kulmude alt sillutisele astuvaid jalgu. Vettinud püksisäärte, kummisäärikute, rasvaselt vett tõukavate vorst-jalgade seas polnud Elli elegantseid pahkluid. Otsustasin oodata veel ühe tramm, siis veel ühe ja viimase, lõpuks ei tea mitut. Elli jäigi tulemata.

Olin päev varem istunud Kadrioru räämas kohvikus, kui tundsin endal pilku. Silmi tõstes märkasin kolm lauda eemal Ellit. Ta vaatas mind tõstetud kulmuga, pidades tarbetuks tervitada. Ma tõusin ja läksin tema juurde. Ma ei mäleta, millest me rääkisime, kuid tegime seda nagu jätkates äsjakatkenud juttu. Elli asetas käe minu käele:

“Mitte praegu. Homme!” Homme oligi to õnnetu mullidega vihmapäev.

Päev pärast minu solgutamist trammipeatuses Elli helistas ja kekutas: “Kas tõesti lubasin? Muide, ma ei tule kunagi esimese lubaduse peale. Kunas kohtume?”

Olin kas parasjagu solvunud või ei pakkunud asi piisavalt huvi, igatahes ajasin kaele kangeks – “vabanda, mul on praegu hullusti kiired päevad. Helistan sulle”. Panin toru ära.

*

Pärandina Ingelt on mulle jäänud mitu mahukat perekonnaalbumit – need samad, mida ma kunagi ammu ihaledes lehitsesin. Olin vapustatud, kui üle hulga aja nägin tädi Manda neiupõlvefotot. Kriimustatud pappkaart, algsele

pruunile toonile lisandumas kolmveerand sajandi koltumus. Ta oli silmapaistvalt ilus tüdruk, etteulatuvatest hammastest hoolimata. Peas tollase moe kohane pottkübar, lühikesed juuksed kõrvade kohal keerdus, siidkletki lühike, vöö puusadel, jalg koketselt üle teise, pilk üheaegselt õrn ja jultunud.

Ma ise mäletan Mandat kui hobusehammastega sootut isendit, seljas kurguni kininööbitud püstkraega must kleit. Laialivalguva prouaelu lõppedes leidis ta oma kutsumuse ranges pedantsuses, mis tegi ta asendamatuks oma kontoris ning aitas väikesele palgale vaatamata säilitada agulikorteris illusiooni kunagisest härrasrahva elulaadist. Pedantsus pole vist ainumäärav selgitus. Aeg-ajalt avas ta oma hinges mingid ventiilid ja klapid, sulges vastukaaluks silmad ja andis voli bohheemlikult laiale joonele, millega tegi lõpu oma kuude kaupa kogutud hoiustele (jättes alles siiski täpselt niipalju, et elada järgmise palgapäevani). Siis kutsus ta kokku sõbrannad ja sugulased ja pühitses enda või tütre sünnipäeva. Nagu vanasti ilmus lauale Meisseni portselanist serviis, mis muidu riidelappidesse pakituna oli peidetud diivanikasti. Tädi Manda esemed olid tugevatoimelised. Nad olid endasse imenud endiste aegade jõuvälja ning nende keerulised jutud väänasid vaese nõukogude koolipoisi vooluringi tagurpidi keerlema. Sama tugevatoimeline oli ka mälestus onu Antonist. Temast järeljäänud foliantide tuhm kaanekuld peibutaski mind elukutse valikul. Kord nädalas neid näha tähendas selget üledoosi. Neid hoiangi seniseni oma riulis.

Alles hiljuti sain teada, et Manda suur noorusarmastus oli luuletaja Andres Kirsikänd. Vist veel abielus olles oli tal paar tagasilangust endisse kirge, mis aga ei viinud tõsiste tagajärgedeni sellel lihtsal põhjusel, et luuletajal hakkas igav. Ma võin poeedist isegi aru saada, sest selle aja fotodel oli Mandake oma sära kaotanud. Manda ise aga võttis oma kohanemist üle pea tõusva argipäevaga ilmselt rahulikult, võimalik, et ta nuttis paar peatäit ja ütles onu Antonile, et pea valutab. Asi võis olla ka selles, et filminäitlejaliku ärimehest Antoni kõrval jäi igerik luuletaja üpris armetuks vennaks. Sügavate silmade poolest oleks just Anton võinud olla poeet.

*

Mis aastal see oligi kui me läksime ja istusime Elmariga Lindamäel pingile? Vist mõni eraldumist otsiv paarike oli selle tirinud põõsa taha, murdunud oksal ripnes kampsunist hargnenud roosa lõngajupp. Elmar võttis portfelist oma eestiaegse sõduri välipudeli, selle sama, mis oli kaasas Munamäel. Pudeli oli metallist ja toekalt üle tõmmatud sineliriidega, küljes pandlad ja rihmad. Vedelik, mis sinna kallata, muutub kindlasti vanaks heaks vabariigi viinaks, mõtlesin, muud seal sees olla ei saa. Oli aga Moldaavia kolmetärnne. Me ei teeselnudki, et tahame millestki rääkida. Kõik sõbrad olid läinud oma teed. Me jõime nende mälestuseks. Varblased lendasid kohale, kuid mõistes, et meilt pole midagi loota, lahkusid.

“Eks katsume päevad lõpuni veeretada” ütles Elmar. Delikaatselt ei küsinud ta minu kõmisevast seaduseväänajakarjäärast. Tema silmis polnud see asi, millest ühel mehel tasuks rääkida. Mõni ime – kogu

see värk oli osutunud tunduvalt rutiinsemaks, kui arvasin ja nii pidasin ka ise paremaks vaikida.

*

Olin vist tukkuma jäänud. Käsi, millega ennast meelegahast sügasin, on ikka veel õieli. Selle seljal on pikad mustjasruuged karvad. Mispärast käsi kiila ei lähe? Langetan käe kolksuga lauale – minu massiivne tukatikullast pitsersõrmus teatab valjuhäälselt enda olemaslust. Tõstan käe ja löön sõrmusega veel kaks korda, nagu oksjonipidaja haamrit. Pakkumine on lõpetatud, vabariigi valgega ja Moldaavia kolmesega on asi ühel pool.

Kulla kumisev hääl tõstab hetkeks minu enesekindlust. Lasen valgusel viltu langeda sõrmust ehtivale vapile, sellel pole esmapilgul minuga midagi pistmist. Reljeefselt tõusevad esile palmipuu ja mõõgaga käsi. Mul pole õnnestunud tuvastada suguvõsa, kellele see heraldiline sigrimigri kuulub. Kui aga pole omanikku, võin selle lugeda leidvarana enda omaks. Tõepoolest, palm viitab regioonidele, mis minu sisemistel maakaartidel on alati olnud värvitud kõige ilusamate toonidega. Meelitan ennast ka arvamusel, et mõök on omal kohal. Ma ei armasta kõhelda otsuste vastuvõtmisel, vaid üritan kõik asjad paika panna ühe löögiga.

Sõrmuse poleeritud kant lööb helendama, riimudes vaikivate kõiteselgadega. Kulla kuma pärineb alati nagu kusagilt mujalt, sellel pole toa konkreetse valguse tunnuseid. See oleks nagu varasemast meelde jäänud ja silma poolt projitseeritud sinna, kus ta ootamatult nähtavale ilmub. Mälestus kullast on meisse istutatud koos ihusoojaga. Kuld on nobe juurduja, ta imeb endasse teda puudutanud inimeste vaimsust, aga küllap ka elujõudu. Vanas kullas on kõike – kõiki kirgi ja lootusi. Selles on sõrmuse kuld ja vanade köidete kuld ühesugused. Peab olema kullast tugevam, et avada ventiilid ja lasta voolata endasse kõik temasse kogunenu. See on ohtlik, kuid sellest võib kasvada ka arvestatav jõud. Hoides oma ihu vastas kulda, kuulutan sõrmuse endised valdajad oma esivanemateks, nendest saab minu suguvõsa, minu au ja uhkus, mis oma pikkuselt, aga ka varjatud pahedelt võiks kuuluda kuulsaimate suguseltside hulka. Mul pole midagi aadliseisuse vastu. Kulla helendus näikse hetkeks valgustavat minu eelmiste elude tegemisi, kuid ma ei viitsi mõelda, milliseid.

*

Paar nädalat pärast viltujooksunud kohtumist nägin juhuslikult Ellit kohvik “Moskva” ees. Sõnagi lausumata võtsime käe alt kinni ja läksime minu poole. Elli tundis minu elamist, ta oli siin palju kordi käinud koos Elmariga. Nüüd heitis ta mulle üle õla iroonilise pilgu ja suundus vannituppa. Hakkasin kohvi keetma, kui kuulsin teda hüüdvat: “Kuhu sa jäid?” Astusin vanni juurde, ta hakkas märgade kätega lahti päästma minu püksirihma.

Irooniast polnud enam jälgegi. Ta tegi jalgadega libedas vannis abituid liigutusi, et mind vastu võtta. Kuid abitud olid need vaid alguses, ta kohanes olukorraga kiiresti. Ma püüdsin edvistada eriskummaliste poosidega, kuid kitsukeses vannis polnud need enamikus

kasutatavad. Elli osutus leidlikumaks, tema vormis puusad suutsid ennast pöörata uskumatute nurkade all. Liituvate kehade vahelt väljapritsi vesi mulksus aina tugevamini, hääl lehvis meie ümber ja täitis meie hingamisteid. Meelde salvestus, kuid mullitavad veenired voolasid märgadest juustest üle ta laugude ning, suutmata maha jahutada põskede õhetust, kogunesid tilkuma rinanibudele. Elli küünitas keerama kraani, et asendada põrandale pritsinud vett. Ta rääkis pidevalt, need olid enamuses küll üksikud sõnad, mille tähendus oli teada vaid temale ning mis, nagu järgnevatel kordadel mõistsin, kaardistasid tema enda salateekonda. Kui ta jõudis tormilise lõpuni, oli vann suuremalt jaolt tühi.

Olin lootnud, et pärast, kuivanult ja mahajahtunult, veedame rahulikult aega. Midagi tuli parandada. Ma polnud endaga rahul, initsiatiivi kaotamine äsjases kahevõitluses oli räsinud minu eneseusaldust ja ma vajasin hingetõmmet, jutuajamist ja kärakat. Kuid ta kuivatas ja riietus kiirustades, lastes mul endale ulatada püksikesi, rinnahoidjaid ja sukki. Lahkudes oli ta muie taas ironiline, siiski vast kraadi võrra leebem. "Kas helistad mulle?"

Muidugi helistasin. Kui me järgmine kord kohtsime, oli ta rahulikum ja pehmem ning mul polnud raske domineerida. Olin enda silmis oma au taastanud ja sellest oleks ehk piisanud. Elli aga istus tugitooli, sirutas oma kahtlemata kaunid jalad välja ja pani sigareti põlema.

"Sa soovisid seda juba ammu?"

Ma polnud kindel, kas just soovisin. "Aga sina?"

"Siga!" Elli hakkas naerma.

"Te olite ikka paganama naljakad vennad! Oma karja seest ei murta!! Teil kõigil käed värisesid. Muide, minul ka. Kas sa mulle konjakit ei paku?" Elli rüüpas vaevumärgatava loksus. Nii väikene piisk!

"Ainult Elmaril käed ei värisenud" lisas ta kortsus kulmu. Ta uuris oma lakküünelisi sõrmi, nagu võrdleks neid Elmari kämmaldega. Manasin silme ette: Elmari sõrmed olid lühikesed ja tõntsid, kuid haaklesid täpselt, kui ta ussi õngekonksu otsa ajas. Need tõepoolest ei teadnud põhjust värisemiseks. Kujutlesin Elmari põidraid liikumas Elli rindadel.

Elli silmad olid muutunud naeruseks. Esimest korda meie viimaste kokkusaamiste jooksul, seni oli ta naernud vaid huultega.

"Ära nüüd ennast liiga vingeks vennaks ka pea. Ega sa mind kätte saanud veel pole!"

Me tegime pudelile lõpu peale ning läksime uuesti voodisse. Seekord oli mul raske temaga toime tulla.

*

Rosalind istub elutoas raamaturiiuli ees, juustutükid põrandavaibal ja kõneleb hiirega. Või arvab, et kõneleb – hiirt pole kusagil näha. See kas konutab kapi jala varjus või on kusagil maja lõpututes uuretes. Rosalindi see ei häiri, ta kõneleb hoopis hiirele kuuluva paigaga. Olen vist kuulnud usutunnistusest, mille järgijad ei kõnele Jumalaga, vaid kohaga, kus see tavatseb viibida. Või mõtlesin selle praegu välja? Võib-olla on Rosalind enne minu tulekut valmis saanud olulise pihtimusega, praegu lükib ta igatahes ritta lihtsakesi meelitussõnu. Kuid võib-olla see ongi pihtimus.

Ütlen kõige sisukama sõna, mida suudan, nimelt kõhatan.

Rosalind vaatab mulle pikalt otsa: “Vaata, kui häbematult suur sa oled! Suured elukad arvavad milegipärast, et nad on ära teeninud suuremat tähelepanu, kui väikesed.”

Rosalind tatsab toast välja. Kuulen teda natuke aega kõõgis kolistamas – häälekamalt, kui muidu. Siis klõpsab ukسلukk ja läinud ta ongi.

Õhtul ilmub hiir kapi tagant nähtavale. Ta ei pööra mulle mingit tähelepanu. Nagu mind poleks olemas. Hetkeks hakkab koguni ise kahtlema enda olemasolus. Kõiksus, milles liigub hiir, on täiuslik ja minul pole seal tõe poolest kohta. Võimalik, et see on vaid mõte minust, mis hulbib siin hommikumantli voltides – mõte, mida mõtleb keegi, kellel pole hiirest aimu. Või mõtleb hiir. Hiir tiirutab ringi, ronib siis lauale ja hakkab nuuskima taldrikul olevaid pirukatükke. Olen rahul, et ta pöörab tähelepanu millelegi, mis kuulub minu juurde. Pirukas, millest olen söönud, pole enam lihtsalt pirukas, mingis mõttes see on osa minust. Näkitsedes seda aktsepteerib ta kaudselt minu olemasolu. Olen saanud selle, mida ihkasin – kaudse tõendi enda materiaalsusest. Tõendid, mida siin-seal annavad kaasinimesed, pole tõsiselt võetavad, sest nad tulenevad soovist kas meelitada, või siis alandada. Hiir on usaldusväärsem. Püüan olla liikumatu, et mitte teda häirida. Ta seab ennast tardunult lauanurgale ja kuulatleb maja hääli. Ta teeb seda puhkuseta ning on näha, kuidas tema selg pingutub ja lõtvub vastavalt sellele, mida maja ütleb. Pidevalt reageerib ta millelegi, mida mina ei suuda tabada, kuid mis võib olla tähtis. Hiired teavad majast rohkem, kui inimesed. Miiski äratab tema tähelepanu ja ta sööstab asja uurima.

*

Tõstan oma kivi Ingelt päritud albumilt ja peidan selle laekasse. Pean laual ruumi tegema, et laiad kaaned avanema ulatuksid. Hallid kartongist lehed vajuvad kahte laama, minu ette ilmuvad fotod firma asutaja Franz Krulli 100. sünnapäeva tähistamiselt Seltskondlikus Majas (ma juba tean, mis kujutab mida). Õhtukleidis tädi Manda, käes šampuseklaas, koos mitme ammu kõduks saanud frakikandjaga. Järgmisel fotol kolm direktorit istumas ampiir tugitoolides, nende ümber seismas ärijuhust onu Anton ja veel paar esinduslikku härrat. Huuled sellel pildil on tahtekindlalt kokku surutud, erinevalt muude piltide rõõmsalt irevil hammastest ja silmadest.

Paljud sündmused ja kohad selles pildigalleriis on pikkadel õhtutel saanud mulle lähedasteks ja mõistetavateks, paljudele olen juurde mõelnud oma

lood. On aga pilte saladuslike inimkooslustega, mille kogunemispõhjus jääb seitsme pitseri taha. Ma ei saa iial teada, millest olid esile kutsutud elavuspuhangud põskedel, millest räägiti, milleks oli vaja seda hetke fotol igavikustada. Igavikustamine on kahe otsaga asi, see eeldab ka teatepulga vastuvõtjat aegade teises otsas. Ma ei mõista toimunut ega või seega saada tunnistajaks aegade ees. Pulk on kadunud, igavikustamine jääb toimumata.

Anton oli innukas pildistaja. Peale albumitesse kleebitud fotode on lehekülgede vahel peotäite kaupa lahtisi pilte, need pudenevad välja, ma tõstan nad üles ning pistan juhuslikesse kohtadesse, luues uusi versioone asjade seostest. Igavik pilgutab silma ega oska enam midagi öelda.

Paljudel fotodel on vahelduvate esiplaani tegelaste varjus ikka üks ja sama korduv naisenägu. Nagu oleks teda pidevalt püütud salamisi pildile saada. Noor, ilus naine, harilikult riietatud musta. Alati on ta vajunud mingisse raugesse tardumusse, veidi maneerlikusse, kuid igal juhul graatsilisse. Tema silmavaates ja kulmuhoiakus tunnen ära sama üleoleva hoiaku, mida imetlesin Van Dyck'i portreedes.

Pilt, mis mulle eriti meeldib, on tehniliselt praak. See on ülikontrastne, vaid valge ja must. Must kleit liitub mustade juustega, vangistades pimestavvalge näoovaali, must kordumas silmade ja suu kolmikus. Pimikueksitus on vorminud näo valge ja musta müsteeriumiks, selliseks, nagu kasvas aimdus sellest naisest õnnestunud, kuid igavamaid fotosid vaadates.

On eksootilisi naisi – see sõna pole siiski õige, pigem on need arhetüübid, lapsepõlve pildiraamatute naised, kelle varju siin-seal märkame. Nende veripunaseks värvitud huuled hõõguvad mustava laiguna, koos sügavmustade silmadega moodustub üliintensiivne kolmik, millega võrreldes kõik teised näodetailid lahustuvad pimestavas helenduses. Igaüks on neist unistanud ja püüdnud unustada, kas unes, kas ilmsi, vahest koguni täiskasvanuna. Kuid vähe on selliseid, kellel on õnnestunud neid kohata. Mööduva liftikabiini kuminas arvan kuulvat Carla Kulli nime. Lift on ammu vaikinud, kuid ma kuulen seda nime üha.

*

Rosalind ei naerata kunagi. Ta tuleb, käib lapiga üle lauast minu nina ees. Ootan, et ta tõmbaks sama lapiga ka üle mu näo, pealae ja kukla. Ilmselt ei võta ta oma tegevust veel küllalt tõsiselt. Ma pole veel saanud tema jaoks piisavalt reaalseks, see tähendab, lülitunud asjade maailma. Ma pole veel isegi kindel, kuhu ma kuulun. Vaatamata oma edevusele.

Rosalind rahmeldab edasi. Täna ta võtab ette aknapesemise. Tõkked on kõrvaldatud ja toored, töötlemata välishääled ummistavad mu toa. Nad mulksuvad lauaplaadilt põrandale, niiske külme tõuseb minu haigeid jalgu pidi ristluudeni. Tundmatud helid hüppavad põrandalt seintele, klammerduvad sinna küüntega ja otsivad pilusid, kuhu edasi tungida.

Sellest, kuidas ründavad helid levivad mööda seinu kui ka sellest, kuidas nad siit-sealt tagasi põrkuvad, võib järeldada ebaühtlust müüride ehituses.

Müürid on sama ebaühtlased, nagu meie isegi. Mõned haavad ja kahjustused on kinni plommitud, mõned talad ja sambad on kunagi hoidnud kogu ehitust ülal, kuid uute seinade lisandudes on nad kaotanud oma tähenduse. Muutuste käigus võib saabuda hetk, kus oleme kohustatud ütleva, et maja pole enam see maja ja laed ning seinad ei vastuta enam sündmuste eest, mis aegade hämaruses on sellel aadressil toimunud. Ometi leidub kinni müüritud seinakorbasid, mis löövad mõne juhuslikult öeldud sõna puhul kimedalt kaasa vibreerima, on seinatäidiseid, mis meeleheitlikult püüavad summutada mingit kindlat teadet. Maja sisaldab endas palju majasid, kes ebaõnnestunult püüavad teineteist vältida. Avatud aknad panevad maja oigama.

*

Elli tuli minu juurde. Ta viskas käekoti aknalauale ja langes tugitooli, nagu minu sülele.

“Oled sa viimasel ajal Elmarit kohanud? Muidugi pole! Ta ei liigu enam kusagil.”

“Eks me kõik ole jäänud paiksemaks”

“Tühja sa oled” Elli rüüpas brändit, mille olin tema ette tõstnud. “Tema jaoks pole enam midagi muud, kui tema katsehiired, kelle sabasid ta möödab. Kui sellest midagi välja tuleks, siis ma vähemalt kannataksin välja. Mäletad, kuidas me kõik ennustasime, et kolmekümneviiesel on tal Nobeli preemia käes? Praegu, kui saab tavalise kvartalipreemia, on asjad hästi. Hallus, hallus. Mäletad, kuidas ta tundis kõige vastu huvi, iga asja kohta oli tal oma arvamus. Pealegi huvitav arvamus. Praegu ta tuleb koju, vahest ühmab, et mingid reaktiivid on töö juures jälle otsa saanud või et kellelgi seal valutavad hambad - ja kogu lugu!” Elli vakatas ja hakkas uurima brändiklaasi.

*

Nüüd ma tean, lift on mulle sellest pikkade öhtute jooksul rääkinud. Suure suguseltsi viimane võsu Carla Krull armastas liikuda näitlejate ja kunstnike seltskonnas. Onu Anton tundis teda juba patsidega plikana, nende perekonnad olid mingit pidi seotud. Värvilindiga bursina ronis Anton puu otsa, et tuua alla väikepreili Carla okstesse jäänud pall. Sellest sügenes mingi vandeseltslik kambajõmmisuhe. Carla püüdis igal võimalusel välja libiseda guvernantide valvsa pilgu alt, Anton oli “onu Anton”, kes rääkis igasuguseid põnevaid lugusid ja pakkus vahest sigaretti. Nüüd aga kohtusid nad “Niskamäe naiste” esietendusel. Ja loomulikult sellele järgneval šampuserohkel banketil.

Lapsepõlvest kaevub välja pilt – roheline kolmekümnendate aastate suvi ja palju inimesi, viilkatusega maja valgete aknaraamidega ja päikese kätte tõstetud korvmööbel, taamal mändide ladvad. Ju mingi kokkutulek kellegi tuttava suvilas, vast Toilas. Toilat meil kodus mainiti sageli. Õuemurule vurab tumepunane lahtine sõiduauto –

küllap sport “Mercedes”, nagu nüüd rekonstrueerin. Maheda puusapöördega astub autost välja mustajuukseline poisipeaga naine, sügavtume naeratus helendaval näol, laseb silmadel voolata üle kohalolijate, tõstab käe, lehvitab ja suundub onu Antoni poole.

“Tere, Ruutusoldat!”

Carla oli kui liblikas, kelle puudutusest asjad ei muutu. Või kui, siis rängalt.

*

Rosalind on hakanud sagedamini minu pool käima. Muidu oli ta kiire oma tegemistes, nüüd aga toimetab tasa ja targu. Ta nühib kapiklaase aeglasemalt ja põhjalikumalt kui varem, eelistab teha toite, mis nõuavad pikka moorimist. Nõusid peseb läbi mitme vee ja teeb nende kuivatamisest pika rituaali. Ta kasutab kõiki võimalusi, et lükata edasi hetke, mil tööd on tehtud. Minu toas käib ta harva, kuid ma kuulen tema tegemisi. Mina teen teda mitte märkama, teesklen kirjutamist.

Tegelikult ma ei kirjuta, hoopis joonistan pulkpoisse. Ma ei taha Rosalindi lähedalolekul mõelda omi mõtteid. Ma ei kahtlusta teda pealtkuulamises, kuid tema kohalolek saadab pidevaid impulsse, mis üritavad sekkuda minu mälestustesse. Rosalindi pikkade päevade tõttu jäävad mul oma mõlgutuste tarvis öhtud ja öötunnid. Ma jään magama hilja, kuid sellest hoolimata olen varsti jälle ärkvel. Ärkamisjärgses pimeduses ei vormi aju valmisasju, vaid jooksub silme eest läbi seosetuid katkeid. Nende juppide otsad on teravad, nad rebestavad aju õrna ollust. Kõige raskemad on varased hommikud. Nüüd, talvel jääb veel palju tunde enne, kui hakkab valgenema ja ma saan registreerida vastasmaja seinal toimunud sündmusi. Ma ei taha süüdata tuld, valgustatud tuba ajal, mil pole veel valguse aeg, mõjub hullumeelsena. Öised lambid on sobilikud uksepilust luuramiseks, nii valvatakse surijat või raskelt haiget, kohatu valgus tooks need valvajad imekähku kohale. Ma ei taha ka äratada tähelepanu, olla ainsaks majakaks massiivses pimeduses. Ma kordan jälle ja jälle üle juba mõeldud mõtteid. Nad ei vormu sellest kaunimakujuulisteks, kuid nende teravatelt nurkadelt hõõrdub liiva, mis satub mulle silma. Ma uinun uuesti.

*

Toetun liftikabiini mittekõrbenud nurka, mõlemad kepid surutud põlvede vahele, loksun alla postkasti üle vaatama. Liftis sõita on sama, mis reisil olla. Mõte hakkab rändama ja külastab ootamatuid kohti, kus ammu pole viibitud. Liftipuuri terasvõrgus meenub korruga lapsepõlveaegne traatidega munalõikaja, millega hommikumantlis ema mulle ühel kaunil päevahakul munavõileibu tegi. Läbitud korrused ampsavad suutäite kaupa värelevat hommikut, munapuru suunurkades. Midagi võllide ägamises toob meelde ammuse öö, mil kuulasin hirmu ja põnevusega isa ja ema toast kostuvat naksumist. Ärgates vältisin pilgutõstmist. Ka nüüd, olles süüvinud öistes kuulamistesse, tundsin alul südametunnistuse piina ning lifti astudes langetasin silmad. Kuid mulle meenus, et olen täikasvanu. Öiste häälte keelatus seostub meis kõigis lapsepõlve hirmude ja armudega, need võivad panna südame kloppima, kuid täisikka jõudes on nenede hirmuäratavus

kustunud, nagu ka vanaema kunagistel käskudel süüa puder lõpuni. Ise teame, mis teeme! Kes pole jälginud läbi võõramaa hotellitoa paberõhukese seinu üheöönaabrite armuhääli! Hommikul vara nad lahkuvad ja sa ei kohta neid kohvilauas. Istudki seal ja sööd väikese lusikaga oma mannaputru. Ja nagu vanaema käskis – ei jäta midagi taldrikule.

Tegelikult pole mul midagi häbeneneda. Minu ja maja vahekord on teine. Minu kriipimised ja kraapimised, sammud ja seedimishääled liituvad maja kõnega, maja võtab need vastu ja kuulutab omaks. Minust on saanud tükk majast, ma osalen kõiges, mis toimub, seetõttu kõik, mis öeldakse, on öeldud ka mulle ning oleks ülbis sellele mitte tähelepanu pöörata.

Kui alla jõuan, kohtan postkasti kallal õiendamas teise korruse tšellomängijat. Tunnen ta ära helikatketest, mis on pudenenud tema riiete. Ta on võtme kaotanud ja kuogib sõrmedega pilust ümbriku. “Ma elan siin!” naeratab ta vabandavalt. Seejärel, et veelgi veenvamalt tõendada oma kuulumist siseringi, vaatab mulle abitult otsa ning osutab oma tuhvrites jalgadele.

Tema pikkade sõrmede vahel hakkab ümrik postkasti pilust välja venima. Nurgake takerdub kuhugi ja rebeneb. Märkan, et ümbriku pole aadressi ja et see oli kortsunud ilmselt juba enne väljasikutamist. Tšellomängija laseb kuuldavale korina, ta on ümbriku avanud ja sellest välja tõmmanud niisana rippuva kasutatud kondoomi. Kondoom kukub põradale, tšellomängija kummardub ja tõstab selle kokkukortsutatud ümbriku abil üles. Ta põgeneb.

Minul on postkastis vaid ajaleht ja reklaamipraht. Kunagi ammu, kui olin noor, jooksin alati esimesel võimalusel postkasti kontrollima. Saada kiri oli sündmus, see tähendas, et sa oled kellelegi vajalik ning sellest võis tuleneda uute arengute algus. Siis tuli aeg, kus saabunud kirjad vedelesid päevade kaupa lauanurgal, kuni leidsin hetke neid avada. Inimesi, kes tundsid huvi minu vastu, oli liialt palju, nende kurss langes, neid ei saanud võtta enam tõsiselt. Nüüd on siis ring täis, olen hakanud taas varakult postkastil käima. Taas ootan neid, kas soovivad minuga ühendusse astuda, kuigi kirjade kirjutamise kunst on unustatud ja ühendused toimuvad teisel viisil. Kirju tuleb harva, needki, mis postkasti ilmuvad, on tavaliselt arved. Sõnumeid saadab mulle peamiselt mulksuv veektorustik. Ma tean seda suurepäraselt, kuid tunnen ikkagi vajadust mõttetut rituaali järele.

Jõuan üles, panen ajalehe lauale ja adun järsku midagi kummastavat. Ma koteerisin alltoimunu rutiinseks argisündmuseks, ütlesin “ahahh!” ja astusin edasi.

*

Parajasti, kui ma kemmergus istun, lendab minu aknasse saabas. Sel hetkel ma seda veel ei tea, kuid kuulen mürtsu. Tuppa tagasi tulnud, näen, et lillepott on aknalaualt põrandale puruks kukkunud, kõik kohad mulda täis. Alles seejärel märkan saabast lõsutas oma kirjutuslaual. Kanda pidi on see paberilehel, kohvirõnga asemel porine kriim. Vettinud pael ripub lõdvalt üle laua ääre.

Istun selle kupatuse ette toolile. Loobun juurdlemast põhjuste üle, võimalusi on liialt palju ja ma ei armasta näha mõtetut vaeva. Saabas omalt poolt ei pea mingit selgitust oluliseks. Ma ei taha seda ise puudutada, seepärast lihtsalt istun ja vaatan, küll Rosalind järgmisel korral ära koristab. Mind häirib vaid paratamatus, et ma ei saa kohvitassi harjunud kohale panna.

*

“Ma tõepoolest pean veidraks, et me teie poole selle palvega pöördume” ütleb naine ja loobub igasugustest liigutustest, “kuid minu tütar arvab, et me peame seda tegema.” Tütar istub tema kõrval, pea jonnakalt püsti ja huuled kriipsuks. Minul on saabas ikka veel laual ja ma katan selle ajalehega. “Muidugi sellest kõigest on praegu raske rääkida,” jätkab naine “kuid te peate teadma, et viimased kolm aastat polnud isa enam päriselt tema ise. Ma ei saaks just väita, et ta poleks meid ära tundnud. Ta ütles, et mis me kiirustame, meie asi on siia maailma ilmuda alles aasate pärast, ei maksa teeselda, et me juba oleme olemas. Isa nimelt kujutles, et ta viibib minevikus, ta elas päev-päevalt uuesti läbi kõike seda, mis oli juhtunud vist nelikümmend aastat tagasi. Ta jutustas igal õhtul, mis tema arvates viimase kahekümne nelja tunni jooksul oli toimunud. Teinekord oli see päris piinlik – ikkagi vana inimene.”

“Ema, see oli ju uhke, et inimesele anti võimalus kõik oma elu rõõmud veel üks kord läbi elada! Ma tean tema sõnade kaudu teist päris palju!” Ta vaatab mulle koketselt otsa. Ta on tänapäeva tüdruk ja ega ta punasta kõigest sellest, mis ta minust nähtavasti kuulnud on. Ilmselt tunneb ta minu vastu huvi. Ema sõrmed on aga tagasi saanud liikumisvõime, need seabivad käekotti kinni ja lahti. Tütar kiirustab jätkama: “vanaisa sai väga hästi aru, et ta surema hakkab. Ta ütles päris mitu korda, et ta tahab, et teie tuleksite teda matma. Ma palun teid väga!

“Muidugi, see on naeruväärne!” ei saanud ema jätta ütlemata.

Majas hakkab midagi järjest tugevamini vibreerima. See on naises kobrutav vastumeelsus, mis paneb aknaklaasid põrisema. Maja ühmatab ja väristab nahka – nagu hobune sapsu, peletamaks tüütavat kärbest. Naine talle ei meeldi.

Miks ma Joakimit ei mäleta! Ta oli minu pinginaaber. Suveti tegime pikki jalgrattamatku mööda Eesimaad. Tookord avastasime nii mõnegi elusaladuse. Maja raputab nüüd mindki – mis sa istud ja vaikid! Ilmselt ta soovib, et ma sekkuksin.

Lösetan rampväsinult kušetil. Matusepäeval tulid kaks noormeest mulle järele ja talutasid autosse. Sooviti, et ma kõneleksin. Ega tegelikult ei soovitudki, see oli neile tüütu värk, mis tuli kaelast ära saada. Ainult tütre tütar müksas mind julgustavalt õlast. Pärast ta ütles: “te olite vahva!” Vahva oli vist see, et ma ei rääkinudki midagi. Mis ma talle öelda oleks saanud, kui vaid, et kuradi tark poiss oled. Kuid kelle asi see on. Nii ma siis seisin, olin vait, Joakim oli ka vait. Pillimehed hakkasid kõhatama ja tõmbasid loo lahti.

Saabas on laual kuivanud, pori paberilehel saanud napiks liivajäljeks. Ma ajan saapa plastikkotti ja peidan kirjutuslaua alumisse laekasse.

*

Olen kogu elu olnud mõõdukas pabistaja. Mida ma ka tegema ei hakanud, mõtlesin hoole ja armastusega välja võimalikke perseminekuskeeme. Teistele kaelakukkunud jamad kandsin mõttes üle endale, et oi kui vastik, kui see oleks juhtunud minuga. Millele järgnes meeldiv tõdemus, et kogu see värk läks minust mööda. Ma ei tea, kas ma seda pabistamist sealjuures eriti tõsiselt võtsin. See oli mingi masohhistlik mõttemäng, et ega nüüd pääsu ei ole, küll ma komistan ja saan rängalt haiget, mäng, mille ainuke tulu seisnes adrenaliini tootmises. Kui need õnnetuseskeemid hiljem ei realiseerunud, või realiseerusid ainult osaliselt, oli maailm muidugi roosa. Seetõttu võisin suhtuda ellu leplikult – näe, pole hullu, kõik on läinud ju hästi.

See skeem ei käivitunud, kui asi oli tõeliselt ohtlik. Siis olin rahu ise. Tulin ükskord – ükskõik kust tulin – hilisel öötunnil, kui märkasin enda järel jõlkumas kolme tüüpi. Eks ma teadsin, kuidas säärased värgid lõpevad. Peas toimus kõik, nagu malemängus, külmalt ja täpselt. Pöörasin ringi ja läksin neile vastu: “Poisid, lähme teeme paar õlut. Oleks midagi rääkida!” Kui juba õlled ees olid, polnud enam kellelgi meeles, et midagi tuli nagu rääkida. Muide, selgus et meil oli poistega lihtsalt üks tee. Tappa sain üks teine kord ikkagi.

Ka praegugi pabistan aeg-ajalt oma kombekohased pabistamisid. Vaid erinevus: ma ei pea enam midagi oluliseks. Katastroofiennustuste konstrueerimine on saanud rutiiniks, paraku ka adrenaliini osas vähem tootlikuks. Mida siis veel aknasse või postkasti pudenenud tobedustest

*

Carla Krull pani endale kaarte. Sisse astus Ruutusoldat.

“Anton, kallike, kui ilus sinust, et sa tulid!”

Toatüdruk tegi kniksu ja sulges Antoni selja taga ukse. Carla sirutas välja käe, lastes roosade rüüžidega hommikukleidi varrukal langeda õlani. Anton haaras näpuotstest, oleks neid peaaegu suudelnud, kuid puudutas siis huultega Carla meeleskohta.

“Tere Carla, tere, Potiemand!”

“Kallis, kui kummaline – mulle meenus äkki, et ma olen sakslane!”

“Sa siis sõidad?”

“Loomulikult on Hitler maitselage tõusik, kuid see on temast siiski kena, et ta meid siit venelaste eest ära kutsub. Ruutusoldat, me elame ju ka edaspidi ühes ja samas maailmas?”

Milline illusioon – mõtles Anton – pole teada, kas edaspidi üldse on maailma, kus elada. Ja kas ülepea mingi asi saab nüüdsest olla üks ja see sama.

Sundamputeerimist sakslaseks elas Carla väga raskelt üle. Tema elu lõppes Dresdeni kokkuvariseva taeva all.

Nii kujutlesin seda lugu.

*

Kobar piljardikuule – valged, paar musta. Nad pörkuvad, veerevad laiali, kohtuvad taas. Nad on vetruvkõvad, pidevalt teineteist otsides, teineteise vastu tormates ei liitu nad iialgi üheks – halliks või siiruviruliseks – vaid säilitavad oma näo. Nad on loodud risti-rästi veeremiseks, nende kontakthetked on vaid tühine murdosa sekundist.

Kes ütles, et mustast ja valgest on vähe, et vaja on veel mingeid pooltoone?

Tunnen onu Antonit liikuvat läheduses. Ta tuleb trepist üles, sõidab liftiga pööninguni, tuleb tagasi. Ta peatub ukse taga, kuid ei lõgista linki. Ta vaatab seda muigel näoga.

Ta on mulle alati olnud lähedane, lähedasem, kui minu oma viiuldajast isa. Veider – kui nüüd tõsiselt järele mõelda, siis onu tõelist nägu mäletan ma vaevu. Olen ehitanud ta tükkaaval, kõitekaante kuldkirjadest, sugulaste juttudest ja albumifotodest. Ma olen tahtnud olla tema sarnane, kanda samasugust hästiistuvat heledat ülikonda, lootnud, et kõik tunded vajadust vaikida, kui ma räägin, olla heatahtlikult üle kõigest ja kõigist. Ma olen tahtnud kiirata. Van Dyck'i portreedki kandsin taskus seetõttu, et see meenutas onu Antonit.

*

Teatavas mõttes oli Elli ideaalne armuke, tema tundlikkus oli kontsentreerunud tuppe, ta oskas verieerida selle survet, luua tõmmet ja tõuget. See oli viis, kuidas ta kõneles maailmaga. Ilmselt ta teadis seda ja oli sellele uhke. Selles kõnes peitus suurem informatiivsus, kui sõnades, mida ta kokku seadis. Ta oli tark naine. Oma õnnetuseks kohtas ta vaid väheseid, kes oskaksid lõpuni tema keelt. Või oli see õnn?

Kui Elli kasutas sõnu, siis polnud see enam sama tõsiselt võetav. Juhtus kuidagi enesestmõistetavalt, et me enam ei kohtunud.

*

Carla polnud kunagi mõelnud, milline on tema rahvus, see polnud üldse mõiste, mis oleks võinud kuuluda tema kosmopoliitilisse maailmapilti. Juba lapsena oli ta reisinud palju – kord Berliin, kord Pariis, kord Nizza. Ta õppis tundma ennast kõikjal kodus, kõikjal olid ühed ja samad kenad inimesed. Tema suguvõsa juured pärinesid Holsteinist, ta käis seal, kuid tundis vaid igavust.

Vana Franz Krull oli kui saterkuues gnoom, kelle silmavaatest muutusid asjad rauaks. Sealjuures oli ta gnoomina vaieldamatult

pärit paigust, kus majade trepid olid pestud ja toatüdrukutel olid puhtad alusundrukud. Nagu õige rauavaim kandis ta tusedat elevandiluust nupuga keppi ja üle kõhu tõmmatud kuldset uuriketti. See ei kohendunudki rauaks. Pea pööramise asemel pöördus ta kogu kehaga, seda võis põhjustada küll raudseks tärgeldatud krae. Olles šeffide poolt saadetud metsikule Venemaale äri ajama, takerdus noor Franz slaavi võrkudesse ja abiellus Niznii Novgorodis sealse äripartneri mustasilmse nõtkesammulise tütreaga. Natalia laulis ja mängis klaverit, prantsuse guvernant oli teda lihvinud üpris aadlipreili sarnaseks. Venemaa hakkas vanale Franzile pähe, kuid ta kopsud vajasisid siiski saksa õhku. Sestap kolis ta koos noorikuga Eesti kubermangu, kus ümberringi vähemalt kõlas harjumuspärane saksa keel ning pani siin oma vabriku püsti. Ega vana muid keeli korralikult selgeks ei saanudki. Natalia omandas kiiresti tähtsa daami maneerid, kuid muusikaõhtutel laulis siiski meelsasti venekeelseid mustlasromansse. Slaavilik alge jäi temast suguseltsi hõljuma ning löi peale mitmendat põlve Carlas õitsele. Küllap oli selles slaavipärasuses ka tilk laagerdunud tatari verd, siit pärines Carla silmade mandlilõige ja haaremlik pihapaindumus.

Äri ajamine Peterburi ja Nizniiga jättis oma jälje, perekonna uus põlvkond pidas enesestmõistetavaks vene keele oskust. Märkamatu lisanud sinna ka eesti keel. Saksa, vene ja eesti keele põiming oli see pesapunutis, kus kasvas Carla. Sellele kolmnurgale lisandusid veel prantsuse ja inglise keel. Uhkus nõudis, et neid kõiki tuli osata perfektselt.

*

Täna öösel kõnelevad aampalgid. Nad räägivad hirmust, kui ümberringi põlesid majad. Nende sisemusse olid koid uuristanud käike, need olid täidetud kuiva, kergestisüttiva tolmuaga. Pikkades koiuuretes oleks tekkinud tõmbus, tuli oleks levinud kiirrongina. Saatuslik hõõgumine säilunuks neis ka siis, kui leegid pealispinnal oleks kustutatud. Kuid kes saanuks kustutada, kellel oleks olnud mahti! Tärinaga külvati srappnellikilde vastu plekkkatust, pööningu nurgas värisesid kohvrise unustatud nukud. Laps, kes oli nendega mänginud, oli kasvanud suureks ja leinas sõttaläinud sõpra. Tulekeeltest valgustatud linn mattus hommiku saabudes pimedusse, maja korstnad vaatasid piinlikustundega põlenud naabermajade alastijäänud korstnatüvesid. Nii on tõesti olnud.

Plekkkatus on vahepeal vahetatud, seepärast ei tea see asjast midagi ega osale jutus.

*

Nagu tihti viimasel ajal, ootan öösel ukse silma juures. Vastu hommikut, nagu tavaliselt, möödub valgustatud liftikabiin ja ma näen mustast siuglevast kleidist ja mustadest juustest vangistatud nägu, siidi sügavmust kordmas silmalaikudes. Kusagilt alt, ilmselt teiselt korrusel kostub tšellomängu. Hommikul riietun hoolikalt. Hakkan vaevaliselt laskuma trepist, lifti ma ei taha kasutada. Allkorrusel on seinal elanike nimekiri.

Saan teada, et tüdruk on Tanja K. Tanja puhul on liftiakordid eriti mahedad ning samas peaegu kuuluvad isegi tavalise kuulamise puhul. Lift ilmselt eelistab teda teistele majaanikele. Ma tahan teada, miks. On ilmne, et lifti valikut tuleb tõsiselt võtta.

*

Kogu oma elu olen lugenud ajalehti, isegi siis, kui nendes midagi lugeda polnud peale entusiastlike teadete nõukogude tööraha edusammudes. Kord ammu lugein: “Tänapäeva teadus ei tähenda ainult lennukaid ideid, vaid ka tohutu hulga katsematerjali läbitöötamist. Et tagada oma teaduskollektiivi edasiliikumine, on nooremteadur Elmar *** sooritanud aasta algusest 473 ülikeerukat analüüsi.” See seisis pildi all. Pildil oli Elmar, pilk kaugusesse suunatud, foonil igasugust laboratooriumivärki, peos hiir. Hiire saba rippus abitult, joonistades peene triibu Elmari valgele kitlile.

Aasta enne seda olime Elmariga koos (ma polnud siis veel Ellit magatanud).

“Sa nagu kuulatleksid kogu aeg midagi” ütles ta mulle. Me istusime Tamula järve kaldal ja sõime õlle kõrvale vähke. “Rohelise Konna” jämedasääreline Andra ajas kioskist rätikuga kärbseid välja ja nende pininas meenus meie hoovi laudadest prügikast, millel kord lapsena istusin, võileib käes. Ma vehkisin võileivast vaba käega kaasöömises huvitunud putukaid. Kärbeste vahelt loovis pilti täies elusuuruses prullakas kojaeit, kangesti Andra moodi, ja kupatas mu prügikastilt minema.

Tegelikult ütles Elmar teisiti: “Sa ei pane üldse tähele, mis ma räägin”. Polnud minu süü, et Elmari sõnad olid äkki vähehuvitavad. Võimalik, et mayade muististega polnud mul enam asja, võimalik ka, et Elmar neist enam ei rääkinud. Või ei pakkunud tema probleemid mulle pinget. Ta kõneles katsehiiertest ja oli mind unustanud, kuni märkas, et ma teda ei kuula.

See oli siis, kui meie kamp hakkas lagunema. Meil oli aga puhkus. Me läksime, käed taskus bussijaama ja istusime esimesele Ikarusele. Vähid said söödud, õlled joodud ja äkki polnud meil enam midagi teha. Elmar oli tööpoolest hakanud eralduma, me tegime selle väljasõiduga katse, et ehk ammused ajad korduvad. Elmar oli meie kampa koos hoidnud, nüüd laperdas igaüks ise suunda. Või mõtlesin selle välja siis, kui Elli ihulõhnaseid linu tuba mööda kokku korjasin?

*

Tulen duši alt. Hiir istub kivil ja vaatab mind oma teravate silmadega. Ta on jõudnud veendumusele minu olemasolus. Samas on ta liigitanud mind tühiste asjade hulka, mida pole tarvis karta. Ükskõikselt jookseb ta läbi minu käeulatusest. Pean siis nüüd käituma, nagu oleksin tööpoolest olemas. Ma lähen peegli juurde, tõmban käega üle orasesse kasvanud lõua ja

hakkan habet ajama. Pardel on nüri ja katkub, kuid ma jatkan kangelaslikult oma tegevust. Las hiir mõistatab, mis see on, mida teen.

*

Tädi Manda noorusromanssist sain teada alles paari kuu eest. Kirsikännuga olen aga kohtunud, aastat paar enne tema surma, kuigi sellestki juba möödunud aastakümneid. Omal ajal olevat ta olnud noor sädemeid pilduv vaimupomm. Süütenöör susises küljes, kõik ootasid, kunas see õige kõmakas käib (kas käis või ei käinud, selles ollakse praegu eri meelt). Tema sütikute vettimine langes ajale, mil uus võim hakkas ühiskonnale päitseid pähe ajama. Ta luuletas maast ja rahvast ja sai kõrgesti lugupeetud rahvakirjanikuks, kes istus suurtel riiklikel kokkutulekutel presiidiumis. Kui 1949. aastal hakati kruvisid lõplikult paika keerama, meenus nendele, kellel kruvikeerajad käes, tema kunagine püssirohulõhnalisus. Sedapidi vaadatuna sai selgeks, et ka tema arusaamad maast ja rahvast eritavad väävlivingu. Ta kaotas kõik oma eesõigused, äramärgistatuna häbenes ennast näidata tänaval. Et aga paari tema luuletust aktsepteeriti jätkuvalt (need olid ära trükitud algkooli teise klassi lugemikus), anti talle meie kuulsa kirjandusklassiku kortermuuseumi direktori kerjusepalgaline koht.

Ei suuda meenutada, mis oli põhjus, et teda seal külastasin. Uksel oli kiri: "Külastusteks ja ekskursioonideks registreeruda kolm päeva varem". Olin seda teinud. Ukse avas hall kuivetunud naisterahvas, sall külmakartlikult õlgadel – sekretär, varahoidja, lapsehoidja, mida iganes. Direktori ainuke alluv. Ta vaatas mind hirmunult, kuid siiski leebus: "Seltsimees direktor võtab teid vastu!"

Kirsikänd istus klassiku nahktugitoolis ning tõstis kiirustades midagi laualt laekasse. Lauapaberile jäi natuke puru ja rasvane laik. Teadsin, et ilma konjakita pole mõtet tema juurde minna. Panin pudeli lauale. Hajameelselt haaras ta sellel kaelast ning asetaski lauajala varju. Mõne aja pärast ta siiski ei pidanud vastu, tõi pudeli uuesti nähtavale ja vajutas kellanuppu. Vananev haldjas juba teadis, mida teha, ta tõi klaasid. Ei mäleta, millest rääkisime, kuid jutt oli vist mõnus ja keerles nüketeta. Tubakasuitsune õhk loksus sujuvalt seinast seina ja vastu õhtut pilvede tagant väljunud päike valgustas välja nagu filmivõttel kirjamehe sassis juustest ümbritsetud kiilamineva pealae. Aknast möödalendav kajakas hüüdis: "Tal on head luuletused, tal on head luuletused!" Ja imelik, kui ma neid pärast lugesin, olidki need head!

*

Helid konserveeruvad. Mingil hetkel vanad helid ärkavad ellu – kui oskad äratada ja sul on riistapuu ajakonservide avamiseks. Täna avatud purgist väljuvad katkendlikud, võppuvad helid. Tuba täidab hooti vaikne, pehme naer. See naer haarab mind kaenlaalustest, tõstab toolist ja toetab keset tuba seisma. Imelik – minu põlved ei värise. Minu silmadele asetatakse käed.

Onu Anton? Tunnen teda patsutamas mulle õlale. Järsku taipan – ma olen seda naeru viimastel päevadel kuulnud sageli, see on varjunud lifti salasosinasse. See tähendab, et lift tundis onu Antonit ja tavatseb vaadata maailma tema silmadega. Kostuvad Tanja kontsaastumised, mööda mustvalgeid klaveriklahve, punane liftikabiin resonaatorina võnklemas. Ma ei suuda mõista selle vaatamängu pidulikkust, kõikide kohalolijate viigipüksid on värskelt triigitud. Tegelikult ma eksin, need on Carla sammud Toila suvila verandal. Kõrgel kõiguvad männiladvad, pilvevarjud reastuvad kutsuvaks trepiks.

*

Märkan, et hiir on hakanud minu vastu huvi tundma. Ma pole enam neutraalne, mõtetu objekt, vaid midagi, mis nõuab lahtimõtestamist. Hiir tahab teha oma uurimusi segamatult, ta ei taha ka oma rõhutatud tähelepanuga sundida mind käituma ebaloomulikult. Märkan teda piilumas kapialusest hämarusest.

Rosalind toimetab köögis. Millegipärast kraabib ta seinat. Pikad ja lühikesed metalsed tõmbed vahelduvad, siis on kuulda sahisevat pühkimishäält. Eile, kui käisin postkasti juures, nägin läbi liftiakna kolmanda korruse seinale joonistatud kriipsu. Tagasi tulles oli see jõudnud ronida juba korruse võrra kõrgemale. Ju ta oli siis nüüd jõudnud köögi seinale. Õhtul lahkudes heidab Rosalind üle õla: “Sa hoia ust korralikult lukus.”

*

Olime Mailaga sõitnud Piritale päikest võtma. Merelt puhuv tuul kihutas torkivat liiva, me heitsime pikali sinisetriibulise jäätisekioski varju. Siin oli vaikne ja päike võttis mõnusalt. Leidsin liivast sõetüki, tõmbasin seinale juti ja ei tea kuidas ilmusid sinna kaks pulkpoissi.

“Need oleme meie sinuga”

Maila vaatas, püüdis paaril korral midagi ütelda, siis tõusis istukile:

“Ma küsin nüüd nagu väike patsidega plika: Miks me nii ühesugused oleme?”

“Seda võib parandada.” Ma haarasin sõetüki, et joonistada juurde peenise ja vulva. Maila hakkas naerma ja viskas mulle üle pea triibulise käterätiku. Tugevnenud tuulehoog puhus kriipsinimesed seinalt, kui ma käterätist vabanesin, nägin neid hulpimas eemal tuulekeerises. Nad ajasid ennast püsti ja jooksid metsa poole.

Ma ei tea, kumb neist ronis täna trepist üles. Ja kumba meist, kas mind või Mailat, see kujutas. Ma ei jõudnud ju joonistada erinevusi. Kuidas oleksingi saanud, tookord ma veel ei teadud, milline Mailal see värk on.

*

Olen märganud, et Rosalind on poolikut kampsunit juba mitu korda kaasas kandnud, ilma, et oleks minu peal seda mõõtnud. Kuulen, et ta võtab selle kõõgis kotist välja, asetab lauale, silub – ja paneb siis kotti tagasi. Temas on viimasel ajal midagi veidrat. Tihti ta peatub poolelt tegevuselt, jalg sammuks ette asetatud, käsi sirutatud ukselingi poole. Ta mõtleb midagi, siis raputab pead ja viib alustatud liigutuse lõpule. Samas on ta aga muutumas maja osaks. Ta viibib siin üha sagedamini, tema sammud liituvad maja rütmiga, ukсед ja aknad käsitlevad tema avamisi – sulgemisi iseenesest mõistetavatena. Aken, kui tahab avaneda, saadab kutse ja Rosalind täidab kuulekalt käsu.

*

Tookord Piritall oli kõik omal kohal – mets siin, meri seal, kus ta olema pidi. Määramatuse, mida Elmar kartis kui vanapagan välku oli pagendatud valgusaastate taha. On inimesi, kes on juba looduse poolt kaitstud tolle määramatuse vastu keepide ja vihmavarjudega. Juhustetult, mida nimetame saatuseks, voolab neist üle, märjaks tegemata. Nad sirutavad käe väljapoole vaid selleks, et noppida puu otsast kõige punetavam õun – kuigi Jumal just selle noppimise ära on keelanud. Siis nad elavad, söövad oma õuna ja on tegelikult palju rikkamad, kui Jumalale sõnakuulelikud paipojukesed. Nii ma kujutlesin Mailat. Istub kodus, vihmamantel seljas ja sööb õuna.

Kui joonistada nüüd meie kampa kuhugi seisma, siis istub Maila keskel, kuid kõikidest teistest eraldatuna.

*

Tõstan kätega jalge põlvest ja lasen tagasi kukkuda. Sama hästi võiksin hüpatada sohvapatja. Ega mu jalg nüüd nii vedal ka ei ole, kuid kena nii mängida ikka. Pöördun laua poole ja jätkan värvipiltidega katalogi lehitsemist. Igat sorti ratastoole, käsitsilükatavad, elektrimootoriga – võimsamaid ja nõrgemaid, elektroonika vastavalt sellele lausa imepärane või hoopis puuduv, vanaaegse kiiktooli puitu imiteerivaid, kroomitud disainiimesid.

Paar nädalat tagasi vaatasin õhtul telekat. Näidati, kuidas ühele kuulsale sandile anti pidulikult üle ratastool, ümberringi hulganisti tähtsaid inimesi. Üks nägu tundus äkki tuttav. Oli: Peeter – Inge kunagine kallim! Oli ratastoole maaletuova firma asjapulku. Huvitaval kombel vana telefoninumber toimis. Peeter otsis tükk aega märkmikus, et leida vaba õhtupoolik. Ikka olid kas bridžiõhtud, purjetamaminek või kohustuslik kodusolemine. Lõpuks ajavalik sõlmus ja Peeter oligi minu ukse taga. Selg rühikas, lai naeratus andmas aimu täiuslikkusest hammastest ja ammendamatu elujõust.

Kartsin, et ta suhtub minu soovi muigege, kuid ta võttis probleemi asjalikult – see tähendab entusiastlikult. Professionaalse täpsusega loetles ta erinevaid mudeleid, nende omadusi, hindu ja järelmaksutingimusi. Minule kui vanale sõbrale lubas ta korraldada eriti soodsa ostu. Me tegime isegi esialgse valiku, kuid ta jättis mulle katalogi, et ma saaksin veel järele

mõelda. Sellega lõpetas Peeter töötegemise ja alustas kohtumise seltskondlikku osa:

“Mis Ingest on saanud? Tore tüdruk oli. Teie suguseltsis vist jäädaksegi üksikuks.”

Inget ju polegi enam. Ta muutus iga aastaga üha rohkem oma ema sarnaseks, tema jutud kandusid aega, mil nad elasid emaga kahekesi harmoonilist ja turvalist peiteelu. Kõik varjus ammuste kardinat taha, ta lävis vist ainult paari kunagise kooliõega. Igal neljapäeval käisid nad kordamööda teineteise juures teed joomas. Five o'clock tea – nende lapsepõlves oli täiskasvanutel selline asi.

Inge oma elu lõpupäevadel sõi vaid nokatäie. Ta muutus järjest väiksemaks ja kartis kukkuda. Mina püsisin siis jalul veel hästi. Võtsin tal kaenla alt kinni ja me läksime poodi. Ta ostis imepisikese killu liha, mõned kartulid, natuke kohupiima. Sellest jätkus vist nädalaks. Eks ta juba ema kõrval õppis korraga olema daam ja kooner. Vanatüdruk, nagu ta oli, polnud ta kunagi mehele süüa teinud ega kujutanud ette, milliseid koguseid tegelikult on sünnis oma makku toppida.

Peetriga sai omal ajal kokku puutunud kauem, kui teiste sõpradega, osalt Inge kaudu. Nende tutvuse tormine faas möödus ruttu, kuid nad jäid headeks sõpradeks, kes käisid läbi. Kuni seegi lugu maha vajus. Peetriga oli mõnus juttu ajada. Millest me õigupoolest rääkisime? Seegi oli ju ammu.

Nüüd siis istun ja lappan kataloogi. Üha rohkem hakkab mind huvitama mudel, mis oskab ka vilet anda. Ma kujutlen, kuidas sõidan ratastooliga Kadriorgu mööda ning õpetan oravaid vile peale enda juurde tulema.

*

Ma usun, et te olete kogenud masendust, kui sõidate võõramaises suurlinnas trammiga kaugel eeslinna poole. Majad ja tänavad jätkuvad ja jäävadki jätkuma. See on hulгимүүк, kus hooned ja inimesed muutuvad mittemöödetavaks prügiks. Juba üks paras majatäis on kogus, mis kipub inimväärikust alla kiskuma. Kvartal tõmbab alla maja väärikuse, inimesest pole siis enam juttugi. Suurlinn, kui seda mööda loksuda, tõmbab vee peale kõigele. Huvitaval kombel ei ole seda tunnet metros. Sa sisened sinna, väljud uuesti ja oled lihtsalt teises situatsioonis. Asi on mahedam ka sõites autoga, kus sinu privaatsus on kaitstud, killukindlate klaaside taga toimuv ei puutu enam sinusse. Tramm aga jätab sind kaitsetuna suurlinna kosmilisse tühjusse, devalveeritud inimene vastaspingil ei mõju enam liigikaaslasena, teda ei saa lüüa ega tappa, käsi lihtsalt tungiks temast läbi kui tühjusest.

Ma olen elus kohanud liiga palju inimesi, sõitnud liialt palju trammidega. Ühes trammis oli Peeter vist kontrolöriks.

*

Jälle on saabunud päev, mil Rosalind tavaliselt tuleb. Asetan kataloogi nagu juhuslikult lauale temale nähtavaks. Ise salamisi lootes, et ta vaatab ja ütleb mulle paar kaasatundvat sõna. Ta võtaks kataloogi kätte ja soovitaks, millist kaadervärki tellida. Rosalind aga tuleb, tõstab värvipiltidega trükise üles ja pühib selle alt tolmu. Ta arvab, et näeb mind läbi, ta kujutleb, et ma ei ostaks seda riistapuud ealeski, et olen selleks liialt edev. Just seetõttu otsustan kindlalt osta. Kuigi teinekord kõnnin ka ilma keppideta päris hästi.

*

Ukse taga on kaks tursket meest, nende vahel suur kilessetõmmatud pakkkast.

“Ratastool. Olete hooldaja? Kus haige on?”

Pobisen midagi, mis võib kõlada: “Puhkab!”

Mehed tõstavad kasti sisse ja hakkavad seda nagu pruuti lahti riietama. Pruut on aga paljudes eraldipakitud tükkides, seda tuleb hakata kokku panema. Vahepeal käiakse koguni all autost mingit vajalikku tööriista toomas.

Käed kramplikult hoobadel, sõidan nüüd ratastooliga toast kööki ja tagasi, vuristan esikusse ja katsetan, kuidas see väikeses ruumis ümber pöörates väljaulatuvad osad sisse tõmbab. Pööran peldikusse ja proovin, kuidas spetsiaalsed hoovad mind potile tõstavad. Lõbu laialt.

*

Olen ikka omas majas. Öösel ärkan kella kolme paiku. Mul pole tarvis kella vaadata, ma tean aega nagunii. Kell tiksus kusagil eemal ja iga tiks ütleb mulle oma sekundi ja minuti nime. Undamine peas summutab kõik muud hääled. Tasapisi hakkab siiski kuulma. Kausagil valatakse vett ühest anumast teise, seda läigatub põrandale. Kuuldub nätsumist ja tilkumist, nagu oleks väänatud pesu. Ma ei suuda määrata, kas see tuli ülevalt või alt, paremalt või vasakult. Maja on ette võtnud puhastushoogtöö. Ma ise olen surutud pesuastjasse, ma peaksin saama puhtaks, kuid ma tõrgun selle vastu kogu oma hingejõuga. Ma ei taha, et minust pestaks välja kõik, mis elu jooksul minusse sööbinud. Mälestused on nagu tolm ja higi, mis kleepuvad kehapiinnale, need sügelevad ja tekitavad kannatusi. Kuid ometi on see saast ainus, mis kallis. Ma ei taha saada puhtaks.

*

Täna võtan asja kätte ja sahistan oma ratastooliga lifti. Selgub, et ma mahun sinna täpselt. Korteriukse sulgemiseks pidin küll ennast püsti ajama. Sedapuhku on lifti helid pidulikumad, kui kunagi varem. All peatun hetkeks maja klaasuste taga ja jään vaatama tänaval toimuvat. Inimesed tulevad ja lähevad. Nende kuklad on kanged, nende silmad ei suuda leida kinnitumiseks pidepunkti. Buss peatub, sellest väljub teineteisest kloonitud

isendeid. Nad on veelgi ühesugusemad, kui need, keda kunagi vihmasajus jälgisin trammist tulemas. Hetke pärast käivitub vastassuunaline laine, sama aines täidab bussi uuesti. Seda nimetatakse vist ainevahetuseks. Ma ei taha olla aineosake, mida aina neelatakse ja välja heidetakse. Pidevalt arvan möödujas ära tundvat indiviidi, kes alles hetk tagasi ukse eest mööda libises. Saan küll aru, et see on petekas, nad on lihtsalt ühesugused. Või on hoopis pandud korduma üks ja sama ajahetk, see on täiesti võimalik, maailm on ammendanud oma kujutlusvõime uute hetkete väljamõtlemisel ja on sunnitud ennast kordama.

Ajad on muutunud, kuid härraslikke nägusid, millest kunagi unistasin, pole ikka veel. Rohkem Repini burlakid, kuigi siledalt riides ja deodoranditud. Pöördun ringi, võtan postkastist ajalehe ja sõidan üles.

*

Ma usun, et kui ma maldaksin kaua lamada, siis vajuksin kihiliseks, olen selleks piisavalt püdel. Minust tehtud ristlõige tooks esile triibulise sisemustri, kus küütleksid vahelduvat värvi ja laiust settekihid. Nad moodustuksid erineva raskusega ja erinevat värvi aineosadest, raskemad osakesed vajuvad põhja (kulda nende seas tõenäoliselt ei ole), kuhugi jäävad ulpima suuremad kamakad. Võib-olla seepärast kardangi minna tänavale, ma võiksin liialt sujuvalt voolata kaussjasse trammiistmesse.

Onu Anton oli ehitatud teisiti. Igal aineosakesel temas oli kindel koht, seda ei saanud paigast loksutada. Ta poleks kunagi tänaval kaotanud oma nägu. Ta ei suutnud sulanduda bussisõitjatesse ning seetõttu osutuski kriitilisel hetkel äratuntavaks ja kergesti hävitatavaks. Küllap nii ta tabati.

*

Olin vist viiene, kui mu parimaks sõbraks oli Maie. Me olime ühevanused. Ronisime mööda tagaaedade planke, kõõlusime pööningutel ja mängisime vanaema pitslinal Musta Peetrit. Vanaema antud moosivõileibadest jäid valgele niidipunutisele punased plekid. Saime riielda ja jooksisime välja. Siis aga istusime vastastikku kitsas pilus puukuuri ja majaseina vahel, jalad ruuminappusest teineteises risti ja lõpetasime võileibade söömist. Nägin tema roosade püksikeste serva vahelt vilksamas salapärasest voldikest. Murdsin selja taga kasvavalt sirelilt oksa ning puudutasin teda sealt. Maie vaatas mind suuri silmi, siis puudutas ise ennast samast kohast. Äkki hüppas ta püsti ja jooksis minema. See, kelle jalgevahet ma esmakordselt nägin, oli minust suurem tüdruk. Ta kutsus mind kuuri: "Tule, ma näitan sulle midagi!" Ma katsusin ettevaaatlikult käega. Siis pöördusin ja oli minu kord ära joosta. Kuur oli täis laotud vetruvat küteteturvast, millel pinisesid suured porikärbsed. See hääl on jäänud minu jaoks meenutama pehmet, veel lapselikult pundunud häbet.

Ometi ei salvestunud puukuuris nähtu minu arenevates ajukurdudes kuigi tugevasti. See ei suutnud kuidagi olla võistlejaks napile avastusele Maie püksikeste varjust. Lunisin korduvalt, et ta näitaks

rohkem, kuid ta ei võtnud vedu. Kuid ma kandsin tema saladuse mõttes üle tervele tema kehale. Mitte ainult kehale – ka riietele. Ma tundsin erutust tema kaelast, mida kuklal ehtis sünnimärk, tema viltuhoidvatest patsikestest, valgetest sokkidest. Maie oli minu esimene lapsepõlvearmastus.

See oli 1968. aastal, kui ühest vanast karbist, kõrvuti emalt säilunud prossidega, leidsin foto Maiest. Tundsin kummalist erutust, hakkasin mõtlema, milline ta oleks võinud olla täiskasvanuna. Võtsin lehe paberit ja hakkasin fotot ümber joonistama, lisades siia-tänna täiskasvanu palgejoonte teravust. Mingil hetkel ma tardusin. Paberilt vaatas mind Maila. Ma ei tea tänaseni, kas oli neis kahes – lapses ja noores naises, kes teineteist tõenäoliselt ei tundnudki - tõepoolest midagi ühist, või sundis alateadvus mind vormima joonist Maila näoliseks.

Kuutõbisena võtsin telefonitoru: “Tead, ma tunnen ennast idioodina. Tahan kangesti sinuga kohtuda, rohkem, kui kunagi varem.”

Vaikus.

“Minu juures on Omar. Tahad temaga rääkida?”

“Tere vanapoiss” – see oli Omar. Kes kurat on Omar? Meenus, me olime kohtunud paar kuud tagasi Nordi baaris. Ta oli koos Peetriga. Pärast läksime veel kuhugi edasi. ”Ma oleme Mailaga sinust sageli rääkinud. Praegu peame plaani, et sõita koos kuhugi kaugele, võibolla Baikali äärde. Sa ei tea, kui tore tüdruk ta on!

Jälle öeldakse mulle, et ta on tore tüdruk.

*

Hiire käitumises minu suhtes on toimunud muutus. Ta külastab mind nüüd mitu korda päevas (vahest küll juhtub, et ma ei näe teda mitme päeva jooksul). Ta tuleb ja istub – ma ei tea, kas seda küll saab nimetada istumiseks, jalad ja kõht vastu maad – lauanurgal minust vasakul. Ta keerab saba enda ümber ja vaatab hajameelselt kuhugi kõrvale. Arvan, et ta on õppinud tundma heameelt lähedalolekust. Vahest on ju nii. Te istute kõrvuti ning pole vaja sõnagi rääkida, isegi otsa pole vaja vaadata. Aegruum piirdub teie kahega, see ruum on ühteagegi piiritletud ja tohutult avar. Kord ammu sattusime Mailaga Toomkirikus orelimuusikat kuulama. Ma ei mäleta enam seda muusikat, säilunud on lähedusetunne, kuigi ma seda tookord vist väga oluliseks ei pidanud.

*

Köögilaua on segamini kampsunitükid, kohupiimapakid, kapsapea ja punt sibulapealseid. Liha liiga vähe – muidu oleks see tänuväärne objekt maalimiseks Snydersile. Rosalind tahab koolitada minust taimetoitlast. Pooled päevad on kuulda porgandite ja kapsaste hakkimist. Rosalind ei

korda kapsahautisega tehtud viga. Iga koheva gemüüsekujatisega on peibutisena kaasas tükike liha, mis küll korrast korda väheneb – vastavalt minu eeldatavale äraharjumisele. Õhtuti, kui Rosalind on läinud, närin ahnelt rasvast suitsuvorsti, mida olen naabrinaisel lasknud poest tuua. Päeval peidan vorsti oma kirjutuslaua laekasse.

*

Nägin Mailat seismas eemal nurgal. Ta oli mind märganud ja rahulikult ootama jäänud. Jõudsin temani ja me mõlemad naeratasime, oskamata öelda sõnagi. Kiuslikult otsis mälu kordumisi, mis ikka ja jälle muudavad elu tobedaks. Olime ju kunagi sama moodi kohtunud Elliga ja hakanud sõnatult minema. Seekord me vähemalt käe alt kinni ei võtnud ja kõndisime kõrvuti, sihiks mitte minu korter. Tee oli pikk ja me õppisime rääkima. Me rääkisime kõigest, kuid mitte sellest, kes me oleme ja kuhu läheme. Maila elas eeslinnas, aiavärv ja kiviplaadidest tee viis peitsitud puitukseni. Samm üle lävepaku ja kivisillutis jalge all muutus värvitud laudpõrandaks. Maila niuksatas vaikselt ja hüppas mulle kaela. Tükk aega ta ei liigutanud, nagu mitte uskudes seda, mis oli toimunud. Mul ei jätkunud silmi ringivaatamiseks, alles igaviku pärast, järgmisel hommikul sain selleks mahti. Võtsin Maila süle ja viisin ta trepist üles voodisse. Millegipärast ma teadsin, et see on seal. See jõutükk oli ilmselt üle minu võimete, ootamatul kombel tulin toime.

Oli tunne, et ma ei tungi mitte suguorganisse, vaid hoopistükis südamesse ja ajju. Maila ei rabelenud ega tõmmelnud, kuid tema vähestes liigutustes oli eriline intensiivsus. Me jäime magama teineteise sees, siis ärkasime, rääkisime tuhandest tähtsast asjast ning alustasime uuesti. Üle minu rinnale toetunud pea, hetke pärast tema rütmiliselt õõtsuva öla tagant vaatain järk-järgult valgenevat aknanelinurka.

Hommikul siis vaatasingi elutoas ringi. Ma joonistasin toolidesse õdusalt hommikukohvi joovad kriipsinimesed, jalas sussid ning näppude vahel õunapirukas. Kindlasti oli kusagil ka paari joonega skitseeritud karvane koer. Joonistasin ka ülalt kostva lapsekisa, kuid kustutasin selle kohe. Pildile jäid hommikused telesaatemised ja õhtused kojutulekud, pikad ilusad päevad. Maila jälgis mind naeratades, sulges käega õrnalt minu suu ja ütles: “Ole vait!”

Lahkudes kummardusin, et tõsta majaesisest kiviktaimlast hanemunasuurune merekivi. Vaatasin selle valkjaid sooni ja pistsin siis taskusse. See on see sama kivi.

Kodus lülitasin sisse raadio. Vene tankid olid tunginud Prahhasse. Läbi raadiosegajate mürina võis vaevu aimata tšehhide appihüüdeid. Ma ei suutnud kuidagi seostada sünkroonseks selle öö kahte metallihäält: roomikute lõginat ja reformvoodi kriuksu.

Minus on alati õudust tekitanud kujutlus aja mitmekihilisusest. Sündmused, millel pole midagi ühist, mis peaksid kuuluma eri

universumitesse ja eludesse, mis peaksid olema kantud erinevatesse ajaraamatutesse, osutuvad tuimalt seotuks mingi kokkuleppelise arvuderea kaudu, millega tähistame päevi, tunde ja sekundeid.

Paar päeva hiljem Maila helistas: “Ma pean sulle midagi selgitama. Me tegime seda, mis oleks pidanud ammu tegema. Tõepoolest, see tuli hästi välja, me saime ühe korraga kõik tasa. Või peaegu kõik. Või vähemalt natukenegi. Praegu on aga hilja, et alustada uuesti seda, mida oleks tulnud teha tookord. Üheks ööks me sinuga kujutlesime ennast sellisteks, nagu olime kunagi. Seda me suutsime. Kuid ega me enam ei ole. Kui me nüüd jätkaksime, oleks see enesepettus ja me saaksime valusalt karistada.”

“Kes meid karistaks?” kähisesin.

“Sina mind ja mina sind”

Roomikud olid siiski olnud selle öö dominant. Asetasin külma valgesoonelise kivi pealaele, sinna, kust arvasin neid olevat üle sõitnud.

Ohtlikud on need paugud, mida sa ei oska ette arvata. Kunagi ei tea, mis sellest võiks katki minna. Sellest järelduks, et Maila oli ohtlik. Ju ta oligi. Ohtlik on see, kui mõni asi on loomulik. Me võime eeldada mida tahes, kuid mitte loomulikkust. Ja saame tappa.

*

Magan öösel halvasti, kella neljast on uni lõplikult läinud. Majas on kummaliselt vaikne. Kella seitsme paiku keeran televiisori sisse ja hakkam vaadata hommikukava. Loomulikult on see perverssus – lasta varasel hommikutunnil rumalavõitu seltskond oma tupp ja kuulata juttu, mida ilma elektroonilise vahenduseta eales kuulama ei hakkaks. Äkki aga näen rangisjalgset härrat käbedalt kaadrisse astumas, teda ümbritsemas saatelaevadena kolme noort inimest. Elmar! Nagu patriarhh istub ta oma assistentide kõrval ning kõneleb tagasihoidlikult, kuidas tema avastus võib päästa kolmanda maailma. Mingi geneetiline suri-muri. Saatejuht küsib midagi tobedat tema lipsu värvi kohta. Näen, kuidas noored jüngrid jäigastuvad, nad on valmis kohe lahingusse astuma. Elmar naeratab aga lepitavalt ja vastab soravalt. Ta ignoreerib järgmist küsimust ja viib jutu jälle kolmandale maailmale.

Kui maailmu loendada, siis millisest otsast tuleks õige alustada? Kunagi oli Elmaril selle kohta oma arvamus. Ta pidas esimesteks ärkavaid ühiskondi, viimaseks jäid manduvad superrigid. See oli tolle aja mood. Tema tookordse arvestuse järgi poleks meie vist mahtunud maailmade loendisse.

Ei tea, kas ta leidis oma metsatalus kuulipilduja üles?

Tõusen üles ja liipan kööki kohvi keetma (olin toas oleva kannu paar korda ümber ajanud, nüüd kolisin selle tööga tagasi kööki). Ma ei saa selgust, on see uus Elmar, või endine, see tähendab, vahepealne – hiiresaba mõõtja, või

ringiga tagasi päris endine, Munamäe tipust. Kui lennata, siis ikka kõrgelt. Pole teda keegi aastakümneid lendamas näinud. Ta võib ju oma kolbides midagi kokku keeta, kuid kuhu retorti ta peidab oma aastakümnete pikkuse lennuvõimetuse? Kas ta tõesti loodab, et ta suudab läbi murda kõrgete kabinettide plastkolpade ringkaitsest? Järsku ta ei looda, kuid ründab ikkagi? See oleks hea märk. Ma tunnen Elmarit. Ta ronib jooksuvalu kuhugi kõrgele ja tahab siis minna edasi, mööda pilvetreppi. Ta ei märka, et tegelikult eksleb ta pimedates käikudes kusagil allpool maapinda. Labürindist läbiroomamine nõuab aga ussina painduvat selgroogu. Jään äkki seisma, kohvitass käes: kurat, mida ma õigupoolest soovin?

*

Munamäel moodustasid pilvevarjud trepi, mida mööda oleks võinud kuhugi minna. Miks ma ei läinud? Meie teele juhtub tihti uhkeid treppe. Iga trepi otsas on uks, mille inged ühte moodi kriuksuvad, selle taga on tavaliselt lihtsalt üks halvasti koristatud toapugerik. Ma püüan nüüd oma korterit korrastada ning teha inventuuri seal leiduvast tränist. Ma ei tea, mis nõuab suuremat enesealgamist, kas oma varanatuksese ukse taha pühkimine või tunnistada kalliskiviks selle, mida oled harjunud pidama klaasitükiks. Hetkeks kujutlen pilveastmestiku vahele kiilumas oma hiiglasliku nina varju.

*

On vist tõesti nii, et oleme seda elusamad, mida rohkem oleme suutnud oma kombitsaid laiali lasta. Me kinnitame oma iminapad pilvede ja põlispuude külge, suuname nad teiste inimeste hinge, ajame need teinekord nende taskutessegi. Nagu taskudki, võib kõiksus olla meie kombitsatele avatud või suletud, tema normaalasend on paraku olla suletud. Me liigume mööda hämaraid, vatiga polsterdatud seintega koridore. Maailm on kummaline asi, ta osutab meile restoranikelnerina teenuseid, ta on professionaalselt lõbus ja vastutulelik (kui juhtub nii, et ta on hästi koolitatud), kuid võib jätta meid ka tundideks istuma ja oma praadi ootama. Kuid olgu ta nii teenistusaldis kui tahes, pärast arve maksmist ta meiega enam ei tegele ja oma koju ta meid ei kutsu. Maailma ja meie vahele jääb lukustatud uks. Tema naise-lastega, ämmade ja täditütardega me naljalt ei tutvü.

Tõestan maailmas osalemist sellega, et püüan tупpa paistva õhtupäikese raamatukapi ukseklaasile ja suunan selle üle hoovi vastasmaja aknasse. Kombinee veel ringitammuv prouake tõmbab vihaselt kardina ette.

Maailm on meist igaühe jaoks valmis seadnud vitriini, me elame klaaskastides. Aeg-ajalt tuleb keegi väljaspoolne, ja asetab käe klaasile. Me paneme oma käe teiselt poolt samale kohale ja arvame, et oleme teda puudutanud. Tuul peksab vahtralehti vastu klaasi ja me arvame tundvat õhuliikumist oma põskedel. Helid, mida tekitame, võimenduvad klaasseintelt ja me arvame, et need ongi maailma hääled. See, mis me silme ette tõstetakse, on põnev, tükati salapärane ning tingimusteta vaatamisväärne. Samas võib see olla vaid maalitud tagasein, mille ees näitleme oma näidendeid. Tookord ma veel ei tajunud, et maailma eraldab minust kuulikindel ollus, millest vaid harva õnnestub läbi astuda. Me ise seda

läbiastumise õnnehetke tavaliselt ei märka, me pole selleks koolitatud. Olles välja pääsenud, ütleme vaid, et “oli hea olla”. On tarvis, et avanemine toimuks pasunate ja simblite saatel, siis me ärkame ja märkame, et midagi on toimunud.

Rängalt räsituna sõitsin Muhumaale, panin vähekäidavas rannas telgi püsti ja viskusin siruli. Hulkusin ringi, tegin lõket, magatasin naabruses suvitavat linnapreilit ning sõin räimekonserve. Olin liialt väsinud, et et sobitada tutvust kaluritega, linnapreili veel mahtus haardeulatusse. Möödusid päevad, rahulik hingamine hakkas taastuma, varsti võisin juba udest sisse ja välja käia, teha taludes piima- ja suitsuangerjakaupa. Kolmas nädal lõppes, oli kumisev, tuuline augustiõhtu, pilveräbalad tõttasid üle taeva, siin-seal ilmusid esimesed tähed, et kohe saada kaetud pilvenurgast. Puuladvad vonklesid. Oli hetk, mil päev nagu peatuks kaheldes, et kas ikka muutuda ööks. Läksin kadakate vahel keerlevat rada mööda telgi poole. Ja siis järsku sain ma teadlikuks sellest klaasseinast, -- sest äkki seda enam polnud. Äkki see kadus ja kõik oli teistsugune. Mingi murdumine oli tajutav peaaegu akustiliselt. Tühja-tähja olmekriginad kadusid ja asendusid häältega, mis tulenesid planeetidevahelisest liikumisest. Olin kui vang, kes hetkelise võlusõnaga oli lasknud müüridel kokku variseda ja kandunud mägede avarusse. Lind (ma ei tea tema nime, aga ta häälitse) purustas nokaga oma klaasmulli ja sisenes minu ruumi. Tundus, et ma võin vaid sirutada käe välja ja puudutada puulatvu. Maailm avanes. Iga asi sai oma sõnulseletamatu tähenduse, igast asjast jooksid minuni nähtamatud niidid, mis liigutasid mind ja millega mina omakorda võisin liigutada neid. Tundsin ennast muutuvat osaks kõiksusest, ma olin sama suur ja see omakorda sama väike, kui mina. Peas tuikas ehmatav äratundmine, et kõik on tõepoolest olemas, puuladvad, lind, minu varbad, ämblikuvõrk okstel, mina ise.

Hiljem olen paaniliselt näperdanud puulatvu, et veenduda, kas nad on ikka käega katsutavad. Nad pole seda sugugi alati, pigem üpris harva. Maailm on kiivas ennast näitama, tihti avab ta endast vaid mõne tükikese, mõne valguslaigu, mõne heli. Kui püüan nüüd selgeks teha, mis on minu elus olnud väärtuslikku, siis pean meenutama neid hetki. Avaneva maailma harvad sähvatused ongi see, mille nimel on tasunud elada. Õigemini: vaid nendel hetketel olin ma tõeliselt elus, vaid nendel harvadel kordadel olin ma olemas. See on kibe ülestunnistus.

Munamäel oli maailm avatud, puuladvad kauguses olid käeulatuses. Siis korrraga kõik kalestus. Ma ei mäleta, kuidas saime alla, kuidas istusime bussi. Avarus oli kaotanud tähenduse, metsatukad, künkad ja talud asusid jäigastunud ja läbitungimatus ruumis. Mälestus on kui punktiir. Hiljem, kui rikkis buss auras viimasajus ja Maila jooksis kingade lirtsudes peatunud auto poole, suvatses maailm ootamatult taas avaneda. Kõik asus omale kohale ja omandas tähenduse.

Millegi pärast arvan, et Maila maailm oli pidevalt avatud.

Ma ei tahaks enam rääkida eluloost, see on midagi segast ja tühist, seda on liialt palju ja oma toas ma komistan pidevalt selle tükkidele. See on ritta pandud sekeldamiste kirjeldus, see on jutustus kavalatest või rumalatest

tegudest, mis tundusid kunagi ülitähtsad, kuid mis aja möödudes on muutunud tühisteks. Eesmärgikindlus ja tulemuslikus – sõnad, mida trükitakse eeskuju pakkuva elulookirjelduse kaanele, on minu jaoks kaotanud tähenduse, ma ei tea enam, mis need on. Kuhu on jäänud minu uhked tulemused, melu ajalehtedes ja ümbritsev kadedus? Kogu see elulugu? Kui ma nüüd arvan kokku oma elu tulude ja kulude poole, siis märkan, et tulud ei koosne üldsegi mitte saavutustes, milleni olen jõudnud oma elulugu pidi ronides. Tähtsaks on osutunud hoopis need korrad, mil olen sellelt kartsalt maha astunud ja komberdanud ei tea kuhu. Olen olnud korilane, kes oma saagikorvi on korjanud Munamäe pilvevarje ja sülle pudenenud vanu fotosid, lauaserval istuvaid hiiri. Ma ei viitsi enam meenutada erutust intriigist, mis viis mind kokku Elliga. Ja hiljem lahku. Ja Ellit ennast. See kõik on tühi-tähi. (Mis on temast saanud? Vist kuulsin, et ta on sõitnud Ühendriikidesse, abiellunud kuulsa professoriga, kes Elmari instituudis loengut käis pidamas, ta on nüüd väärikas proua kusagil LA eeslinnas. Ah jaa, ma sain talt ju paari aasta eest jõulukaardi. Kuid mis mul temast?) See-eest kordub taas ja taas vahutavate pritsmete imeline teekond oimukohtadelt pakatavatele rindadele, sealt tilkadena minu sõrmedle. Olgu need siis kelle rinnad tahes. Selle vee olen talletanud, mingisse pudelisse villituna ja ajukäändude vahele pakituna olen seda korterist korterisse kaasas kandnud. Mul on selliseid asju veel hulganisti, nagu Peeter Suurel, kas üle kogu ilma kogus oma Kunstkammerasse igasugust tráni. Ühenduslülid nende hetkete vahel ei oma tähendust, üks ei tulene teisest, nende järgnevuses puudub sündmuste põhjuslik seos ja nad ei sõlmu latusaks jutustuseks. Need seisvad omaette. Ainuke siduv lüli nende vahel olen mina ise. Iga taoline kogemus teeb mind rikkamaks ja koolitab mõistma järgmist. Iga järgnev tähthetk on tegelikult eksam, et kas eelmine õppetükk on omandatud. Häda läbikukkujale, tema elu on mõistetud kiduma.

Milliseid keerulisi teid mööda astusin Munamäe pilvede alla või pulkpoisse joonistama Pirita randa, kuhu sealt edasi läksin – pole tähtis. Nendesse paikadesse pole võimalik jõuda kavalate ettevalmistustega, nii, nagu liigutakse eluloo rõõpmeid mööda aumärkide ja tammepuust mööbliga kabinetide poole. Need tähthetked lihtsalt tulevad, kui nad seda vajalikuks peavad. Ja kui sa neid ootad. Ainuke, mida inimene saab teha, on neid ära tunda, nagu kogenud seenekorjaja suudeb märgata puravikku räguses metsaaluses. Näha, ja mitte peale astuda. Osata eraldada tatikatest. Ja üles korjata ja korvi panna. Ma olen olnud korilane, mitte eluloo elaja. Elulugu on jama, ta räägib tühjast auahnusesst, mida mu elus on olnud ka üksjagu. Kui veab, siis on sul eluloo asemel su elu kolleksioon, seosetu kogu igasuguseid uhkeid asju. Sa võid siis neid oma elu õhtul kastist välja võtta ja lauale ritta laduda, kord ühes, siis teises järjekorras. Võid neilt pühkida tolmu, kuigi neil on kalduvus mitte tol muda. Ja iga uue ülevaatusega koged midagi sellist, mida omal ajal unustasid läbi elada.

Peidan silme eest kaugemale “Eesti elulood”. See teatmeteos külvab vaid segadust. Saatus ei avaldu mitte peadpöörivas või nurjunud kariääris, vaid selles, milliseid tundeid, lõhnu ja värve on antud sulle elus kogeda. Või pole sulle üldse neid antud, juhtub ka seda ja ka siis saab elu ära elatud. Kui pole olnud teravaid kokkupuutehetki maailmaga, asuvad nende asemele käsipidi kokkuaheldatud kalendridaatumid, see tähendab elulugu. Kellel juhtub nõnda, seda võib lohutada: sa oled süütu, sa ei tea aga saa eales teada teistsuguse peibutava võimaluse olemasolu.

Enamus minu kuldseid hetki kuulus noorusesse. Siis nende rida harvenes ja katkes. Nüüd on nad taas hakanud mind küllastama.

Ühes õiges kollektsioonis on kidlasti asju, mis eraldatakse ja asetatakse toa keskele postamendile. Oleks mul selline punasest puust alus, paneksin sellele oma kivi koos nõidusliku hommikutunniga, mil ta tasku pistsin.

*

Elmar tuli ükskord minu juurde, oli rohkem purjus kui tavaliselt. Kaasas paksus kampsunis siledaks kammitud noorsand. See tõmbas lontivajunud pükste taskust pudeli konjakit: “Zdrastvuite!” Tal käivat pea natuke ringi, vaid osaliselt alkoholist. “Kummalised inimesed olete siin, kummaline linn.” Ta võttis samast taskust veel paar ajakirja, oli märkimisväärne, kui palju sinna igasugst nodi mahtus. Ootasin, kunas ta sealt veel jänese välja tõmbab. Jäi tõmbama. Ajakirjades, mida ta näitas, oli trükitud tema jutustusi. “Sõimatakse. Kuid toimetuses oli paar mõistlikku inimest. Avaldati!” Ta ütles “porjadotšnõje ljudi”, neid olevat hakanud Moskvast pragude vahelt välja ronima. Ülejäänud on “svolotši”. “Teil on siin teisiti!” Tohohh! Tegelikult ma nii ei öelnud, Olin meelitatud ja pidasin klaasitõstmiste vahel seda loomulikuks, kuidas siis muidu. Siis hakkaski vist kusagilt jäneseid nähtavale tulema.

Ta tuli ja kadus. Aeg-ajalt oli temast midagi kuulda. Kesktelevisioonis etendati õel paroodia ennast Läänele maha müünud grafomaanidest. “Pegasuses” muutus ta jutuaineks, Moskvast ilmus raamat, mis küll põhjustas toimetaja lahtilaskmise ja avaldamiskeelu. Ometi trükiti kimp tema jutte “Loomingu Raamatukogus” ja Draamateatris mängiti tema näidendit. “Ameerika Hääl” hakati kõnelema temast kui ühest ajastu suurkujust.

Paar aastat hiljem astusin välja Tartu maantee petrooleumipoest, kui temaga kokku põrkasin. “Jälle Tallinnas?” “A kakže!”

Hiljem sõitis ta Ameerikasse. Tema kohta hakati ütleva “dissident”.

Petrooliumipoes oli müüjaks tuttav tüdruk, kellele minu tookordsed punased juuksed meeldisid. Temalt kuulsin, et tinakat ostsid kahte moodi tegelased. Sinise näoga pätid võtsid pudeli haaval, nad kallasid sinna soola sisse ja raputasid, kuni kõik see pask, mürk ja värv, kalestus ja helvestena põhja vajus. Peale jäi puhas piiritus. Peenemad härrad (ikka vist seltsimehed tookord) ostsid kastide kaupa ja lasid kogu partii destilleerimisaparaadist läbi.

Siinpool ja sealpool kooruva värviga kriuksuvat poeust. Ühel pool natuke kosutatavat juttu petrooleumitüdrukuga, teisel pool kohtumine kuulsusega. Kumb oli olulisem? Mõlemad on salvestunud võrdselt, kusjuures moskvalane salvestus eeskätt selle tõttu, et teadsin, ta on kuulsus.

Projekteerin petrooleumiplika vastasmaja tulemüürile, nagu lahtilõikamiseks laboratooriumilauale. Enne, kui skalpelli pihku saan, muutub ta Mailaks, siseneb vihmasattu ja jookseb maanteel peatunud auto poole.

*

Olen kohanud veel ühte kirjameest. Ma pole tema teoseid lugenud, ühte alustasin, sedagi pärast kohtumist, kuid jätsin pooleli. Oli augusti lõpp, suvi võttis viimast, kuigi suvitajad olid kõik juba lahkunud. Istusime Vösu rannas pingil, pudel starkat käeulatuses. Me rääkisime kirjandusest, elust ja ei tea millest kõigest. Millest täpselt, ei mäleta seegikord – ja polegi tähtis. Kuid mäletan kasvavat teineteismõistmist, mis paisus maailmamõistmiseks. Kõik omandas tähenduse, loojuv päike, tüünelt loksuv meri, kajakate kisa. Väikluse maailm sulgus karpi, eraldus ülejäänud universumist ja ujus kaugusse. See tunne, see elamus on jäänud minus püsima ja kuulub minu elu plusspunktide ritta.

Maailm kõneleb meiega loendamatus keeltes. Elmarile inimeste, minule hetkete keeles. Ka inimesed tõlgin hetketeks, unustan nimed, kuid märgin üles pilvede asendi.

Kust küll Elmar kõik need oma tuttavad võttis? Küllap ka tema kollektsioneeris, kui mitte hetki, siis inimesi. Isevärki inimesed nagu kleepusid ise tema külge. Küllap avaldus selles tema saatus, mida ennustajaproua ei suutnud märgata. Tema elukollektsioon oleks nagu kast tinasõduritega. Ta võib need välja võtta ja mitut moodi marssima panna.

*

Kõik ajalehed on täis kirjutisi Elmari avastusest. Kasutatakse sõnu: “väike Eesti teel suurde maailma”, “meie omad Pasteurid”. Miks just Pasteurid? Vihjatakse võimalikule Nobeli preemiale. Tegelikult ei meeldi ma endale üldse. Ma ei salli enam peegleid ega soovi näha ennast peegeldumas vastutulijate silmades.

*

Logistan liftiga alumisele korrusele, ikka postkasti vaatama. Liftiust avades tunnen suitsu ja kõrbenud värvi lõhna. Altkorruse tšellomängija postkasti on keegi paberit täis toppinud ja siis põlema süüdanud. Põrandal lirtsu kustutusvesi ja kõrbenud kirjapaberi tükid.

Minu postkastis on topeltmöötu ümbrik, pungil paberit täis. Servgi natuke rebenenud. Elmarilt.

Tagasi oma laua taga, rebin ümbriku lahti, kuid ei hakka pabereid sealt välja võtma. Nagu vanasti, torkan paberipaki käest ära laualaekasse. Seal on mul mitmesuguseid asju. Alati, kui laeka avan, hüüavad nad mulle tervitusi. Sedapuhku viivitan kinnilükkamisega. Olen jõudnud märgata isa hõbeuuri

tuhmilt läikivat kapslit. Isa oleks mind hulluks pidanud. Huvitav, mida oleks öelnud onu Anton?

Vaatan graveeritud kellakapslit ühelt ja teiselt poolt. Ühel küljel on isa käänuline monogramm, teisel roosiõied. Võttes käsile mingi mõtte, olen hakanud ka seda peos veeretama, vaatlema ühest, siis teisest küljest, ilma, et tekiks tahtmist seda käest ära panna ja käsile võtta midagi mõistlikumat. Mõte muutub käehigist libedaks. Nagu uurikapsel. Nagu peos hoitud kivi. Nagu Munamägi. Nagu minu paistes jalatallad. Olles kord juba pistetud tuhvritesse ja seatud vaatleja seisusse, ei soovi nad enam haakuda põrandavaibaga – nagu ka isa uur on ammu kaotanud huvi aja näitamise vastu.

*

Tšellomängija jutustas kõrbenud postkasti juures mulle anektoodi. Täna hommikul, kui ärkasin, nali meenus, ma naersin omaette, siis aga avastasin, et ei mäleta sellest midagi. See tegi veel rohkem nalja. Kohvi juures püüdsin lugu rekonstrueerida, kuid tulemus oli ebaveenev. Ometi kirjastus eilne naljatunne üha toredamaks ning ma asetasin selle kuklasisesele riulile, kuhu tavatsen tõsta igasuguseid nipsasju. Mis parata, see on asjade tavaline käik. Kui meenutame midagi, siis konstrueerime hoopis uue loo. See ei kattu olnuga. Ainus, milles võime kindel olla, on meid valdav tunne, mingi aroom, mis äkki kohinal voolab aknast sisse. Harilikult on see salvestunud autentselt. Uus mälluehitatu on vaid tingmärk, vaid kellavärgiga sütik, et kunagist süütesegu taas plahvatama panna.

Lifti teraspuuri eilsed mustavad varjud valgel trepikojaseinal, korteriuks, mille keegi loll oli värvinud punaseks, töid meelde murule veereva tumepunase auto, millest koorus samasugune mustast ümbritsetud helendus. Kuid ikkagi oli kogu see värk nihestunud. Eilseid trepikoje varje kujundas enda järgi kunagine mälestus, see ise on aga samuti väändunud, rõhutamaks midagi määravat, mingit erilist fluidiumi, millesse olin kunagi mähkunud ja mis oli siis olulisem kuivadest faktidest. Taolised mälestused sõlmuvad ja moodustavad võrgu, millest me ei suuda enam välja rabeleda. Kainelt mõeldes ja arvestades tookordset moepilt ei tundu usutav, et Carla kandis juuni kuus musta. Mustad olid juuksed, mille kleepuv tihkus voolas minu silmis üle tema nõtkete puusade ja reite (kas olidki juuksed mustad?). Võimalik, et kaasa aitas meenutus musta rõivastatud Kuningannast, kes mulle lasteramatu piltidel tunduvalt rohkem meeldis, kui Lumivalgeke. Võimalik, et hoopis siit sai kõik alguse. Üha rohkem olen hakanud mõistma, et moonutused mälu pildis toovad esile just kunagiste sündmuste tõelise olemuse. Ilmselt on mälu tänu oma lünkadele targem, kui ma arvame. Tema jõud peitub kalduvuses deformeerida. Ainult moondunud mälestus on tõene. Kuidas ka ei oleks, mind jälitab juba pikemat aega musta ja valge teineteise peituv jada. Ma ei tea miks, aga klaveriklahvid mõjuvad mulle erootiliselt. Ma olin kõik selle aastakümneteks unustanud. Puberteedieas külastas Carla sageli minu unenägusid.

*

Näen Carlat ja Tanjat käsikäes astumas tuppa.

*

Raamaturiiuli kõrgemad korrused on mulle kättesaamatud. Seal asuv tarkus on välja lülitatud minu tarbimisringist. Ülevalt kolmanda riiulini ma siiski hädapärast ulatun. Tõmban sealt välja paksu köite ning asetan lauale. Otsin välja klantspaberile trükitud taoistlikku yin'i ja yangi tähistava ringkujundi. Tühja mul hiinlaste salatarkusest, mind huvitab praegu graafiline kujund, mis kattub silme ees viirastuva naisenäoga. Või mis naisenägu! Nägu, mida olen ikka ja jälle näinud varisenud krohvil ja kohvitasside põhjas. Muidugi oli see Elmar, kes mulle esmakordselt seda musta ja valge embumist näitas. See oli ajal, kui sellised teadmised kuulusid kui mitte keelatud, siis vähemalt ebasoovitavate hulka. Mäletan täpselt, me olime elektrirongis ja sõitsime Pääskülla. Väljas sadas gripihaiget Eestimaa vihma ning perroonil jalutasid õlekarva olendid. Ta võttis portfelist mingi käsikirja – siis neid poolkeelatud tekste liikus – ja hakkas mulle seda refereerima.

Selles ringmärgis on tugev noorusaastate lõhn, vast seda tahtsingi nüüd nuusutada. Ei tea, mis mõlkus meeles hiinlastel, kui nad oma põhisümbolisse peitsid naisenäo? Või mõlgub meeles minul, et seda sealt otsin? See nägu on mind aeg-ajalt külastanud – ainult temale teada oleva ajagraafiku alusel. Ta on tulnud alati just siis, kui olen hakanud teda unustama.

Sulen raamatu. Taoismi kõiksust haarava sümboli ülekandmine naisele on lapsik ning ma heidan selle kõrvale. Kuid ikkagi, minu arusaama Öhtumaa naisest on miksitud hiinlaste mõlemad sugualged, mehe ja naise, taeva ja maa printsiip. Ehk ka hiinlased mõtlesid sellele, ega nad muidu poleks taolise pildi joonistanud!

Elevanluust Hiina draakon seinal kriiksatab, nagu tahaks mulle pähe kukkuda. See jutt talle ei meeldi. Panen raamatu ära. Tahan luua endale omad sümbolid ja tunnen õõva, kui mingi valmis märk minu kujutlustega kattub. Maailmas on palju toredaid tarkusi, mida kena lambivalgel uurida. Kuid mõte, et võiksin neist juhendada, on naeruväärne.

*

Rosalind on muutunud hooletuks. Selja tagant öla juurest on ta kleidi õmblus rebenenud. Ta käib juba mitu päeva niiviisi. Ta pole küll kunagi olnud pedant, kõiki tema toimetusi on saatnud vana hea talupojahoiak – kõike tuleb teha niipalju, et oleks paras. Nüüd on aga asjad paigast ära, õmblus on hargnenud, kuid ukselinki nühib ta pool tundi. Samas aga jäävad porised jäljed esikus pühkimata. Rosalind vaatleb neid ja mõtleb.

Mõtlemisega on asjad üldse isevärki, see on kõikidest võimalikest tegevustest kõige mõnusam. Milleks muuks veel elada? Kuid mõtlemises on ka lõks.

Mõeldes Munamäest ma väljun tookordsest ajast ja ruumist ja, istunud tugitooli, vaatan kõike kõrvalt. Ma pole enam osaline, vaid kiretu kohtunik. Ma kaotan seose sellega, millest tahan kinni haarata. Kas ikka tahan? Võib-olla selleks ma mõtlengi, et lõpuks ometi vabaneda. Et lõigata lahti, rebida katki pitsitav ümbris – nagu Rosalindi kleit, hüpata välja liikuvast bussist, anda puulatvadele iseseisev elu ja viia nad tagasi sinna, kuhu nad kuuluvad. Mitte liiga kaugele, et ikka vahel külas käia. Ma mõtlen selleks, et saada õigus unustada.

Mõtted on peenikesed vennad. Mõnigi kord tähendab mõnusalt voolav mõte lihtsalt seda, et ei viitsi enam kaasa teha. Ma ei tea, kas ma soovingi enam istuda Elmariga Harjumäel. Ma meenutan vaidlusi sõpradega, kordan üle ja lihvin kunagisi väiteid, tundes rahuldust teadmisest, et need tormised ja lõppkokkovottes tüütavad õhtud ei kordu enam iial. Eile õhtul istusin ja mõtlesin, kas minna magama või mitte. Nõks oli aga selles, et ma ei viitsinud aset ära teha. Mõtlesin ka igasugustest maailmavärkidest – ikka ainult seepärast, et mul puudub õnneks igasugune võimalus nendesse sekkuda. Asjade üle, mida on võimalik muuta loobume tavaliselt mõtlemast. Mõtlemine on üks laiskuse avaldumisviise. Ma peaksin kiitma laiskust, kui see poleks nii väga eneseõigustuse moodi. Lausa piinav on mõelda, et ma pole seda alati olnud!

Hämar dub. Ma joonistan kohvirõngastatud paberile pulkpoisse. Need hüppavad rõngast teise, võtavad käest kinni ja turnivad laualambi kupli äärel. Nad lasevad ennast rippu ja õõtsuvad õhuvoolus. Toa õhk pole kunagi rahulik, need on uitamapääsenud mõtted, mis panevad paberilehti laualt põrandale liuglema. Olen olnud vist sama lihavaene, nagu need joonolendid.

Kuulsin tšellomängijat majast lahkumas (teda peabki välisuks vajalikuks austada sordiiniga trompetiga). Tšello hääled jäid aga majas kõlama ja sumbusid alles pooleteist tundi hiljem.

*

Tõstan käe, et juukseid kammida, kuid meenub, et pealagi on juba ammu kiilas. Uksekell heliseb ja ma lähen avama. Trepikojas seisab lontkõrvadega noormees. Hetkeks tundub, et ta ei suuda piisavalt koordineerida oma käte ja jalgade tegevust.

“Vabandage, ma oleksin soovinud – ee – minu nimi on Valdur – Ülikool – ma kuulsin, et teie valduses on luuletaja Kirsikännu kirjavahetus. Ma kirjutan oma magistritööd – mul oleks väga vaja – kas te lubaksite mul sellega tutvuda?”

Kust kurat ta seda teab?

Tülpinult pööran selja ja kutsun ta käeviipega endale järgnema. Võtan kapist kausta – olin just asetanud oma kivi sellele – ja ulatan lontkõrvale. Peldikusse ma teda lugema siiski ei saada, nagu omal ajal Professor Elmari. Parem lähen sinna ise. Võtan ajalehed ja suundun hoopis kööki. Asetan kohvitassi ajalehtedele ja jään mõtlema. Kunagistel päevadel, mis praegu tunduvad Homerose aegsetena, oli Kirsikänd olnud Inge ema, minu tädi kavaler. Tädi teadis täpselt, kuidas kohvitassi näpu vahel hoida ja millist

jooki millisesse kristallklaasi kallata. Tema tassidest rõngaid laudlinale ei jäänud. Inge oli ema kirjavahetuse hoolega alles hoidnud, kirjad eraldi, punase siidilindiga kokku seotud postkaardid eraldi. Ma pole nendest kellelegi rääkinud.

Poisi kõrvad on tõmbunud pea ligi. "Teil on ülimalt huvitav raamatukogu. Kas ma võiksin seda mõnikord lähemalt uurida?" Ohkan omaette. Oleksid sa, vend, näinud ühte teist raamatukogu. Kuulsin, et see olevat pärast omaniku surma kilo kaupa maha müüdud. Niisiis, ring on täis ja mul jääb üle veel lae alla auk raiuda ja seal hingamas käia.

Varsti tuleb Rosalind, ta on hakanud veelgi sagedamini käima, õigemini, ta on kogu aeg siin. Kui ta ei tee muud, siis istub lihtsalt köögis akna all, aegajalt üle ukse minu tuppa vaadates. Ta arvab, et peab mul pidevalt silma peal hoidma. Täna on ta kuidagi eriliselt kõhevil. Ei jõua veel ringigi vaadata, kui juba küsib: "Sul on täna käinud külaline?" Ei tea, kust ta selle poisi mulle ettelükkamiseks välja koukis? Et ma ikka ei kaotaks kontakti maailmaga! Küllap on ta käinud minu kappe sorimas.

*

Ma olin tookord just väljunud keemilise puhastuse uksest, kui pörkasin kokku punetava näo ja pleekinud juustega mehega. Ta pidurdus osava pöördega, jalad tegid kriuksu, ja jäi paariks sekundiks mulle otsa jõllitama.

"Kurat, ma tunnen sind. Me võtsime su auto peale, koos tüdrukuga." Ta vaatas mulle kontrollimiseks veel kord otsa. "Jah, õige!"

Läksime ja tõstsime endale nurga taga ette paar õlut.

"Tead, ma sain nagu serviti. Sinu tüdruk nagu keevitas ennast mulle silmade ette, mitte ei saanud enam lahti. Lõpuks võtsin endale naiseks just sama nägu tüdruku. Käisin sellega rängalt alt! Nüüd olen tänu Jumalale lahutatud." Pidi ta mulle seda päeva jälle meelde tuletama ja pidi see kohtumine praegu uuesti meenuma!

Minu elus on siiski olnud elulugu, see oli kunagi ammu. Ükskord ütles ennustaja: "Hoidu aja eest, mil tulevik saab minevikuks!" Siis elulugu seiskub. Sellest on aastakümneid, kui see juhtus, kui midagi katkes. Piisab vaid, kui öelda, et sellel oli mingi seos kahte liiki metallilõgina ja ühe telefonikõnega. Mul oli elulugu, mis jäi elamata.

Äkki tundsin igatsust millegi järgi, mida olin kramplikult püüdnud endast välja juurida. Järsku ei tähenda elulugu mitte alati käsipidi kokku aheldatud päevi?

*

Jälle uksekell heliseb. Minu korter on saanud läbisõiduhooviks. Olen muutunud kahtlustavaks – ajalehtedes kirjutatakse igasugust jälkust,

postkastid süttivad – sestap surun ennast ukse silma vastu. Trepikoja hämaruses seisab Elmar ja kõigutab ennast aeglaselt varvastelt kandadele. Ta on jäänud vanemaks, juuksed on hõrenenud, kuid nina on endiselt terav. Ta silmad on pilukil, ümbritsetud kortsudest, ta uurib ainiti minu uksematti. Püüan leida veel midagi olulist. Tal on käes kilekott. Mõneks ajaks pööran tähelepanu rõivastele. Püksid pole just päris värskelt triigitud, kuid seda polnud nad ka meie nooruses. Vahepealsetel aastatel oli ta küll alati nagu nõelasilmast tulnud, või oli ta ennast telesaadeteks üles mukkinud, mine tea. Lõpuks avan ukse.

“No kas jõudsid mind põhjalikult läbi uurida?” küsib Elmar tere asemel.

Nohisen midagi, hoidun semulikult müksamast vastu õlga ning kutsun ta sisse. Elmar võtab kotist “Black labeli” ja asetab lauale. “Kus su klaasid on?” Tahan minna tooma, kuid Elmar lööb käega:

“Ole paigal! Ma ise lähen ja otsin” Elmar tuleb tagasi kahe kohvitassiga. Ta kallab tassid täis, kummutab ühe poolikuks ja ütleb: “Nüüd võib ka istuda!” Tema silmad löövad naeruseks. “Ütle, kumb ajavahemik tundub pikem: kas meie esimesest kohtumisest kuni Lindamäel konjakivõtmiseni – mäletad? Või siis sellest korrast tänaseni? Vahepeal me suurt ei kohtunud, kui mitte arvesse võtta juhuslikke tänaval vastamisijooksmisi.”

Kaalun nagu kahte kivi peopesal hüpatades. “Esimene pool tundub pikem. Alles see oli”.

“Pihtas! Esimene kestis tervelt kaheksa aastat, teine aga ainult kolmkümmend viis.

“Ma siiski pidasin sul silma peal”.

“Mina sinul mitte. Mul oli muudki teha.”

“Geenid?”

“Ma arvasin ka nõnda. Tegelikult, nagu välja tuli, hoopis kõik, mis nende ümber kilksus-kolksus.”

Mul pole mingit aimu, mis seal kolksus. Tegelikult mind see ei huvita. Võtsin lõpuks ka oma tassi kätte ja rüüpasin pisut pealt. Ma pole ammu kärakat proovinud. Minu kainest peast mõtete kilksumine-kolksumine on mulle raskelt meeldima hakanud, ma ei taha, et seal hakkaks midagi teistmoodi häälitsema. Tõstsin kivi laualt ja asetasin selle lakasse. Pole tal vaja pealt vaadata.

“Kas mäletad Munamäge. See on kummaline, kuidas tookord oli kõik probleemivaba. Veider, et nüüd, kus kõikisugu hädad on mulle lõpprängalt kaela sadanud, tunnen endas äkki samasugust vabadust.”

Probleemivaba Munamägi? Kõik minu peavalud saavad alguse sealt.

Elmar vaikib pikalt.

“Õigemini oli see mingi nullpunkt”, targutab ta edasi. “Selle ümber võinuks ehitada koordinaatvõrgustiku, kui oleks taibanud. Võtta mõni juhuslik mulje ja ehitada sellele reegel – ja see poleks halvem maailmakirjeldus, kui ükskõik mis muu.”

No jah, tuul puhus, kust tahtis, pumpas meid igasuguseid mõttejuppe täis. Pärast tuli aga alla tulla ja juhuslikud mõttekillud tegid veel kaua haiget. Paraku on reeglid kõige juhuslikumad asjad.

“Ma praegu mõtlen, millisest nullpunktist ma oma elu tegelikult alustasin.”

Huvitav, kas mina olen seda üldse alustanud?

Elmar laseb edasi. Tal on tekst ette valmistatud. Usun, et ta oli sellele mõelnud aastaid.

“Kas tead, mis oli tookord teisiti? Tookord oli sõprus see, mis ruulis, mida teha ja ette võtta. Me tegime kõike koos, me kohandasime oma huvid ja oma tegemised teineteise järgi. Siis saime vanemaks ja targmaks ning asi läks pahupidi. Me mõtlesime välja, mida me kangesti tahame teha ja valisime sõbrad juba selle alusel. Igaks ettevõtmiseks omad sõbrad, igaüks neist oli natuke sõber vastavalt oma rollile, universaalsõpru polnud enam vaja. Viga oli selles, et need midagi teha tahtmised olid üprid toorelt välja mõeldud, enne, kui me õigupoolest taipasime, mida nad tähendavad. Siis aga juhtus, et me saime kõvadeks tegijateks ning sellistena püsimine ei vajanud enam sõbrateenet. Vahest lipitsejateenet. Ega polnud ka endal enam vaja mõelda, milleks kõike seda üldse vaja on. Ise aga olime vajalikud paljudele, need siis püüdsid olla meie sõbrad. Sõpru nagu raba. Siis aga vajusid kõik need kirjud suled seljast ja äkki ei sõpru ega midagi.”

“Kas igatsed neid sulgi tagasi?” Veider kujutleda Elmarit sulelisena – ei tea, mis lind ta oleks? Aga ta ei kuule mind.

“Me usume pimesi, et elu on valikute tegemine. See on jama, meile pole kunagi kätte antud piisavalt lähteandmeid. Meid endid valitakse – ikka selle nõksu abil, milline andmetepakett meist kellelegi valiku tegemiseks pihku pistetakse. Sellega on ju kõik ette määratud. Ja meie arvame, et teeme omad otsused ise ja sõltumatult! Alatasa tugine me oma otsustes puudulikele või koguni valedele eeldustele ja me võime vaid imestada, et teinekord märki tabame.” Elmar vaikis ja rüüpas kortsuskulmu kohvitassist. “Selles ongi see pörgulõks. Ja ometi – elada valikuid tehes on ainus väärt elustiil. Kõik ongi ainult stiiliküsimus, selles peitub elu väärtus. Amorfsus, valikutest loobumine on persseminek – mitte sellepärast, et mingid kaheldavad tulemused jäävad saavutamata, vaid lihtsalt et see pole ilus – näed, tuleb välja, et ma olen esteet! Minu stiil oli vale. Kas tead, viimase kahekümne aasta jooksul ei tulnud mul kunagi mainida nime Schopenhauer.”

“Kas tulidki Schopenhauerist rääkima?” Kõik on hetkeks nagu kunagi, ainult Elmaril pole kaenla all paksu portfelli masinakirjas paljundatud tekstidega.

“Vaata, ma loobusin valikutest ja lasin otse edasi. Muide, minu avastus kõrbes põhja. Ma aimasin seda ette juba ammu.”

Kõik see jutt valikukohustusest on väga tark, ainult, et ma oleksin võinud tõestada lausa vastupidist. Mis ei tähenda küll midagi. Mul pole põhjust lugeda oma tõde paremaks tema omast. Ühes on tal õigus – kõik on tõepoolest stiiliküsimus. Elmari häda on see, et mingil hetkel ei suutnud ta oma stiilile truuks jääda. Aga mina? Enamuse elust olin ma lihtsalt stiilitu, ja see on juba tõeline patt. Alles nüüd olen hakanud oma stiili kujundama.

Võtan kivi uuesti laekas välja ja hõõrun seda vastu kuuerevääri, nagu tahaksin ennast täita sedaviisi sündiva elektriga. Elmaril on kahtlemata õigus, kuid ma ise poleks nõnda taibanud rääkida. Ma lihtsalt pole ammu mõelnud sellele, mis toimus ajal, mil maailm sulgus, nendel aastakümnetel, mille kohta ma praegu ei oska öelda, mida ma tõeliselt tegin. Eks elasin järjepanu päevast päeva. Elasin elulugu. Lihtsalt siis juhtus väga harva, et maailm oleks avanenud.

Näen, et Elmar tahab rääkida ega sega vahele. Kuid ta keerab jutu hoopis mujale:

“Tõtt öelda kandsite te mu maha. Tead, viimasel ajal, kui midagi hakkas hargnema, mõtlesin, et olen ringiga tagasi Munamäe ajas. Et ma tegin ära selle, milleks ma tookord valmistusin. Kui nüüd kõik kihva läks, avastasin, et tegelikult olen ikka seesama igav pedant, kes aastakümneid. Eks seepärast asi nässu keeraski. Alles praegu ma tunnen, et olen vabanenud. Ma lähen vist tagasi oma metsatallu. Ma keeran ukse lukku nagu vanaperemees omal ajal ja pole tähtis, mis ma teen, kuid midagi ma teen.”

Ta tahab ikka midagi teha. Ta usub, et selles on pääsemine. Nüüd kallasin mina tassid täis:

“Kuulipilduja terviseks. Ehk leiad selle nüüd üles.” See on muidugi maitsetus, ma ei tea, mis mul vahetevahel hakkab.

Pudel saab kuivaks ja jutt hakkab soikuma. Elmar on välja öelnud laused, mis tal oli minule ütlemiseks ette valmis mõelndud. Uusi ta välja mõelda ei viitsi, järsku pole tal enam midagi lisada. Lõpuks ta tõuseb.

*

Kui uks sulgub, võtan laekast Elmari postisaadetise. Ma polnud sõnagagi öelnud, et sain selle kätte. Paksust ümbrikust pudeneb masinakirjas lehti, kirjamärkidega napilt täidetud lehepindadel vaheldumas lühemaid ja pikemaid read. Luuletused? Lausa uskumatu! Oli ka kaaskiri, natuke teist sorti paberil ja käsitsi kirjutatud: “Tead, kõik need aastad, kui oli väga sitt, vaidlesin mõttes sinuga. Kui ma aga sinuga ei söimelnud, siis kirjutasin luuletusi. Mõelda vaid – see on tõsi, nagu kooliplika! Praegu tuli tujtu, et mõni vanadest kärssadest neid loeks. Mitte nostalgia, mitte, et olge nüüd toredad poisid ja mõistke mind, mul ju nii sügav hing! Minu hing teisse ei puutu, pealegi pole nendel ridadel niinimetatud hingega midagi pistmist. Mul on lihtsalt vaja teada, et need tekstid asuvad veel mõnes ruumipunktis, peale minu lauasahtli. Teatavasti sirtsutavad loomad puutüvedele, et märgistada oma territooriumit. Ma olen oma areaali kaotanud. Luuletamine on tegelikult paberile sirtsutamine, ruumi loomine iseendale. Neid lehti

sinule sitavankale saates lasen lihtsalt veidi suuremas kaares – otsejoones sinu postkasti.”

Kurat, ma pole tõepoolest mitte millestki aru saanud, Elmar ei ole kunagi oma stiili kaotanud. Ta ajas mulle lihtsalt pada. Ma oleksin tahtnud teda tagasi kutsuda, aga kus sa enam! Lugesin:

“Harjasin kuubedelt koredat toredust.
Hõlmadel kurdus tosinkond oletust
ununend õhtute jahedast olekust”.

Ma pole kindel, et Elmar ei tea midagi minust ja Ellist. Võimalik, et ta lihtsalt kavaldab.

*

Kampsun on valmis. Rossalind viskab selle minu ette lauale:“Pane selga!” ja loovib uksest välja.

Nüüd on ta läinud ja ma istun, kampsun seljas, oma toolis. Ma olen vajunud sügavale polstrisse, lõug on lauaga tasa. Aknad puhuvad tõepoolest läbi. Varem ma ei pööranud sellele tähelepanu. Ma tunnen kerget puhangut kuklal, sellele vastandub mõnusalt tiirlev soojus ümber selja ja rinna (kukla taga peab olema mõni teine puhuja, see ei saa olla tuul aknast). Ometi loob kampsun turvalisuse tunde. Pean tunnistama, et turvalisus on olnud minu siht, olen konstrueerinud endale olemisviisi, mis peaks mind tõhusalt kaitsema tuuletõmbuse eest. Kuid mida maksab see turvalisus, kui piisab Elmari närvilisest käetõukest, et see hakkaks ohtlikult mõranema?

Elmar elab tõeststavate faktide maailmas. Mina olen aga alati uskunud, et ühed õiged faktid pole kunagi tõestatavad. Nüüd hakkab aga aimama, et kramplik usk tõe mittmevalentsusesse – see on tegelikult ettekääne. Ma klammerdusin oma teooriahakatiste külge, et saada elus pidepunkti, samas aga eitades igasuguste pidepunktide vajalikkust. Tegelikult mõtlen kogu aeg välja süsteeme, millel pole mingit tähendust. Ma olen ehitanud enda ümber maja, ma mõtlen välja lugusid. Mul pole ju mingit aimu, kes oli see punasest autost rohelisele õuemurule astunud naine – naine, keda ma nägin vaid hetkeks, kuid kes on saatnud mind läbi elu. Ma ei tea, mis oli tegelikult tema nimi, kas ta oli üldse seotud perekond Krulliga (onu Antoniga tal vist siiski mingi seos oli – või olen välja mõelnud sellegi?) Mida tean ma tegelikult Antonist? Mida aga teab Elmar minust? Kas Carla minu teadvuses on vähem reaalne, kui mina ise Elmari mõtetes? Elmaril igatahes niisugustes asjades kahtlusi pole.

*

Ärkan häälte peale. Seekord ei targuta maja oma elutõdedest, hääled seostuvad millegi hetkel toimuvaga. Kuulen lööke uksele, siis uksevöneeri purunemist ja piida raginat. Määrän eksimatult helide suuna, nad kostavad Tanja K. korterist. Taban kahtesid matsuvaid samme, ühed ketsides, teised nahktaldadega. Paar poolihääli öeldut karedat lauset põrisevad toolipõhjadel ja diivanivedrudes, kuni mattuvad plaksatavatesse löökidesse. Haaran telefoni järele, kuid käsi peatub poolel teel. Asetan toru tagasi. Kuidas saan

seletada, et tean täpselt, mis toimub mitu korrust kõrgemal? Minu jutt tunduks kahtlane ning ma sattuksin kirja võimaliku kaasosalisena.

Hiilin ukse juurde. Kolina vältimiseks olen kepid jätnud voodi juurde. See on kindlasti liigne ettevaatus, need tüübid oma eeslikõrvadega ei suudaks nagunii välja peilida minu liikumist. Surun ennast vastu vaatesilma. Kostub terav klirin, liftikabiini lambipirn lüüakse puruks. Minust sõidavad mööda kaks mustavat siluetti. Lift pabistab ega ütle nende kohta midagi.

Alt kostab tšellomängu.

Istn laua taha ja mudin oma kivi. Ma ei julge tuld süüdata, seetõttu ei näe, millised kivi jooned on pööratud minu poole. Tüki aja pärast käändub küsivalt välisuks. Kiired kontsasammud (ma pole neid varem kuulnud) klõbisevad lifti poole. See käivitub rutaka sõnaohtrusega, kuid erutusele vaatamata suudab täita oma kohust. Mööduvad minutid, siis hakkab väljast kostma sireeni helisid, alul kaugelt, kuni katkevad koos pidurikriginaga maja ees. Olen jälle ukse silma juures, näen ristlevate taskulambikiirte valguses mööda sõitmas punases vormirõivas parameedikuid. Palju neid oligi? Tükk aega ebamääraseid sahinaid, tammumist, ampulliklirinat, sulgivate riistakohvrite klõpse, siis hakatakse kummisäärivate matsudes trepist alla tulema. Näen oma uksest mööda libisemas kandraami.

*

Seon lipsu ette, panen tumeda ülikonna selga. Teistsugust ülikonda mul lihtsalt pole. Kapis seismisest on varrukale sööbinud tolmuplekid, revääridel on peidust välja ilmunud kunagised soustijäljed. Lähen vannituppa ja töötlen neid niiske käterätikuga. Saab natuke perem.

Surun mõlemad kepid tugevamini pihku. Takso juba ootab. Taksojuht lõpetab termosest kohvi rüügamise ja võileivasöömise. Ta pakib söömata jäänud võileiva koos termosega portfelli ning pühib lõulat puru:

“Nii et haiglasse, papi? Lilled kaasas? ... Kapitaalselt vale! Sinusugune ei peaks sinna ei tea kellele lilli viima. Sa peaksid ise seal pidžama väel siruli olema ja laskma lilli endale ümber ikebaanaks sättida ... Või pole sul kedagi, kes sätiks? Parem ongi! Üksinda on o'key. Teistest inimestest on ainult tüli. Vaata neid, kes seal tänava äärt mööda kõnnivad! Kuhu nad kõlbavad?... Ma ütlesin talle, et ära jama, aga kus sa! Kõige hullem, et mõni ei saa üldse aru, mis talle öeldakse ... aga mina räägin lausa ingli keeli ... tema aga ütleb – mis sa haugud! No milles siis koer süüdi on! Koer on inimesest iga kell parem... Kuhu me pidime sõitma? Ah haiglasse!... Kas sa üldse tead, miks sa sinna lähed? Küllap oled kunagi kellelegi lilled andmata jätnud, nüüd tormad kohale, et mitte enam hiljaks jääda...

Tead, ma hakkasin kirjutama raamatut. Sa ei kujuta ette, mida kõike võib taksojuhina näha! Ma vaatan talle otsa ja kohe on näha, mis vend ta on. Jälle üks punkt kirjas, jälle tolgu, kes ei kõlba kuhugi!... Ja siis nad räägivad igasuguseid asju. Oleks veel minuga, aga omavahel. Mis asja neil rääkida on!. Vahest aga kuuleb siiski põnevat värki. Üks rääkis, et tahab ennast ära tappa. Ma viigu ta raudteeülesõidukohale. Rääkis, et pilved muudkui lähevad ja lähevad, aga tema muudkui istub ja istub. Oli vist seal

veel midagi. Kui kohale jõudsite, oli tal tuju üle läinud. Vihma sadas, ei tahtnud vist ennast märjaks teha. Ma küsisin talt tagasi viimise eest topelt hinna...

No kuhu sa ronid? Vanamutt võiks parem kodus istud, kui autode vahel kakerdada. Neid kuradeid on tõesti liiga palju! ... Nagunii keegi ei märka, kui üks puudu jääb. Loe neid nii või teistpidi, ikka õiget arvu kätte ei saa ... Vahepeal vedasin ühte litsi ringi. Ta tõi oma kunded minu autosse. Mina ütlesin, viis minutit, siis olgu asi kombes, mina ootama ei hakka, või väänan kolmekordse tariifi ... Ma ei tea, miks ma sulle seda kõike räägin, aga see eilne lugu ajas mind tõesti vihaseks! Pole minu asi igasuguseid asju kuulda!" Taksojuht tõmbab suu lukku ega paota seda kuni päralejõudmiseni.

Nii ta ei öelnudki, mis eilne lugu see oli. Küllap temagi kuulutas tervele maailmale kõike, aga mitte seda, mida tegelikult oleks tahtnud rääkida. Nagu Elmargi. Ma pole kunagi varem märganud, et inimesed puistaksid mulle südant. Kui nüüd just viimane jutt Elmariga välja arvata. See praegune on siis teine ja sellega võib tähistada uue kombe algust. Maailm on kõvasti muutunud.

Elmar oli tark, kui ta ütles, mis tal öelda oli, luulekeeli. Luuletusi ei võta keegi tõsiselt.

Kõik need jutud väsitavad. Ma olen oma elus hakanud rangelt jälgima muljedieeti, ma luban endale näha ja kuulda vaid rangelt doseeritud kogustes. Uut ainet võib minu päevas olla parasjagu nii palju, kui jõuan läbi närida ja ära seedida, liigne inf tekitab kõhulahtisust. Tänapäev taksojuht on igal juhul üle normi. Ma olen hakanud vältima kohtumisi inimestega seepärast, et mõtlen liialt palju, ma ei jõua oma mõtlemistega kuidagi lõpule ega taha mõttekäiku uute asjadega häirida. Äkki jään keppide najal seisma ja keeran näo vingu, ma taipan, et olen tegelikult samasugune – tahan näha, kuid mitte olla seotud. Et mitte seotud olla, selleks on vaid üks nõks – tuleb kõike vaadata vaid põgusalt. Esmakordselt tajun, et nii toimides pole ma näinud tegelikult midagi. Et päriselt näha, tuleb vaadata ligidalt ja pikalt, jätta endale aega nii vaatamiseks kui ka mõtlemiseks. Ilmselt tähendab see seda, et tuleb olla ka ise vaadeldav. Olla vaadeldav on aga mulle olnud kõige raskem. Pidev vaateväljast väljarabelemine on mind ilma jätnud vaatlemisvõimalustest. Nii on minu elu vaid kogum muljeid juhuslikest taksosõitudest. Kastitäis klaasikilde, millega pole midagi peale hakata.

Kuid siiski – kuradi ilusaid klaasikilde!

*

Haiglal on midagi ühist kirikuga, mõlemas kaotavad inimesed oma identiteedi. Vestibüli läikimalöödud kivipõrandal liigub peegeldusi, üks neist läheneb minule, kandes enda kohal inimesekujulist varju. Varjul on käsi, ta sirutab selle minule: "Tere! Näe, ka sina oled siin. Mis teha – vanadus, vanadus!"

Vaatan talle pikalt otsa, võtan küünarnukist kinni ja viin seinä äärde istuma: “Kes kurat sina oled?” Viirastustega tuleb asjad klaariks teha, muidu nad jäävadki kummitama.

“Kas sa Oskarit ei mäleta?”

Oskariks nimetatu väljub korräga haigla lummusest ja muutub katkiste hammastega vibalikuks vanahärraks. “Tegelikult olite te kõik parajad tõhud. Mina ka!” Tal on lõbus, väga lõbus.

Oskar siis Oskar. Tõepoolest oli meil kambas kunagi Oskar. Selline naer pole äga haiglas vist siiski kohane, mõtlesin. Ma kuulen kauguses oma maja katust Oskari naerust kaasa vibreerimas. Maja vist teab Oskarist rohkem, kui mina.

“Eks see noorus ole üks tühikargamise äeg. Kas mäletad seda laaberdamist Munamäel? Vähemalt sai kõvasti nikutud! Nüüd oled sinagi oma kargamise lõpetanud!” Oskar tonksab varbaga minu keppi, tema põsed on lõõnud läikima ning ta on jõudnud materialiseerumise kõrgpunkti. Ma ei oska talle seletada, millega olen kõik need aastakümned tegelenud. Tema on olnud maamõõtja, seisnud kahe jalaga kindlalt Eestimaa kamaral. Ta on oma elutöö teinud ning keegi ei saa talle näpuga näidata. Võtab veel praegugi vahest mõne tööotsa ette, äga pensist ära ei ela. Igatahes pole tal tarvidust oma väljakujunenud elustandardit madaldada. Naine on tal surnud, nüüd teeb äga suve mõne reisu Euroopasse. Ta pilgutab silma – noh, kas nüüd just äga kord üksinda!

See on kummaline, et mõtlen kogu äeg oma elu esimesele poolele, koguni esimesele veerandile. Vahepealset nagu poleks ollagi, olen ellu ärganud alles nüüd. Äga ka sellesse esimesse olen targu kujundanud lüngad. Ühte sellisesse olen pistnud Oskari, võib olla ka kõik selle, mida tema mäletab. Nüüd hüppas ta sellest tühemikust vupsti välja, nagu kloun karbist (oli kunagi selline mänguasi), mis on kahtlemata häbematus. Mul pole mingit tahtmist tema pärast hakata ümber tegema oma hoolega ülesehitatud mälestustest loobumiste maja.

Kui kõlavalt väljenduda, siis nooruses olin ka mina maamõõtja – äga pilkude ja sammudega. Edaspidi ma lihtsalt kirjutasin ümber teiste mõõdetud numbraid. Oskariga oli vist vastupidi, tookord jälgis ta meie poolt mahapandud mõõdulinte, jooksis kõikjal kaasas, kulistas veini ja viskas vaimukusi. Kuni sai meheks. Nüüd siis mõõdab mind.

Oskar pöördub, astub kahe vanaeide vahelt läbi ja lahustub valguses.

Lähän pikki haiglakoridori. Võib kuulda aparaatide surinat, naksumist, summutatud hüüatusi, akende avamist ja sulgemist. Midagi lohistatakse teise paika. Kuid need helid märgistavad vaid mingite tegevuste välist kesta – enamuses needki arusaamatud. Nende sahinäte tõeline olemus jääb minu eest varjatuks, kusjuures kõige ebamäärasemad on inimtekkelised häälsused – kõik need summutatud naerukõõksatused, ebamääraselt veenvad sosinad, inimliku häälekõla kaotanud ägamised. See on maailm, mis elab oma varjatud elu ning keeldub laskmast mind oma siseringi. Väga kena temast.

Pilku tõstmata (nagu ükskord varem ka minu arst) osutab valveõde avatud uksega palatile. Sealt kostab kilkamist ja jutuvada. Kipsis ja kipsita tüdrukute siristamine katkeb hetkeks, kuid vallandub siis uuesti. Võin rahulikult olukorda uurida. Tanja on nähtavasti see kinniplaasterdatud näoga, kuna ülejäänud seitse on kindlalt teist nägu ja kogu. Lähen ja asetan lilled tema lauale.

Tanja ei tea kes ma olen, kuid ei näita üles mingit üllatust. Alati võib ju olla, et sa oled inimesega kohtunud.

“Sadisj!”

Istun ja vangutan pead: “Ai-ai-ai!”

“No jah, juhtub! Elus tuleb kõigeks valmis olla”. Ta ei tea, kelle poolt ma olen, kas lööja või löödav. “Küll paraneb varsti ära. Arst küll ütles, et silmalaule võib jääda väike arm. Nad võiksid teinekord ikka vaadata, kuhu löövad. Aga äkki saan rikkaks ja teen plastilise operatsiooni.”

“Kas sa siis pole rikas?”

“Mis ma siis siin teen?”

“Kust kohast sa pärit oled?”

“Valgevenest. Vanemad ja õde on seal. Ma saadan neile iga kuu raha. See kuu jäävad küll ilma.”

Näen tema särgikaeluses väikest draakoni kujulist amuletti rippumas kassikullast keti otsas.

Ta vaatas mulle kavalalt otsa: “kui järgmine kord tuled, too mahla!”

No jah, kui ma tulen.

Lahkudes kuulen, kuidas palati teisest otsast küsitakse: “Klient štoli?”

*

Rosalind pole minu juures käinud juba nädalaid. Läbi katkendliku une kuulen selgelt, et midagi naksub. Maja vestleb endaga, tehes ette variserliku näo, et räägib omaette, et jutt pole mõeldud kellegi teise kõrvadele. Ma näen tema edevuse läbi – ta eeldab, et ma kuulan pealt. Tal on mulle öelda midagi hirmutavat. Seekord ma mõistan sõnumit vaid osaliselt. Maja on erutunud ja manitseb mind tähelepanelikkusele. Naksumine võimendub ja hakkab kõrvus vasardama. Saabas trambib mööda sahtlipõhja. Ma olen unine ega suuda keskenduda järelemõtlemiseks. Maja vaikib solvunult ja ma jään magama.

Olen öö läbi voodis rähelnud, lina on keerdus ümber kaela, padi kleepub. Pööran ennast istukile ning otsin palja jalaga tuhvleid. Parem ja vasak lähevad vahetusse ning ma pean päkkadega sebima, et leida õiged. Ajan

ennast selja naksudes (äkki oli see sama ragin, mida ma öösel kuulsin?) püsti ning hakkas seinale toetudes ukse poole liikuma.

Juustutükid on ikka veel raamaturiiuli ees vaibal. Selg kühmus, näkitseb hiir nende kallal. Võtan lauvalt kivi ja viskan.

Takso toob mind maja juurde, kus Rosalind on elanud. Kui kunagi ammu-ammu siin käisin, siis õitsesid sirelid. Lahkusin tookord viiratuslikul pöördel hetkel päeva hakus, kui tänaval kohtuvad viimased joodikud ja esimesed tööleminejad, endal kehas raue mälestus ühest teisest kehast.

Kohmitsev vanamutt avab ukse ja taandub kombekalt. Toa keskel on toolidel kirst. Rosalind pole kahvatum, kui ta oli päriselt olles. Vast sõrmed on pikemad ning laienevate otstega, need on rinnal risti. Varjates seljaga vaadet uksest, libistan kiire liigutusega kangestunud hiire pitslina serva alla. Kaalun hämmeldunult käes oma raudotsaga keppi. Ma ei vaja seda enam. Nagunii ei tule enam keegi minu eest hoolitsema.

Kunas see oli, kui ma hakkasin Mailat kutsuma Rosalindiks?